

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2016 - 2017

Onderwijs en detentie: onderzoek naar educatieve transfers bij gedetineerden

Promotor: Prof. T. DAEMS

Verhandeling, ingediend door Ienke Potemans, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN
Academiejaar 2016 - 2017

Onderwijs en detentie: onderzoek naar educatieve transfers bij gedetineerden

Promotor: Prof. T. DAEMS

Verhandeling, ingediend door Ienke Potemans, bij het
eindexamen voor de graad van MASTER IN DE
CRIMINOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

Samenvatting

Onderwijs aanbieden aan gedetineerden is belangrijk om twee redenen. Allereerst zou detentieonderwijs een meerwaarde kunnen zijn zowel voor de gedetineerden als individu als voor de bredere samenleving. Zo is het mogelijk dat deelname van gedetineerden aan educatieve programma's impact kan hebben op het klimaat in een strafinrichting, op de tewerkstellingskansen na vrijlating en op de kans om te recidiveren. Ten tweede heeft iedereen in de bredere samenleving recht op onderwijs en dus ook personen die voor een bepaalde periode van hun vrijheid zijn beroofd. Dat recht staat zowel beschreven in internationale als Belgische/Vlaamse regelgeving. Vermits het gaat over een recht zijn de gevangenen niet verplicht om aan zulke activiteiten te participeren. Dat doet de vraag rijzen wat dan de drijfveren zijn om al dan niet een opleiding te volgen in de gevangenis. Een mogelijke reden voor gedetineerden om niet deel te nemen aan onderwijs is dat er simpelweg geen opleidingen aangeboden worden in de desbetreffende gevangenis. Een andere mogelijkheid is dat de aangeboden opleidingen niet in het interesseveld vallen van de persoon in kwestie. Een transfer omwille van onderwijs, zogenaamde educatieve transfers, kan voor dat probleem eventueel een oplossing bieden. Alvorens dat mogelijk te maken voor de gedetineerden is het belangrijk om te kijken of er voldoende interesse is en wat mogelijke motivaties en barrières kunnen zijn voor dergelijke overplaatsingen. Via negen face-to-face semigestructureerde interviews en 82 schriftelijke vragenlijsten is nagegaan wat de motivaties voor detentieonderwijs kunnen zijn en welke de motivaties en barrières zijn betreffende een mogelijke overplaatsing. De data werden vervolgens geanalyseerd met behulp van Nvivo en Excel. De belangrijkste motivaties voor deelname aan detentieonderwijs zijn na vrijlating makkelijker werk vinden, nuttig en zinvol bezig zijn, de tijd in de gevangenis sneller vooruit laten gaan en die tijd aangener maken. Indien gekeken wordt naar hoe ver de motivatie reikt bij gedetineerden om een opleiding te volgen, dan blijkt dat slechts de helft (51%) van de respondenten van de vragenlijst een overplaatsing overweegt omwille van onderwijs. Hierbij willen ze vooral naar een andere gevangenis om daar een beroepsopleiding te volgen. De grootste reden om niet te kiezen voor een educatieve transfer is vanwege het bezoek. Vaak is het zo dat ze door een overplaatsing verder weg van familie en vrienden zitten waardoor ze minder of geen bezoek meer ontvangen. Dat heeft de meerderheid van de respondenten er niet voor over. Daarnaast kan bezoek ook een factor zijn die meespeelt om juist wel te kiezen voor educatieve transfers. De geïnterviewden stelden ook vast dat veel gedetineerden een transfer aanvragen, zogezegd omwille van onderwijs, maar wat achteraf niet zo blijkt te zijn. Op basis van die resultaten is verder onderzoek naar barrières voor educatieve transfers aanbevolen, enerzijds door nog meer in de diepte te werken en anderzijds door een grotere groep gedetineerden te bevragen. Bovendien kan er ook eens gekeken worden naar de mogelijkheid om gedetineerden een opleiding te laten volgen buiten de muren van de gevangenis, waardoor het onderwijsaanbod voor gevangenen breder wordt.

Dankwoord

Als eerste wil ik mijn promotor, professor Tom Daems, bedanken om mij de kans te geven om mijn zelf aangebracht thema verder uit te diepen en om mij tijdens het jaar goed te begeleiden doorheen het proces.

Daarnaast wil ik ook graag VOCVO, en meer specifiek Inge Van Acker, bedanken die mij de mogelijkheid heeft gegeven om dit onderwerp te gebruiken voor een masterscriptie en evenzeer voor de informatieve hulp doorheen het jaar. Verder dank ik evenzeer de onderwijscoördinatoren van VOCVO die gezorgd hebben dat ik gedetineerden kon interviewen en die de vragenlijsten verspreid hebben in verschillende gevangenissen. Hierbij wil ik eveneens de respondenten bedanken die deelgenomen hebben aan mijn onderzoek.

Ten slotte gaat er veel dank uit naar de Peperbollen en andere vrienden. Hierbij wil ik vooral Katrien en Rhani bedanken om mij tijdens het jaar door dik en dun te steunen. Evenzeer gaat er een speciale dank uit naar mijn ouders die de afgelopen vijf jaar achter mij hebben gestaan en me financiële maar vooral emotionele steun hebben geboden.

Bedankt!

Ienke

Inhoudstafel

Samenvatting.....	i
Dankwoord.....	iii
Lijst van gebruikte afkortingen	vii
Lijst van bijlagen.....	ix
Lijst van grafieken en tabellen	xi
Inleiding	1
1. Detentie en onderwijs	3
1.1. Zoekheuristiek	4
1.2. Rol van detentieonderwijs	5
1.2.1. Kwaliteit van het leven in de gevangenis	7
1.2.2. Gedetineerden zelf en zijn/haar toekomst.....	10
1.2.3. Breder samenleving	13
1.2.4. Kritische bedenkingen	17
1.2.5. Besluit.....	18
1.3. Regelgevend kader.....	19
1.3.1. Internationale regelgeving	20
1.3.2. Belgische en Vlaamse regelgeving	22
1.4. Organisatie	26
2. Onderzoek.....	27
2.1. Probleemformulering	27
2.1.1. Probleemstelling	27
2.1.2. Onderzoeksvragen	29
2.2. Methode	30
2.2.1. Onderzoeksmethoden	30
2.2.2. Onderzoekseenheden	31
2.2.3. Steekproeftrekking.....	32
2.2.4. Dataverzamelmethode.....	34

2.2.5. Data-analyse	36
2.2.6. Kwaliteit en beperkingen	36
3. Resultaten.....	39
3.1. Motivaties voor detentieonderwijs.....	39
3.2. Educatieve transfers	48
3.2.1. Profiel van gedetineerden	48
3.2.2. Motivaties en barrières educatieve transfers.....	53
4. Discussie	59
Conclusie en aanbevelingen.....	63
Bibliografie	67
Bijlagen	73
Bijlage 1. Kenmerken van de steekproef	73
Bijlage 2. Interviewschema	74
Bijlage 3. Vragenlijst.....	77
Bijlage 4. Codeboom.....	83

Lijst van gebruikte afkortingen

CBE	Centra voor Basiseducatie
CVO	Centra voor Volwassenenonderwijs
CPT	Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing
DGEPI	Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen
EPR	European Prison Rules
EPEA	European Prison Education Association
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
PET	Prison Education Trust
PSM	Propensity Score Matching
RvE	Raad van Europa
UVRM	Universeel verdrag voor de Rechten van de Mens
VOCVO	Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs
VN	Verenigde Naties

Lijst van bijlagen

Bijlage 1. Kenmerken van de steekproef	73
Bijlage 2. Interviewschema	74
Bijlage 3. Vragenlijst.....	77
Bijlage 4. Codeboom.....	83

Lijst van grafieken en tabellen

Grafiek 1. Redenen om deel te nemen aan educatieve programma's (n=82)	42
Grafiek 2. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per leeftijdsgroep (%) (n=80)	43
Grafiek 3. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per land van afkomst (n=79).....	44
Grafiek 4. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per scholingsgraad (n=80)	45
Grafiek 5. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per strafduur (n=79).....	46
Grafiek 6. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per resterende strafduur (n=79) ..	47
Grafiek 7. Soorten opleidingen voor educatieve transfers (n=42)	49
Grafiek 8. Leeftijd gedetineerden die educatieve transfer overwegen (n=42).....	50
Grafiek 9. Bezoekfrequentie gedetineerden die educatieve transfer overwegen (n=42)	51
Grafiek 10. Aantal overplaatsingen gedetineerden die educatieve transfer overwegen	52
Grafiek 11. Gevangenis gedetineerden die educatieve transfer overwegen.....	52
Grafiek 12. Mogelijke barrières voor educatieve transfers (n=62)	57
Grafiek 13. Mogelijk bijkomende motivaties voor educatieve transfers (n=51)	58
Tabel 1: Kenmerken van de steekproef.....	73

Inleiding

Op 10 november 2016 verscheen er in de krant 'De Morgen' een opiniestuk, geschreven door een lid van de Commissie van Toezicht van de gevangenis in Sint-Gillis (Vanhoucke, 2016). Die Commissie beoogt een onafhankelijk toezicht te houden op de gevangenis bij dewelke zij is opgericht, op de bejegening van gedetineerden en op de naleving van de betreffende voorschriften¹. Het opiniestuk handelt over de hulp- en dienstverlening in de gevangenis van Sint-Gillis, of beter, over het gebrek eraan. Het artikel kaartte aan dat de hulp- en dienstverlening in deze Brusselse gevangenis afgeschaft was sinds 30 juni 2015. De gedetineerden konden bijgevolg niet meer deelnemen aan activiteiten georganiseerd in de strafinrichting. Het volgen van educatieve programma's was daardoor niet meer mogelijk. De Commissie pleitte in het opiniestuk dan ook om de hulp- en dienstverlening in de gevangenis weer op te starten aangezien dat ook voor gedetineerden – ondanks hun vrijheidsberoving – een recht is. Daarnaast zorgt de afschaffing van onder andere onderwijs tot een verhoging van de aanwezige spanningen, irritaties en risico's op conflicten, aldus de Commissie. Dat laatste is allicht maar een vaststelling die de Commissie van Toezicht doet zonder dat het gegrond is op een wetenschappelijke basis. Er is nochtans divers wetenschappelijk onderzoek gevoerd naar het effect van detentieonderwijs op conflicten binnen de gevangensmuren. Daarnaast zijn er ook verscheidene studies voorhanden die het effect van onderwijs in de gevangenis op de tewerkstellingskansen na vrijlating en op recidivecijfers hebben bestudeerd. Los van de discussie of detentieonderwijs al dan niet een impact heeft op meerdere vlakken, is het aanbieden van hulp- en dienstverlening, waaronder onderwijs, van belang. Het is namelijk een van de rechten die gedetineerden ondanks hun opgelegde gevangenisstraf blijven behouden. Niettegenstaande dat recht op onderwijs, hadden de gedetineerden in de gevangenis van Sint-Gillis gedurende een bepaalde periode geen toegang tot dergelijke activiteiten. In de overige Vlaamse en Brusselse gevangensissen was daarentegen wel nog steeds de mogelijkheid om deel te nemen aan educatieve programma's.

Gedetineerden behouden dus ondanks hun vrijheidsberoving het recht op onderwijs. Het betreft een recht en het is dus geen verplichting. Dat wil zeggen dat ze ervoor kunnen kiezen om in de gevangenis een opleiding te volgen. Hierbij rijst de vraag wat maakt dat een gedetineerde er al dan niet voor kiest om detentieonderwijs te volgen. Het is van belang om na te gaan welke redenen gedetineerden motiveren of tegenhouden om deel te nemen aan een opleiding in de gevangenis. Met die informatie kan dan vervolgens aan de slag gegaan worden om de stap naar detentieonderwijs eventueel te verkleinen.

¹ Art. 138ter 1° KB 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen, B.S. 16 mei 2003.

Een denkbare reden om niet te participeren aan onderwijsactiviteiten is dat een specifieke opleiding die de gedetineerde graag wil volgen, niet aanwezig is in het aanbod van de gevangenis waar hij/zij op dat moment verblijft. Indien die opleiding wel in een andere strafinrichting wordt aangeboden, zou een transfer naar die gevangenis een mogelijke oplossing kunnen zijn. Hiervoor dient zowel de mogelijkheid tot educatieve transfers bekeken te worden als het uitwerken van een kwaliteitsvol onderwijsaanbod over de gevangensmuren heen. Het een is namelijk onmogelijk te bereiken zonder het ander. Zo is het niet zinvol om een onderwijsaanbod over de gevangensmuren heen uit te werken als er geen beroep kan gedaan worden op educatieve transfers. Educatieve transfers hebben op hun beurt dan weer geen zin als er geen kwaliteitsvol onderwijsaanbod over de gevangensmuren heen wordt aangeboden. Alvorens het beleid omtrent onderwijstrajecten uit te zetten is het zinvol om na te gaan of er ook effectief interesse is bij de gedetineerden voor educatieve transfers en wat de eventueel mogelijke motivaties en barrières kunnen zijn. Dat biedt de gelegenheid om het beleid op die manier vorm te geven dat er in de mate van het mogelijke kan geanticipeerd worden op de eventuele motivaties en barrières die gedetineerden aangeven voor dergelijke transfers.

Dit onderzoek tracht de motivaties voor detentieonderwijs en de motivaties en barrières voor de eventueel hiermee gepaard gaande educatieve transfers in kaart te brengen. Die informatie kan als basis dienen om een beleid te ontwikkelen dat beter anticipeert op de motivaties en barrières die de gedetineerden ondervinden in hun keuze om al dan niet een opleiding te volgen. Gedetineerden motiveren om een opleiding te volgen tijdens hun detentie is relevant omdat het mogelijk is een meerwaarde kan bieden voor de gedetineerde als individu, maar ook voor de bredere samenleving. Daarnaast is het aanbieden van onderwijs ook een recht dat zowel werd opgenomen in internationale als Belgische/Vlaamse regelgeving. Naast de maatschappelijke relevantie is het onderzoek evenzeer criminologisch wetenschappelijk relevant, daar het bijdraagt tot extra kennis over dit onderwerp.

In onderstaande volgt een literatuurstudie over de rol van detentieonderwijs, met langs de ene kant een bespreking van wetenschappelijke studies omtrent de eventuele effecten ervan en langs de andere kant het effectieve recht op onderwijs. Daarna volgt de probleemstelling van het onderzoek met de onderzoeksvragen en aansluitend een toelichting van de gebruikte methodologie. Vervolgens komt er een bespreking van de resultaten van het onderzoek. Op basis van die onderzoeksresultaten bouwt zich een discussie en conclusie op met aanbevelingen voor toekomstig onderzoek en beleidsmakers.

1. Detentie en onderwijs

*“Education is the most powerful weapon
which you can use to change the world”*

Nelson Mandela

De eerste ervaring met onderwijs is voor de meeste mensen in België het kleuteronderwijs, waarna het lager onderwijs, het middelbaar onderwijs en eventueel het hoger onderwijs volgen. Kortom, een groot deel van het leven speelt zich af op de schoolbanken, wat illustreert dat onderwijs een fundamentele positie heeft in de huidige maatschappij. De essentiële plaats die onderwijs inneemt, geldt voor alle leden die deel uitmaken van de samenleving. Bijgevolg ook voor diegenen die wegens omstandigheden tijdelijk van hun vrijheid zijn beroofd, met name gedetineerden. Ondanks het feit dat ze door een gevangenisstraf niet meer de vrijheid hebben van komen en gaan, behouden gedetineerden nog steeds rechtsburgerschap waarin het recht op onderwijs vervat zit.

Het aanbod van onderwijs aan personen in detentie is van belang omdat het mogelijkwerijs voordelen biedt voor zowel de gedetineerden als voor de samenleving buiten de gevangenis. Er zijn tal van wetenschappelijke studies uitgevoerd die onderzoeken in welke mate en op welke vlakken onderwijs impact heeft op de gedetineerde en de samenleving. Wanneer eventueel zou blijken dat educatieve programma's in de gevangenis geen positieve effecten hebben, blijft het belangrijk om gedetineerden toch de kans te geven te participeren aan educatie. Zoals al een aantal keer vermeld, hebben personen in detentie wettelijk evenveel recht op onderwijs als iemand buiten de gevangenis. De muren van een strafinrichting mogen dus met andere woorden het recht op educatie niet belemmeren. Hieronder is een literatuurstudie terug te vinden die nagaat welke studies er reeds uitgevoerd zijn m.b.t. de impact van detentieonderwijs. Vervolgens komt er een korte uiteenzetting van de regelgeving waaruit zal blijken dat onderwijs ook een recht is voor gedetineerden. Daarna volgt er eveneens een korte toelichting over de manier waarop onderwijs is georganiseerd in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen.

1.1. Zoekheuristiek

Vooraleer te beginnen met de literatuurstudie over de eventuele impact van detentieonderwijs is er eerst een korte bespreking over de wijze waarop die studies bekomen zijn, meer bepaald de zoekheuristiek. De zoektocht naar literatuur vond plaats in catalogi zoals LIMO, Eric (Education Resources Information Center), Google Scholar, Sage en Criminal Justice Abstract. De zoektermen die werden ingegeven in deze verschillende catalogi zijn ‘education motivation’, ‘motivation’, ‘Educational background’, ‘Prison education’, ‘correctional education’, ‘education for inmates’, ‘education achievement’, ‘éducation en prison’, ‘éducation aux détenus’, ‘éducation en milieu pénitentiaire’ en ‘éducation en milieu carcéral’. Die termen zijn vaak gecombineerd met andere termen zoals ‘(institutional) misconduct’, ‘post-release employment’, ‘work after release’, ‘recidivism’, ‘emploi’, ‘récidivism’ en ‘inconduit’. Veel van de literatuur is gevonden aan de hand van een sneeuwbaaleffect, namelijk door in de bibliografie te kijken van de eerder gevonden bronnen. Eveneens is gezocht naar literatuur op de website van de European Prison Education Association (EPEA). Dat is een organisatie die bestaat uit gevangenisopvoeders, bestuur, gouverneurs, onderzoekers en andere experten die zich inzetten voor het bevorderen en het ontwikkelen van onderwijs en aanverwante activiteiten in de gevangenissen over heel Europa.

Uit die zoekheuristiek komen vooral studies voort die uitgevoerd zijn in de VS. Aan de hand van die zoekmethode was het dan ook enkel mogelijk om studies te vinden in het Engels of in het Frans. Het is mogelijk dat er meer onderzoeken gebeurd zijn in Europa. Waarvan de studie in de nationale taal van het land is gepubliceerd.

Ellison, Szifris, Horan en Fox (2014) zijn onderzoekers van het Verenigd Koninkrijk. Tijdens hun meta-analyse zijn ze eveneens tot de vaststelling gekomen dat studies naar de effecten van detentieonderwijs op tewerkstelling en de recidivecijfers van ex-gedetineerden voornamelijk uitgevoerd zijn in de Verenigde Staten (VS). De overige studies kwamen uit Canada, Australië en slechts één studie uit het Verenigd Koninkrijk (VK). Ze geven verschillende redenen waarom er in de VS meer onderzoek is gevoerd naar de impact die detentieonderwijs mogelijks heeft. In het VK ligt de focus van gevangenisstudies vaak op de ‘tekortkomingen’ van gedetineerden, waarbij vooral de aandacht uitgaat naar de noodzaak van onderwijs in de gevangenis in plaats van naar de evaluatie van de effectiviteit van educatieve programma’s. Twee gebeurtenissen in de VS zouden aan de basis kunnen liggen van het feit dat er meer aandacht is voor het evalueren van dergelijke programma’s. De eerste gebeurtenis heeft te maken met de conclusie van Martinson (1974, in Ellison et al., 2017) met betrekking tot de beoordeling van

rehabilitatieprogramma's. Hij kwam tot de vaststelling dat 'niets werkt'. Daarna zijn academici zich gaan bezig houden met wetenschappelijk onderzoek om die conclusie te weerleggen. De tweede gebeurtenis die Ellison et al. (2017) onderscheiden, gaat over de afschaffing van de PELL-subsidies voor gedetineerden in de VS. Dat zijn subsidies aan studenten met een laag inkomen om de toegang tot hoger onderwijs te bevorderen. Aan de hand van studies willen academici het belang van detentieonderwijs aantonen, om de subsidies opnieuw beschikbaar te stellen voor gedetineerden.

1.2. Rol van detentieonderwijs

Het profiel van gedetineerden is geen echte weerspiegeling van de Belgische bevolking. Zo zijn personen in detentie grotendeels jonge, laaggeschoolde mannen met een hoge werkloosheidsgraad en weinig sociale banden (Paterson, 2017). De laaggeschooldheid van de gevangenispopulatie is door wetenschappelijk onderzoek vastgesteld in diverse landen. In Denemarken, Finland, IJsland, Noorwegen en Zweden vond er in 2006 en 2007 een omvangrijk onderzoek plaats, dat onder andere de opleidingsachtergronden van de Scandinavische gevangenen trachtte te bestuderen. Die grootschalige studie toont aan dat de meerderheid van de gevangenispopulatie in Noorwegen, Zweden en IJsland laaggeschoold te noemen is. Slechts 44,6% van de Noorse, 34% van de Zweedse en 27% van IJslandse gedetineerden beschikt over een middelbaar diploma (Manger, Eikeland & Diseth, 2009; Gustavsson & Samuelsson, 2009; Gunnlaugson & Ragnarsson, 2009). In vergelijking met deze drie Scandinavische landen hebben meer gevangenen een hoger secundair diploma behaald in Finland (57.7%) en Denemarken (50.4%) (Koski, 2009; Koudahl, 2009). In Italië is er eveneens een lage scholingsgraad vastgesteld onder de gedetineerden, waarbij 75% van alle veroordeelden in 2001 nooit een middelbaar diploma behaalden (Buonanno & Leonida, 2006). Vermits de bovenstaande studies geen vergelijking maken tussen het opleidingsniveau van de gevangenispopulatie en dat van de bredere bevolking, is het moeilijker om na te gaan of de twee populaties verschillen van elkaar op vlak van scholingsgraad. Wel is vast te stellen voor deze landen dat laaggeschooldheid in de gevangenis groot is en dat in sommige landen de minderheid van de gedetineerden beschikt over een middelbaar diploma. In België daarentegen is er wel een onderzoek gevoerd dat de twee populaties met elkaar vergelijkt omtrent het opleidingsniveau. Van Haegendoren, Lenaers en Valgaeren (2001) voerden een studie uit waarbij er in totaal 375 gedetineerden, verspreid over alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen, een vragenlijst hebben ingevuld. De resultaten van de bevraging tonen aan dat meer dan de helft (53,1%) van de gedetineerden laaggeschoold te noemen is, terwijl het bij de Belgische

bevolking gaat over 47%. Dat lijkt op het eerste gezicht geen groot verschil te zijn, dat eventueel te verklaren valt door de leeftijdsverdeling bij de twee groepen. Driekwart van de bevroegde gevangenen is jonger dan 40, wat maakt dat de Belgische bevolking waarvan maar de helft jonger is dan 40, meer ouderen kent in vergelijking tot de gevangenispopulatie. Aangezien ouderen traditioneel een lager opleidingsniveau hebben, kan dat leiden tot een kleiner verschil tussen beide populaties. Om een betere vergelijking te maken, hebben de auteurs twee vergelijkbare leeftijdsgroepen (25j-34j) naast elkaar geplaatst. Daaruit blijkt dat in die leeftijdsgroep 49% van de bevroegde gedetineerden laaggeschoold is. Voor diezelfde leeftijdscategorie kan maar liefst 70% van de Belgische bevolking een diploma hoger secundair onderwijs voorleggen. Die cijfers geven wel een bepaald beeld weer van het gemiddelde opleidingsniveau van gedetineerden, maar vermits ze gebaseerd zijn op een klein aantal afgenomen vragenlijsten is het niet echt mogelijk om de resultaten te generaliseren naar de bredere gevangenispopulatie.

Het aanbod van onderwijs in de gevangenis biedt aan gedetineerden de mogelijkheid om een hoger diploma te behalen en zich bij te scholen in bepaalde onderwerpen. Dat is van belang aangezien het hebben van competenties een belangrijke troef is in de huidige kennismaatschappij waar eveneens de behoefte aan hooggeschoolde werknemers toeneemt (De Greef, Verté & Segers, 2012). Daarnaast zijn er heel wat wetenschappelijke studies verricht naar de effectiviteit van detentieonderwijs. Jonavic (2011) stelt vast dat recidivecijfers een vaak gebruikte maatstaf zijn voor de doeltreffendheid van een opleiding. Een opleiding kan echter ook als succesvol worden beschouwd, zonder dat de recidivecijfers dalen. Naast de studies naar de samenhang tussen detentieonderwijs en het opnieuw plegen van criminele feiten, zijn er ook diverse andere studies uitgevoerd die de impact nagaan op andere vlakken. Zo zijn er onderzoeken gevoerd naar de impact van detentieonderwijs op tewerkstelling na vrijlating of op het klimaat binnen de gevangenis. Daarenboven zijn er niet alleen studies uitgevoerd naar de impact van detentieonderwijs, maar ook naar de eventuele rol die het opleidingsniveau van de gedetineerde heeft met betrekking tot het klimaat in de gevangenis, de tewerkstelling na vrijlating en de recidivecijfers. Aangezien gedetineerden vaak laaggeschoold zijn, kan het deelnemen aan detentieonderwijs hen de mogelijkheid bieden om een hoger opleidingsniveau te bekomen. Ook onderzoek naar de rol van de scholingsgraad kan interessant zijn vermits zij de indirecte effecten van detentieonderwijs eventueel kunnen aantonen. In onderstaande volgt een overzicht van studies waarin de eventuele effecten van detentieonderwijs en de rol van de opleidingsgraad bestudeerd werden.

1.2.1. Kwaliteit van het leven in de gevangenis

Om te beginnen is er onderzoek gevoerd naar de impact van detentieonderwijs op het aantal conflicten die zich voordoen in de gevangenis en overtredingen die gedetineerden tijdens hun detentieperiode begaan. Een groot aantal conflicten en overtredingen hangt in de meeste gevallen samen met een slechtere levenskwaliteit in een strafinrichting en vice versa (Alzua, Rodriquez & Villa, 2009). Zoals eerder al vermeld, zijn er bij de hieronder besproken studies evenzeer studies opgenomen die de rol hebben bestudeerd van het opleidingsniveau van de gedetineerde op het aantal overtredingen die hij/zij begaat. Als de scholingsgraad van een gedetineerde kan beschouwd worden als een dynamische voorspeller voor disciplinaire overtredingen, dan zou het behalen van een hoger diploma door middel van deelname aan detentieonderwijs, zijn of haar kansen op wangedrag kunnen verminderen (Harer & Langan, 2001).

Onder meer Alzua et al. (2009) zijn nagegaan of er een samenhang is tussen het volgen van onderwijs en het aantal conflicten waar een gedetineerde bij betrokken is. Door middel van een aantal selectiecriteria (bv. enkel mannen) zijn er over alle Argentijnse gevangenissen data geanalyseerd van in totaal meer dan 26.000 gedetineerden. Om de samenhang tussen de twee factoren te onderzoeken, hebben de auteurs gebruikgemaakt van een experimentele groep (n=7.829) en een controlegroep (n=18.702), waarbij de eerste groep deelnam aan onderwijs terwijl de controlegroep dat niet deed. Alzua et al. (2009) besluiten uit de analyse van hun data dat participeren aan detentieonderwijs zorgt voor een daling van de gewelddaden. Het volgen van educatieve programma's in de gevangenis zorgt namelijk voor een daling van 17% bij geweld tegen personen en 6% bij geweld tegen eigendommen. Verder reduceert het deelnemen aan onderwijs zowel de gewone als de ernstige sancties die gedetineerden verkrijgen met respectievelijk 15% en 11%. Lahm (2009) vindt soortgelijke resultaten in een studie die plaatsvond in een gevangenis van Ohio, waarbij 1.054 gedetineerden bevroegd werden. Het positieve effect van detentieonderwijs op wangedrag blijkt enkel aanwezig te zijn wanneer de gedetineerde een universitaire opleiding gevolgd heeft in de gevangenis en niet bij middelbaar onderwijs of een beroepsopleiding. Volgens het onderzoek van Lahm (2009) zou een universitaire opleiding wangedrag met meer dan de helft (55%) verminderen. De auteur geeft geen specifieke reden waarom middelbaar onderwijs of beroepsopleidingen niet zorgen voor een daling van het wangedrag.

Ook Steiner en Wooldredge (2014) hebben een gelijkaardige studie uitgevoerd in 46 gevangnissen van Ohio en Kentucky. In die studie zijn zowel vrouwelijke als mannelijke gedetineerden bevraagd, waarbij het gaat over 570 vrouwen en 5.059 mannen. Het onderzoek toont aan dat mannelijke gedetineerden die veel tijd besteden aan educatieve programma's minder niet-gewelddadige overtredingen begaan in vergelijking met diegenen die daar weinig tijd aan besteden. Voor vrouwelijke gedetineerden is geen verband gevonden tussen de deelname aan onderwijs en het aantal niet-gewelddadige overtredingen. Voor de gewelddadige inbreuken is noch bij de vrouwelijke noch bij de mannelijke gedetineerden een verband gevonden. Clark en Rydberg (2016) toetsen, met behulp van data uit het Nationaal Onderzoek omtrent statelijke en federale gedetineerden ($n=6.957$), eveneens de relatie tussen de deelname aan detentieonderwijs en het wangedrag van gevangenen. In sterk contrast met de voorgaande studies waar ofwel een positief verband ofwel geen verband is vastgesteld, is in dit onderzoek een negatieve relatie opgemerkt. Volgens de auteurs is het namelijk zo dat wanneer gedetineerden deelnemen aan educatieve programma's, zij meer institutionele inbreuken plegen, dan degenen die niet deelnemen. Volgens Clark en Rydberg (2016) is die vaststelling te verklaren door het feit dat er bij gedetineerden die deelnemen aan educatieve programma's sneller overtredingen gedetecteerd kunnen worden in vergelijking met gedetineerden die niet deelnemen aan onderwijs en in hun cel blijven. French en Gendreau (2006) zijn aan de hand van een meta-analyse nagegaan wat de impact is van de deelname aan detentieonderwijs op het wangedrag van gedetineerden. Uit die studie blijkt dat het participeren aan educatieve programma's zorgt voor een daling van het wangedrag met slechts 2% en dat programma's die focussen op gedrag (bv. sociaal leren, cognitieve gedragstherapie, bestrafing) in 77% van de tijd effectiever zijn voor het verminderen van het wangedrag dan educatieve programma's. Die vaststelling is gebaseerd op 68 studies die de relatie nagaan tussen de deelname aan behandelingsprogramma's in de gevangnissen en het wangedrag van gedetineerden.

Cao, Zhao en Van Dine (1997) zijn in de strafinrichtingen van Ohio onderzoek gaan uitvoeren naar disciplinaire overtredingen. In plaats van enkel na te gaan wat de impact is van de deelname aan onderwijs, zijn ze evenzeer gaan kijken naar de rol die het opleidingsniveau speelt op het aantal overtredingen. De studie situeert zich in twaalf gevangnissen en is gebaseerd op 883 gedetineerden. De gevangenen die geselecteerd werden voor het onderzoek zijn diegene die langer dan twaalf maanden in de gevangenis hebben verbleven en die in de maanden september en oktober van het jaar 1985 zijn vrijgekomen. De disciplinaire inbreuken van gedetineerden zijn opgedeeld in een aantal types die verschillen qua zwaarte van de inbreuk. Zo behoort het

verstoren van de rust en de orde tot een type III overtreding terwijl gedragingen die een bedreiging vormen voor de veiligheid van de instelling vallen onder een type II overtreding. Bij de vergelijking tussen het opleidingsniveau en het aantal inbreuken dat een gedetineerde begaan heeft, komen de auteurs tot het besluit dat degenen met een lagere scholingsgraad, meer inbreuken achter hun naam hebben staan, dan gedetineerden met een hogere scholingsgraad. Verder voerde Huebner (2003) een studie uit naar de voorspellende factoren voor gewelddadig gedrag naar zowel het gevangenispersoneel als naar de medegevangenen. Het onderzoek situeert zich in 185 staatsgevangnissen van de VS, waarbij in totaal 4.168 gedetineerden bestudeerd zijn. Hieruit blijkt dat het opleidingsniveau een zekere rol speelt op het gedrag dat een gedetineerde stelt naar zowel het personeel als naar de medegevangenen toe. De hoger opgeleide gedetineerden zullen minder snel gewelddadig gedrag plegen in vergelijking met diegenen die laag opgeleid zijn. In een vergelijkbare studie naar de voorspellende factoren van agressief wangedrag van gedetineerden (n=24.514) in de gevangnissen van Florida, blijkt eveneens dat een hogere opleidingsgraad samenhangt met de afname van gewelddadig gedrag in de gevangenis (Cunningham & Sorensen, 2007).

Harer et al. (2001) zijn in hun studie nagegaan of er verschillen zijn tussen mannen en vrouwen wat betreft factoren die bijdragen aan gewelddadig wangedrag in een strafinstelling. Aan dat onderzoek namen in totaal meer dan 200.000 gedetineerden deel, waarvan 24.465 vrouwen en 177.767 mannen. Een van de factoren die geweld in de gevangenis in zekere mate kan voorspellen is het opleidingsniveau van een gedetineerde en dat zowel voor mannen als voor vrouwen. Wie met andere woorden nooit een middelbaar diploma behaalde, heeft meer kans om gewelddadig gedrag te stellen tijdens de detentieperiode dan een hoger opgeleide. Laaggeschoolde vrouwen hebben met name 15% meer kans om geweld te plegen. Voor laaggeschoolde mannen is dat 8%. Gover, Perez en Jennings (2008) zijn gaan onderzoeken of mannelijke gedetineerden verschillen van de vrouwelijke op vlak van bevorderende factoren voor institutioneel wangedrag. De studie vond plaats in een zuidoostelijke staat van de VS, waarbij er 247 gedetineerden, 190 mannen en 57 vrouwen, bestudeerd zijn. Gover et al. (2008) tonen met hun studie aan dat het opleidingsniveau geen verband houdt met het aantal disciplinaire overtredingen van mannelijke gedetineerden. Dat in tegenstelling tot de vrouwelijke gedetineerden, waarbij een vrouw met een hogere scholingsgraad gemiddeld genomen minder overtredingen begaat dan iemand met een lagere scholingsgraad.

Een al eerder besproken studie die is uitgevoerd in vijf Scandinavische landen, onderzocht naast de onderwijsachtergronden van de gevangenispopulatie ook welke redenen gedetineerden aangeven om deel te nemen aan onderwijs. De belangrijkste motivatie die naar voren komt in elk van die landen is dat de gedetineerden tijdens hun periode in de gevangenis nuttig en zinvol bezig wensen te zijn (Eikeland, Manger, Asbjornsen, Diseth, Gunnlaugsson, Eriksson Gustavsson & Samuelsson, 2009). Wanneer ze hun tijd in de gevangenis (nuttig en zinvol) gebruiken door een opleiding te volgen, blijft er minder tijd over voor conflicten en overtredingen. Dat zou een mogelijke verklaring kunnen zijn voor een eventuele daling van conflicten en overtredingen binnen de muren van een strafinrichting.

1.2.2. Gedetineerden zelf en zijn/haar toekomst

Naast de mogelijke effecten van detentieonderwijs op het aantal conflicten in de gevangenis, is er eveneens onderzoek gevoerd naar de impact op de verdere toekomst van de gedetineerden na hun vrijlating en meer bepaald op hun kansen op tewerkstelling. Een onbedoeld gevolg van een vrijheidsstraf is dat ex-gedetineerden jaren na hun detentie vaak werkloos blijven en de weg naar een stabiele en goedbetaalde job minder toegankelijk is voor hen (Dirkzwager, Nieuwbeerta & Fiselier, 2009). Op basis van de reeds bestaande wetenschappelijke studies wordt hieronder nagegaan of het al dan niet deelnemen aan detentieonderwijs gevolgen heeft op de tewerkstellingskansen na vrijlating.

Cho en Tyler (2001) zijn in Florida het verband gaan onderzoeken tussen de participatie aan onderwijs in de gevangenis en de tewerkstellingscijfers na vrijlating uit de gevangenschappen. Voor deze studie is gebruikgemaakt van een unieke set data die verkregen werd door de samenwerking van drie overheidsinstellingen en die onder meer informatie bevat over de deelname aan detentieonderwijs en over de uitbetaalde werkloosheidsuitkeringen. Dat laatste geeft inzicht over het al dan niet tewerkgesteld zijn van een bepaald individu. In totaal namen 12.838 gevangenen deel, die vervolgens opgedeeld werden in een groep die onderwijs volgden (N=5.172) en een groep die nooit had deelgenomen aan een opleiding in de gevangenis (N=7.666). Uit de vergelijking tussen beide groepen blijkt dat de gedetineerden die een opleiding kregen in de gevangenis minder beroep deden op werkloosheidsuitkeringen dan diegenen die niet deelnamen aan educatieve programma's. Duwe en Clark (2014) komen op basis van hun studie, uitgevoerd in de gevangenschappen van Minnesota, tot gelijkaardige vaststellingen. Hun data bestaan uit gedetineerden die vrijkwamen in de periode tussen januari 2007 en december 2008 (N=9.394). Van die gedetineerden had 38% (N=3.582) geen middelbaar diploma in het begin van hun gevangenisstraf. Hiervan heeft 33% (N=1.212) een

diploma van het secundair onderwijs behaald tijdens hun detentietijd. Deze groep gevangenen werd, op vlak van tewerkstelling na vrijlating, vergeleken met de groep die geen diploma behaalden. Bij de gedetineerden met diploma had 60% werk gevonden voor december 2008 terwijl dat bij de gedetineerden zonder diploma 50% was. Die bevindingen zouden impliceren dat het verkrijgen van een hogere opleidingsgraad in de gevangenis een mogelijke impact kan hebben op de werkgelegenheid van een gedetineerde na vrijlating. Visser, Debus-Sherrill en Yahner (2010) hebben een soortgelijk onderzoek uitgevoerd in drie staten van de VS, met name Illinois, Ohio en Texas. De auteurs hebben in hun grootschalig longitudinaal onderzoek gebruikgemaakt van een combinatie van vragenlijsten voor de vrijlating en een interview na vrijlating. Hun onderzoekspopulatie betrof 740 gedetineerden. Deze studie toont in tegenstelling tot bovenstaande studies aan dat de deelname aan onderwijs in de gevangenis geen significante voorspeller is voor betere kansen op de arbeidsmarkt na vrijlating. Ook Steurer, Smith & Tracy (2001) stellen geen significant verband vast tussen de participatie aan detentieonderwijs en tewerkstelling na het uitzitten van de gevangenisstraf. Hun longitudinaal onderzoek situeert zich in de gevangenis van Ohio, Minnesota en Maryland en is gebaseerd op 3.170 gedetineerden die vrijkwamen in 1997 of 1998. Van die gevangenen heeft 43,3% (N=1.373) onderwijs gevolgd en 56,7% (N=1.797) niet. Bij de vergelijking tussen beide groepen blijkt dat het volgen van onderwijs geen invloed heeft op tewerkstelling na de detentieperiode.

Er werden reeds diverse meta-analyses uitgevoerd om na te gaan of er een verband is tussen detentieonderwijs en de kansen op werkgelegenheid van ex-gedetineerden. Zo hebben Wilson, Gallagher en Mackenzie (2000) een systematische review tot stand gebracht van 33 studies, waarvan negen zijn nagegaan of het al dan niet deelnemen aan educatieve programma's een impact heeft op de tewerkstellingscijfers van ex-gedetineerden. Uit deze onderzoeken blijkt dat gemiddeld dubbel zoveel van de participanten tewerkgesteld zijn in vergelijking met de niet-participanten. De auteurs merken wel op dat de kwaliteit van de onderzochte studies niet hoog genoeg is om het verschil tussen beide groepen toe te schrijven aan educatieve programma's in de gevangenis. Volgens Wilson et al. (2000) is er in de uitgevoerde studies geen rekening gehouden met onder andere het verschil in motivatie om hun leven te verbeteren na vrijlating. Davis, Bozick, Steele, Saunders en Miles (2013) hebben eveneens een meta-analyse gedaan van een verzameling van 40 geselecteerde studies. Iets minder dan de helft van de geanalyseerde onderzoeken (N=18) hebben de samenhang tussen detentieonderwijs en tewerkstelling na vrijlating bestudeerd. Uit deze analyse blijkt dat bij zeventien studies de kansen op

tewerkstelling hoger liggen bij gedetineerden die deelnamen aan educatieve programma's dan bij diegene die hier niet aan deelnamen. Bij slechts negen van deze onderzoeken is er een significant verband vastgesteld. Een minderheid van de studies besluit dat de gedetineerden die geen detentieonderwijs volgden juist meer kansen hebben op de arbeidsmarkt. Twee studies stelden daarrond een significant verband vast. Uit al deze studies blijkt dat participanten gemiddeld 13% meer kans hebben op tewerkstelling dan niet-participanten. Davis et al. (2013) maken tevens een onderscheid tussen een gewone klassieke opleiding en een beroepsopleiding. De gedetineerden die participeerden aan een beroepsopleiding hadden in vergelijking met diegenen die deelnamen aan klassieke opleidingen, meer kansen op de arbeidsmarkt, met respectievelijk 28% tegenover 8%. In deze review is niet uit te sluiten dat eventueel een selectie-bias aan de basis ligt voor het verschil tussen beide groepen. In een meer recente review van Ellison et al. (2017) zijn in totaal achttien studies onder de loep genomen en vijf van hen zijn de relatie gaan onderzoeken tussen detentieonderwijs en tewerkstelling buiten de gevangenis. Slechts drie van deze studies vindt een significant verband tussen beide en bij de andere twee is geen verband vastgesteld. De review van Ellison et al. (2017) toont aan dat de kans op tewerkstelling toeneemt met 24% indien de gedetineerden deelnamen aan detentieonderwijs. Dat betekent niet dat het werkgelegenheidspercentage is gestegen met 24%, maar enkel de kansen op tewerkstelling van het individu zelf. Met andere woorden, als de werkloosheidspercentages heel laag zijn buiten de gevangenis, is de impact van detentieonderwijs klein.

Lockwood, Nally, Ho en Knutson (2012) zijn in plaats van de impact van het al dan niet participeren aan onderwijs, het verband tussen het opleidingsniveau van gedetineerden en de kansen op de arbeidsmarkt na vrijlating in een gevangenis van Indiana gaan onderzoeken. Bij analyse van 6.561 ex-gevangenen komen de auteurs tot het besluit dat het opleidingsniveau van gedetineerden significant samenhangt met de kansen op tewerkstelling buiten de muren van een strafinrichting. De werkgelegenheidspercentages verschillen afhankelijk van het soort diploma, met name van de 306 gevangenen met een universitair diploma is 66,7% tewerkgesteld, voor diegenen met een middelbaar diploma (N=3.461) heeft 66,5% werk gevonden na de straftijd en voor de overigen die nooit een secundair diploma behaald hebben, is dat 57%. Met andere woorden, wie hoger geschoold is, heeft meer kansen op de arbeidsmarkt na vrijlating. Ook Cronin (2011) vindt in de gevangnissen van Missouri een samenhang tussen opleidingsniveau en de kansen op werk na detentie. De gegevens van de analyse van 25.000 gedetineerden tonen aan dat hoe hoger het diploma, hoe meer kans er is om werk te vinden buiten de gevangenis.

Volgens de analyse van Cronin (2011) zou het geen verschil maken of het diploma behaald is voor of tijdens de detentietijd. De gedetineerden met een diploma secundair onderwijs hebben volgens dit onderzoek 7% meer kans op het vinden van een job dan gedetineerden zonder middelbaar diploma. Fabelo (2002) bestudeerde eveneens de relatie tussen de opleidingsgraad van de gedetineerden en de tewerkstellingscijfers na detentie. Uit de analyse van gegevens van meer dan 30.000 gedetineerden uit de gevangnissen van Texas blijkt dat de hoogst geschoolde gevangenen meer kans hebben om tewerkgesteld te zijn na vrijlating. Ze zouden 31% meer kans hebben om een job te vinden in vergelijking met de laagst geschoolde gevangenen.

Ongeacht of de deelname aan educatieve programma's zorgt voor betere kansen op tewerkstelling na vrijlating, blijkt uit onderzoek een belangrijke motivatie te zijn voor gedetineerden om onderwijs te volgen. In drie van de vijf Scandinavische landen, met name Denemarken, IJsland en Noorwegen, blijkt evenzeer dat het merendeel van de gevangenen deelnemen aan educatieve programma's om zo makkelijker aan een job te raken na vrijlating (Eikeland et al., 2009).

1.2.3. Breder samenleving

Recidivecijfers zijn een vaak gebruikte toetssteen om de doeltreffendheid van een gevangenisopleiding te evalueren. Om die reden focussen veel wetenschappelijke studies over detentieonderwijs op de recidivecijfers. Afgezien van de eventuele effecten die onderwijs kan hebben op de gedetineerden zelf, met name de levenskwaliteit in de gevangenis en/of de kansen op tewerkstelling na vrijlating, zou het mogelijks ook een impact kunnen hebben op de bredere samenleving. Hieronder volgt een overzicht van studies die nagaan wat de effectieve effecten zijn van detentieonderwijs op de kansen om opnieuw strafbare feiten te plegen na het beëindigen van de gevangenisstraf.

Heel wat van bovenstaande onderzoeken zijn naast de impact van detentieonderwijs op tewerkstelling na vrijlating, ook gaan bestuderen wat de effecten zijn op de kans om te recidiveren indien gedetineerden participeren aan educatieve programma's tijdens hun detentie. Onder meer Steurer et al. (2001) zijn de impact van detentieonderwijs op zowel tewerkstelling na vrijlating als op recidivecijfers van ex-gedetineerden nagegaan. In tegenstelling tot de tewerkstelling waarbij geen significant verband is vastgesteld, blijkt uit de resultaten dat het volgen van onderwijs een positieve invloed heeft op de recidivecijfers. Er zijn met name gemiddeld 9% minder gedetineerden opnieuw gearresteerd, veroordeeld of opnieuw opgesloten indien ze een opleiding gevolgd hebben tijdens hun periode in de gevangenis. Er is eveneens

een verschil merkbaar tussen beide groepen op vlak van de ernst van de gepleegde feiten of anders geformuleerd: de hoger geschoolden plegen minder ernstige criminele feiten dan de lager geschoolden. Ook Cho en Tyler (2001) zijn naast de rol van detentieonderwijs op tewerkstellingskansen verder onderzoek gaan doen naar de impact op de recidivecijfer. In tegenstelling tot de vorige studie, is in dit onderzoek geen verband gevonden tussen het volgen van onderwijs en het al dan niet opnieuw plegen van strafbare feiten. Duwe en Clark (2014) stelden in hun onderzoek eveneens vast dat participatie aan onderwijs in de gevangenis wel een significant effect heeft op tewerkstelling, terwijl er geen verband gevonden is tussen de participatie en het al dan niet recidiveren na vrijlating. Volgens Duwe en Clark (2014) is het met andere woorden zo dat wanneer gedetineerden deelnemen ze daarom niet noodzakelijk minder kans hebben om opnieuw criminele gedragingen te stellen na het uitzitten van hun gevangenisstraf.

Uit de meta-analyse van Davis et al. (2013) bleek al dat participanten gemiddeld 13% meer kans hebben op werkgelegenheid dan niet-participanten. Bij het bestuderen van de relatie tussen detentieonderwijs en het hervallen van ex-gedetineerden voor het plegen van nieuwe feiten, wordt er aangetoond dat gedetineerden die onderwijs volgden gemiddeld 65% minder kans hebben om te recidiveren in vergelijking met gedetineerden die geen onderwijs volgden. Ook Ellison et al. (2017) voerden een meta-analyse uit van 28 studies die de impact bestudeerden van detentieonderwijs op zowel de kansen op de arbeidsmarkt als de kansen om te recidiveren na vrijlating. Van de 28 zijn 18 studies het effect van onderwijs in de gevangenis op de recidivecijfer nagegaan. Deze review toont aan dat zestien van deze studies een significant verband vaststellen tussen beide terwijl de twee andere resterende studies gewoon een verband gevonden hebben. Gemiddeld genomen blijkt dat gedetineerden die participeren aan een educatief programma 64% minder kans hebben om opnieuw strafbare feiten te plegen dan gedetineerden die niet participeren aan dergelijke activiteiten.

Kim en Clark (2013) zijn eveneens de effecten van detentieonderwijs op het recidiveren van ex-gedetineerden gaan bestuderen in de gevangnissen van New York. Enkel de gegevens van gedetineerden die tussen de periode 2005 en 2008 vrijkwamen uit de gevangenis zijn geanalyseerd. Op die manier beschikten de auteurs over een dataset van 680 gedetineerden waarvan 340 deelnamen aan detentieonderwijs. Ook Kim en Clark (2013) komen tot het besluit dat onderwijs in de gevangenis zorgt voor een daling van de recidivecijfers. Participanten gaan namelijk minder snel opnieuw criminele feiten plegen en wanneer ze toch hervallen zit er meer tijd tussen de vrijlating en de herhaling dan bij niet-participanten. Chappell (2004) is de relatie

tussen detentieonderwijs en het al dan niet recidiveren van ex-gedetineerden gaan onderzoeken door middel van een review van in totaal vijftien studies. Deze meta-analyse focust zich niet op alle soorten onderwijs maar enkel op het hoger onderwijs. Chappell (2004) stelt een significant verband vast tussen de deelname aan hoger onderwijs en het recidiveren van een ex-gedetineerde. Van de vijftien onderzochte studies stellen veertien studies een significant verband vast. Het is namelijk zo dat diegenen die participeren in hoger onderwijs in de gevangenis gemiddeld genomen 31% minder kans hebben om te recidiveren. In het VK is er een onderzoek gevoerd naar de impact op de recidivecijfers bij gedetineerden die een subsidie ontvangen hebben van de Prison Education Trust (PET). Die organisatie verleent subsidies aan gevangenen over heel het VK voor het volgen van afstandsonderwijs en voor het kopen van materiaal voor kunst en hobby's. Van de 3.085 gedetineerden die een subsidie gekregen hebben, heeft 19% opnieuw criminele feiten gepleegd. Voor 3.085 gevangenen die geen subsidie kregen van PET is dit 26%. Het verschil tussen beide groepen is significant en zou dus kunnen betekenen dat onder meer het volgen van afstandsonderwijs een impact heeft op de kansen van ex-gedetineerden om opnieuw strafbare feiten te plegen. In dit onderzoek is het echter niet duidelijk of de impact afkomstig is van het afstandsonderwijs of eerder door de mogelijkheid om materiaal aan te kopen voor kunst en hobby's (Ministry of Justice, 2015).

Daarnaast is er ook onderzoek gevoerd naar de samenhang tussen het opleidingsniveau van een ex-gedetineerde en de kans om te recidiveren na vrijlating. Cronin (2011) is die samenhang gaan bestuderen bij gedetineerden die vrijkwamen uit de gevangnissen van Missouri in de periode tussen 2005 en 2008. Uit de data-analyse van in totaal 25.000 gedetineerden blijkt dat er wel degelijk een samenhang is tussen de scholingsgraad van een gedetineerde en de kans om na vrijlating te recidiveren. Lager opgeleiden hebben namelijk 8% meer kans om opnieuw misdrijven te stellen in vergelijking met hoger opgeleiden. De studie van Lockwood et al. (2012) is al eerder besproken bij de impact van de scholingsgraad op tewerkstelling, maar is evenzeer nagegaan wat het effect is van het opleidingsniveau van een gedetineerde op de recidivecijfers. In dit onderzoek blijkt het opleidingsniveau een invloed uit te oefenen op de kans om na het uitzitten van een gevangenisstraf te recidiveren. Een hoog opgeleide gedetineerde gaat namelijk minder snel hervallen in het plegen van strafbare feiten dan laag opgeleiden. Van de ex-gedetineerden met een middelbaar diploma hebben 31% van de 6.561 opnieuw strafbare feiten gesteld terwijl dit bij de gedetineerden zonder middelbaar diploma 56% is. Laaggeschoolden hebben volgens dit onderzoek dus meer kansen om terug in het criminele milieu terecht te komen dan hooggeschoolden. Fabelo (2002) heeft eerder in de tijd

al soortgelijk onderzoek uitgevoerd. Eerder in deze literatuurstudie kwam al aan bod dat er volgens Fabelo (2002) een verband is tussen het opleidingsniveau van de gedetineerden en de tewerkstellingskansen na detentie. De studie toonde niet alleen aan dat de hoogst opgeleide gevangenen meer kansen hebben op tewerkstelling, maar ook dat recidivecijfers lager liggen bij die groep in vergelijking met de laagst opgeleiden. Hieruit blijkt dat hoe hoger een gedetineerde geschoold is, hoe lager de kansen zijn om te recidiveren. De lager geschoolde gedetineerden hebben met name 18% meer kans om opnieuw criminele feiten te plegen na detentie dan hoger geschoolde gedetineerden.

Ondanks het feit dat het volgen van een opleiding de kansen om te recidiveren zou kunnen verminderen, is het voor de gedetineerden niet echt een reden om te participeren aan detentieonderwijs (Eikeland et al., 2009). Gedetineerden in Finland en Denemarken nemen voornamelijk deel aan onderwijs om zo beter voorbereid te zijn op het leven buiten de gevangenis, maar een opleiding volgen om effectief te vermijden dat ze opnieuw criminele feiten zullen plegen is in geen enkel van de vijf Scandinavische landen een reden om te participeren.

1.2.4. Kritische bedenkingen

De meerderheid van de hoger besproken wetenschappelijke studies maakt gebruik van een quasi-experimenteel onderzoek waarbij er sprake is van een interventiegroep en een controlegroep. Toegepast op bovenstaande onderzoeken is er dus met name een groep met (ex-)gedetineerden die deelnam aan detentieonderwijs (interventiegroep) en een groep die dat niet deed (controlegroep). Een beperking die gepaard gaat met dit soort onderzoeken is dat het verschil tussen de twee groepen slechts kan toegeschreven worden aan de interventie op voorwaarde dat beide groepen enkel verschillen op vlak van die interventie. Het is immers zo dat, in tegenstelling tot een experimentele studie, de onderzoeker de groepen niet zelf kan indelen. In de meeste gevallen dient er dus gebruikgemaakt te worden van groepen die op voorhand vastliggen. Omwille van het gebrek aan randomisatie kan het waargenomen verschil zowel te wijten zijn aan de interventie zelf als aan andere factoren van de deelnemers zoals leeftijd, geslacht, etc. Bovendien worstelt dit soort onderzoek met een selectie-bias waarbij gedetineerden die ervoor kiezen om te participeren aan detentieonderwijs kunnen verschillen met gedetineerden die niet participeren. Zo zou het kunnen zijn dat participanten meer gemotiveerd zijn, een sterkere interne controle hebben of meer proactief bezig zijn met de planning van hun toekomst na vrijlating (Davis et al., 2013). Een methode om te anticiperen op de problematiek van selectie-bias, is het hanteren van de Propensity Score Matching (PSM). Bij gebruik van deze techniek wordt ervan uitgegaan dat een bepaald individu meer kans heeft om deel te nemen aan de interventie, of in dit geval sneller kiest om deel te nemen aan detentieonderwijs, dan een ander individu. De eerste stap is het bepalen van de kans (propensity score) dat iemand participeert aan educatieve programma's in de gevangenis voor zowel de controle- als de interventiegroep en dit door middel van een hele reeks determinanten. Dat zijn bepaalde factoren die mogelijk een invloed kunnen hebben op de kans dat iemand zal participeren aan onderwijs. Mogelijke determinanten kunnen leeftijd, geslacht, strafduur, etc. zijn. Vervolgens wordt een gedetineerde van de interventiegroep gekoppeld aan een gedetineerde van de controlegroep die bij benadering dezelfde propensity score heeft (Duwe & Clark, 2014). De studies die gebruikmaken van deze methode verschillen wel in het aantal en de soorten determinanten die ze gebruiken².

² De studies waarbij gebruik gemaakt is van propensity score matching: Alzua et al., 2009; Clark et al., 2016; Cho et al., 2001; Davis et al., 2013; Duwe et al., 2014; Kim et al., 2013 en Visher et al., 2010.

1.2.5. Besluit

Op basis van het bovenstaande literatuuronderzoek kan er geconcludeerd worden dat de meerderheid van de besproken studies vaststellen dat detentieonderwijs een positieve invloed kan hebben op het aantal conflicten en overtredingen in de gevangenis. Met andere woorden, de deelname aan onderwijs heeft volgens deze studies mogelijk een afname van het aantal conflicten en overtredingen tot gevolg. Minder conflicten en overtredingen in de gevangenis kan de sfeer in de instelling ten goede komen, zowel voor de medegevangenen, het gevangenispersoneel als voor de bezoeker van de gedetineerde (Zunic Pavlovic, 2004, in Jonavic, 2011). Ook het merendeel van de studies die de impact zijn gaan bestuderen van detentieonderwijs op tewerkstellingskansen en de recidivecijfers, vinden een positief verband. Op grond van deze onderzoeken blijkt dat het namelijk de kans op tewerkstelling verhoogt en de kans om te recidiveren vermindert. Van de onderzoeken die de impact van de opleidingsgraad van gedetineerden zijn gaan bestuderen, blijkt evenzeer dat een groot aantal een positief verband vaststelt. Deze onderzoeken tonen aan dat hooggeschoolde gevangenen minder conflicten en overtredingen begaan, meer kansen hebben op de arbeidsmarkt na vrijlating en minder snel gaan recidiveren dan laaggeschoolde gevangenen. Niet alle studies vinden een verband tussen de deelname aan onderwijs of het opleidingsniveau van de gedetineerden en die drie factoren. Zo is er zelfs een studie gevonden waaruit blijkt dat de gedetineerden die deelnemen aan onderwijs, meer betrokken zijn bij conflicten en overtredingen dan diegenen die niet deelnemen. Op basis van het gevoerde literatuuronderzoek kan dus niet met zekerheid gesteld worden wat de meerwaarde is van onderwijs op het aantal conflicten en overtredingen, recidivecijfers en tewerkstellingskansen. Dat neemt niet weg dat het aanbieden van onderwijs aan gedetineerden in vraag mag gesteld worden. Het is immers een recht dat opgenomen is in zowel Belgische/Vlaamse als internationale regelgeving.

1.3. Regelgevend kader

De fundamentele positie die onderwijs inneemt in de bredere maatschappij is in de Vlaamse regelgeving af te leiden uit de leerplicht. Kinderen met de leeftijd van 6 tot 18 jaar zijn verplicht om onderwijs te volgen³, dat kan zowel thuis als op school zijn. Naast een verplichting, kan onderwijs ook gezien worden als een recht. Naast Belgische regelgeving maakt ook de internationale regelgeving duidelijk dat iedereen het recht heeft om deel te nemen aan onderwijs. Op wereldniveau is dat recht opgenomen in de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM). Daarin staat dat iedereen recht heeft om te participeren aan onderwijs, wat met andere woorden een positieve opdracht betekent voor de overheid om ervoor te zorgen dat elk individu toegang moet krijgen tot educatie⁴. Het recht op onderwijs werd ook op Europees niveau vastgesteld in het EVRM. Daarin is het eerder geformuleerd als een negatieve verplichting, waarbij werd bepaald dat de toegang tot onderwijs voor niemand mag ontzegd worden⁵. Op Belgisch niveau is het recht op onderwijs terug te vinden in bepaalde regelgeving, met name in de Belgische Grondwet⁶. Bovenstaande regelgevingen kennen geen uitzonderingen. Het is dus op elke particulier van toepassing, ook voor personen die tijdelijk van hun vrijheid zijn beroofd. Het aanbieden van dergelijke programma's in de gevangenis is dus langs de ene kant van belang omdat het volgens een aantal wetenschappelijke studies mogelijks zorgt voor een meerwaarde op diverse vlakken (supra) maar daarnaast blijft het een grondrecht dat ook gedetineerden blijven behouden. Dat betekent dat indien onderwijs helemaal geen meerwaarde zou zijn voor een gedetineerde, het toch verplicht is om onderwijs aan te bieden aan gevangenen. Dit omdat het een recht is dat terug te vinden is in het UVRM, EVRM en de Belgische grondwet.

Bovendien is er een breed wetgevend kader voorhanden dat expliciet bedoeld is om personen in detentie meer bescherming en waarborgen te bieden voor een menselijke behandeling in de gevangenis. In onderstaande volgt een overzicht van het wettelijk kader op zowel het internationale als het Belgische/Vlaamse niveau, waarbij de focus gelegd wordt op het onderwijs in een penitentiaire inrichting.

³ Art. 1 Decr. VI. 25 april 2014 betreffende de leerplicht, *BS* 25 september 2014.

⁴ Art. 26 §1 UVRM

⁵ Art. 2 Eerste aanvullende protocol bij het verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 20 maart 1952, *BS* 19 augustus 1955, 5038.

⁶ Art. 24 §3 Grondwet

1.3.1. Internationale regelgeving

Zowel op wereldniveau als Europees niveau werd er de afgelopen decennia gewerkt rond de regelgeving omtrent rechten en plichten van gedetineerden. Op wereldniveau gaat het meer bepaald over de Verenigde Naties en voor het Europese niveau, buigt vooral de Raad van Europa zich over deze materie.

De VN geeft in het UVRM niet alleen impliciet het recht aan gedetineerden om te kunnen deelnemen aan detentieonderwijs, maar biedt bovendien ook extra bescherming en waarborgen aan personen in een detentiecontext. Zo heeft de VN in 1955 de Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners opgesteld, die in 2015 geactualiseerd zijn. Op basis van die minimumnormen streeft de VN naar een algemene consensus over aanvaarde principes en praktijken bij de behandeling van gevangenen en het beheer binnen penitentiaire inrichtingen⁷. Daaruit volgt dat de gevangenisstraf bescherming dient te bieden aan de bredere samenleving tegen criminaliteit en ervoor dient te zorgen dat de kans op recidive vermindert. Dat kan enkel en alleen bereikt worden wanneer er in deze periode gewerkt wordt aan de re-integratie van een persoon in detentie⁸. Met het oog op de re-integratie van gedetineerden dienen de gevangenisoverheden hen onder andere onderwijs aan te bieden. Daarnaast dient het detentieonderwijs geïntegreerd te zijn in het onderwijssysteem van het land, om op die manier de opleiding zonder probleem verder te zetten na invrijheidsstelling⁹. De Standard of Minimum Rules van de VN benadrukt wel dat het vanzelfsprekend is dat niet alle regels in alle tijden en op elke plaats kunnen toegepast worden¹⁰. Alhoewel de regels geen bindende rechtskracht hebben en de lidstaten met andere woorden niet verplicht zijn om zich aan die minimumnormen te houden, worden ze gezien als het meest belangrijke internationale raamwerk van de VN voor de behandeling van gedetineerden (Rodley, 1999).

⁷ Art. 1 Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Resolution 663 C (XXIV) adopted by ECOSOC on 17 December 2015.

⁸ Art. 58 Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Resolution 663 C (XXIV) adopted by ECOSOC on 17 December 2015.

⁹ Art. 77 1 and 2 Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Resolution 663 C (XXIV) adopted by ECOSOC on 17 December 2015.

¹⁰ Art. 2 Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Resolution 663 C (XXIV) adopted by ECOSOC on 17 December 2015.

Naast de VN biedt ook de Raad van Europa (RvE) aan de hand van regelgeving extra bescherming aan gedetineerden op basis van diverse regelgeving. In 1987 heeft de RvE het Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing goedgekeurd. Daar is het Europees Comité voor de preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CPT) uit voortgekomen. Het CPT is een proactief orgaan dat op een preventieve manier schendingen van de mensenrechten inzake foltering, vernederende behandeling, etc., tegengaat binnen het territorium van de RvE. Dat gebeurt aan de hand van zowel reguliere als ad hoc bezoeken aan plaatsen waar individuen verblijven die op een of andere wijze van hun vrijheid zijn beroofd door de overheid (Council of Europe, 2017). Inrichtingen die bestemd zijn voor de tenuitvoerlegging van veroordelingen tot een vrijheidsstraf en vrijheidsbenemende maatregelen¹¹, namelijk gevangenissen, vallen onder de bevoegdheid van het CPT. Na elk bezoek volgt een gedetailleerd verslag aan de autoriteiten van het desbetreffende land met de beoordelingen omtrent de omstandigheden van de bezochte gevangenis in de vorm van bevindingen, aanbevelingen, opmerkingen of verzoeken om informatie (Council of Europe, 2017). Dit comité is van mening dat er in de gevangenissen een aantal uiteenlopende doelgerichte activiteiten zoals onderwijs aangeboden moeten worden¹². Gedetineerden zouden de mogelijkheid moeten krijgen om acht uur of meer per dag te besteden aan dergelijke activiteiten binnen de gevangensmuren. Kortom, het aanbieden van activiteiten zoals onderwijs, sport, werk, etc, wordt door het CPT aangemoedigd. De lidstaten dienen de aanbevelingen die het CPT formuleert waar te maken. In de praktijk blijkt echter dat er niet altijd gevolg aan gegeven wordt (Daems, 2010). In 2013 bracht het CPT een bezoek aan vier Belgische gevangenissen met name Vorst, Merksplas, Antwerpen en Doornik. Uit het rapport dat daaruit volgde, blijkt dat de meerderheid van de gedetineerden in de bezochte gevangenissen 21 uur per dag doorbrengt in zijn cel. Het CPT is er zich wel van bewust dat het organiseren van activiteiten in een overbevolkte gevangenis geen eenvoudige opdracht is. Dat neemt niet weg dat de toegang tot dergelijke activiteiten ontzegd mag worden aan gedetineerden. Het is dan ook de bedoeling dat alle gedetineerden in staat moeten zijn om een deel van de dag door te brengen buiten het cellulair en zich bezig te houden met doelgerichte activiteiten waaronder het volgen van onderwijs. De Belgische autoriteiten dienen volgens het CPT dan ook de nodige stappen te ondernemen om programma-activiteiten te ontwikkelen in alle bezochte gevangenissen (CPT, 2016).

¹¹ Art. 2, 15° Wet 12 januari 2005 basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden; *BS* 1 februari 2005, 2815.

¹² European Committee for the prevention of torture, *The CPT Standards*, CPT/Inf(2001)16, p. 5.

Een tweede belangrijke realisatie van de RvE omtrent het waarborgen van de rechten van gedetineerden, is de opmaak van de European Prison Rules (EPR). Die regels zijn aangenomen in 1973 en zijn herzien in 2006 met onder andere de hulp van het bovenvermelde CPT (de Jonge, 2006; Daems, 2010). Die regelgeving geeft bepaalde richtlijnen aan nationale overheden met betrekking tot hun beleid betreffende het gevangeniswezen. Ondanks het feit dat die aanbevelingen officieel niet bindend en dus niet afdwingbaar zijn naar de lidstaten toe, beïnvloeden deze regels toch sterk de nationale regelgeving (Snacken & van Zyl Smit, 2009). EPR stelt op vlak van onderwijs dat elke gedetineerde voldoende tijd moet krijgen om deel te nemen aan educatieve programma's¹³. De programma's moeten volgens het EPR ook zo volledig mogelijk zijn en gericht op de individuele behoeftes waarbij rekening gehouden moet worden met de ambitie van het individu¹⁴.

1.3.2. Belgische en Vlaamse regelgeving

België had tot de jaren 90 een zeer schaars wettelijk kader omtrent strafuitvoering en het penitentiair regime. Gewezen minister van Justitie, Stefaan De Clerck, stelde op basis van een oriëntatienota Strafbeleid en Gevangenisbeleid een ambitieus plan voor om het straf- en gevangenisbeleid op een nieuwe leest te schoeien. Uit die nota blijkt dat professor strafrecht Lieven Dupont de opdracht had om in dat kader een voorontwerp van *Beginselenwet gevangeniswezen en tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende sancties* op te stellen. De oriëntatienota stelde namelijk dat in de wet een aantal materies opgenomen moeten worden zoals basisbeginselen voor zowel de behandeling van gedetineerden, conform de European Prison Rules en de eisen gesteld door het EVRM. Ook de interne materiële rechtspositie van gedetineerden moest aandacht krijgen in deze wet. Dat laatste heeft betrekking op de handelingen en beslissingen van de overheid die het leven als inwoner van de strafinrichting betreffen. Daarnaast is het volgens de nota zo dat de gevangenisstraf meer gericht moet zijn op de re-integratie van een gedetineerde. Dat vereist onder meer een regime waarin de rechten niet geschonden mogen worden en waar hen een zinvolle dagbesteding wordt aangeboden zoals bijvoorbeeld onderwijs en vormingskansen (Minister van Justitie, 1996).

Een jaar later werkte Lieven Dupont zijn werk af, genaamd 'proeve van een voorontwerp van beginselenwet gevangeniswezen en tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen'. Dat was geen definitief voorontwerp maar eerder een vertrekpunt waarbij verder overleg nodig was met de

¹³ Art. 26.16 European Prison Rules

¹⁴ Art. 28.1 European Prison Rules

partners die bij de strafuitvoering betrokken waren (magistratuur, penitentiaire beampten, hulpverleners) om zo te komen tot een verfijnde en werkbare wet.

Daardoor is in 1997 de commissie ‘basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden’ opgericht. Die commissie kreeg de opdracht om het voorontwerp uit te breiden van veroordeelde gedetineerden naar alle categorieën van gedetineerden en om de andere actoren uit de penitentiaire wereld bij de voorbereidingen te betrekken¹⁵. Het voorontwerp heeft naast een aantal krachtlijnen ook een reeks basisbeginselen opgesomd zoals het schadebeperkingsbeginsel. Dat principe houdt in dat er met betrekking tot de vrijheidsstraf getracht moeten worden dat gevangenen zo weinig mogelijk schade en/of nadelen ondervinden van hun vrijheidsberoving. Een mogelijke manier om die detentieschade te beperken is uitgewerkt in een ander beginsel, namelijk het normaliseringsbeginsel. Dat beginsel stelt dat de strafinrichting behoudens het feit dat gedetineerden van hun vrijheid zijn beroofd, zoveel mogelijk dient te beantwoorden aan de situatie buiten de gevangensmuren. In het eindverslag van de commissie is er ook aandacht besteed aan de plaats van deelstaten in de gevangenis. Zo acht de Commissie het belangrijk dat er ruimte gecreëerd wordt voor het opnemen en uitoefenen van bepaalde verantwoordelijkheden die de Gemeenschappen krijgen¹⁶.

Na jaren van politiek overleg is op 1 februari 2005 de basiswet gevangeniswezen gepubliceerd in het Belgische staatsblad. Die nieuwe wet geeft rechten en plichten aan gedetineerden. Zo hebben ze volgens de basiswet recht op de deelname aan activiteiten in de gevangenis zoals onderwijs. In de basiswet is ten eerste sprake van een individueel detentieplan dat onder andere een schets bevat van het detentietraject, maar het bevat ook voorstellen van activiteiten waaraan de gedetineerde zal kunnen deelnemen. Onderwijs- en vormingsprogramma’s en opleidings- of omscholingsactiviteiten zijn mogelijke activiteiten waaraan gedetineerden moeten kunnen deelnemen tijdens hun detentieperiode¹⁷. Het is daarbij belangrijk om te vermelden dat dit artikel tot op heden nog niet in werking is getreden. Naast het individueel detentieplan bepaalt deze wet eveneens dat gedetineerden toegang moeten krijgen tot het geheel aan vormingsactiviteiten¹⁸. Die activiteiten zouden moeten bijdragen aan de persoonlijke

¹⁵ Eindverslag van de commissie «basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden», Parl.St. Kamer 2000-01, nr. 1076/001, 4-5.

¹⁶ Eindverslag van de commissie «basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden», Parl.St. Kamer 2000-01, nr. 1076/001, 7-8.

¹⁷ Art. 38 §3 Wet 12 januari 2005 basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, BS 1 februari 2005, 2815.

¹⁸ Art. 76 §2 Wet 12 januari 2005 basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, BS 1 februari 2005, 2815.

ontplooiing, aan een zinvol doorbrengen van de detentietijd en aan het behoud of verbetering van vooruitzichten op een geslaagde re-integratie in de vrije samenleving¹⁹.

Het aanbieden van onderwijs maakt deel uit van het bredere aanbod van hulp- en dienstverlening in de gevangenis. Dat laatste was tot voor 1980 een bevoegdheid van de federale overheid, wat na de staatshervorming van 8 augustus 1980 een gemeenschapsbevoegdheid is geworden. Om te komen tot een meer geïntegreerd beleid omtrent hulp- en dienstverlening in de gevangenis is er in 2000 een strategisch plan opgesteld door de Vlaamse Gemeenschap. Dat plan bevat een langetermijnbeleid waarin strategische hoofdlijnen en projecten worden bepaald (Claes & Brosens, 2015). Enkele jaren na de invoering van het strategisch plan is er een evaluatief onderzoek gevoerd waaruit een aantal aanbevelingen naar boven zijn gekomen (Hellemans, Aertsen & Goethals, 2008). In navolging van dat evaluatief onderzoek werd er in 2013 een decreet goedgekeurd betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Met dat decreet beoogt de Vlaamse gemeenschap om, binnen de beschikbare budgetten, het recht van alle gedetineerden en hun directe omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening te waarborgen, zodat ze zich kunnen ontplooien in de samenleving²⁰. De hulp- en dienstverlening heeft volgens het decreet van 2013 een aantal doelstellingen. Zo zou het de zelfontplooiing moeten stimuleren en het sociale, relationele en psychische evenwicht herstellen. Daarnaast beoogt het ook de negatieve gevolgen voor zowel de gedetineerde als zijn directe omgeving, veroorzaakt door en tijdens de detentie, te beperken. Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden zou ook de integratie en participatie in de samenleving na de detentieperiode moeten bevorderen. Ten slotte tracht het decreet het proces van herstel tussen dader, slachtoffer en samenleving te stimuleren maar evenzeer de kans op herval te beperken²¹. Om bovenstaande doelstellingen te bereiken bepaalt het decreet dat er per legislatuur van de Vlaamse Regering een strategisch plan moet worden opgemaakt²². Op die manier tracht Vlaanderen de samenwerking tussen de verschillende betrokken beleidsdomeinen te versterken en te komen tot een meer integrale beleidsplanning, -uitvoering en -evaluatie.

¹⁹ Art. 76 §1 Wet 12 januari 2005 basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, BS 1 februari 2005, 2815.

²⁰ Art. 3 Decr. VI. 8 maart 2013 betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, BS 11 april 2013, 22457.

²¹ Art. 4 Decr. VI. 8 maart 2013 betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, BS 11 april 2013, 22457.

²² Art. 8 Decr. VI. 8 maart 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, BS 11 april 2013, 22457.

In het strategisch plan staat beschreven op welke manier de Vlaamse Gemeenschap de hulp- en dienstverlening binnen de gevangenis zal organiseren gedurende vijf jaar (Vlaamse Gemeenschap, 2015). Er werden een aantal prioritaire doelstellingen en acties geformuleerd die richting geven aan de lokale gevangenissen. Op lokaal niveau wordt van hen verwacht dat ze een actieplan opstellen met behulp van de vermelde doelstellingen in het strategisch plan (Vlaamse Gemeenschap, 2015). Die doelstellingen handelen over de diverse beleidsdomeinen en dus ook over onderwijs.

Een andere wijze om de hulp- en dienstverlening in de gevangenis beter te organiseren is door middel van een samenwerkingsakkoord tussen de Federale overheid en de Vlaamse Gemeenschap. In 2014 werd er zo een samenwerkingsakkoord opgesteld tussen de Vlaamse overheid en het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI). Beide partijen verbinden zich in dit akkoord om samen te werken omtrent hulp- en dienstverlening in de gevangenis. Dat komt vanuit hun onveranderde gemeenschappelijke opdracht, met name het bieden van een veilige, rechtsconforme, humane, herstel- en re-integratiegerichte invulling van de vrijheidsberovende straf of maatregel (Vlaamse overheid, 2014).

1.4. Organisatie

Naast het klassieke onderwijs zoals lager, middelbaar en hoger onderwijs, is er ook onderwijs dat specifiek gericht is op personen die de volle leeftijd bereikt hebben van 18 jaar. Zo is er de mogelijkheid voor 18-plussers om deel te nemen aan volwasseneneducatie. Dat is onderwijs dat erkend en gefinancierd/gesubsidieerd wordt door de Vlaamse Gemeenschap en waarbij de erkende Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO) en de erkende Centra voor Basiseducatie (CBE) verantwoordelijk zijn voor de organisatie ervan²³. Het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs (VOCVO) zorgt voor de pedagogische ondersteuning aan een aantal van deze CBE's en CVO's in hun kwaliteitszorg. Die ondersteuning geldt voor zowel docenten als organisatieontwikkeling van de centra en bestaat uit jaarlijks op maat uitgewerkte trajectbegeleidingen, gebaseerd op de noden van de lesgevers en de leidinggevenden van de diverse centra. Daarnaast heeft VOCVO sinds 2015 onderwijs aan gedetineerden onder haar hoede, waarbij het zorgt voor een goede samenwerking tussen de veertien (voltijdse en deeltijdse) onderwijscoördinatoren in Vlaanderen en Brussel. In elke Vlaamse en Brusselse gevangenis is er met andere woorden een onderwijscoördinator tewerkgesteld die het hele onderwijsgebeuren opvolgt in de desbetreffende gevangenis. Hij/zij geeft zelf geen les, dat is de opdracht van de onderwijsverstrekkers. Onderwijscoördinatoren staan onder meer in voor de uitbouw van het aanbod, de contacten met de scholen, de planning in de gevangenis, (coördinatie van) administratie, bekendmaking van het aanbod naar de gedetineerden toe, screening en begeleiding van gedetineerden, het aanpakken van knelpunten, etc. (VOCVO, 2017). Volwasseneneducatie, zowel binnen als buiten de muren van de gevangenis, beoogt de kennis, vaardigheden en attitudes bij te brengen aan cursisten die nodig zijn voor de persoonlijke ontwikkeling, het maatschappelijk functioneren, het verder deelnemen aan onderwijs, het uitoefenen van een beroep of het beheersen van een taal. Daarnaast heeft volwasseneneducatie ook tot doel om cursisten de mogelijkheid te geven tot het behalen van erkende studiebewijzen²⁴.

²³ Art. 1 Decr. VI. 25 april 2014 betreffende de leerplicht, *BS* 25 september 2014.

²⁴ Art. 4 Decr. VI. 15 juni 2007 betreffende volwassenenonderwijs, *BS* 31 augustus 2007.

2. Onderzoek

Uit bovenstaande literatuurstudie blijkt dat onderwijs in de gevangenis voor bepaalde effecten kan zorgen, meer bepaald m.b.t de sfeer in de strafinrichting, de tewerkstellingskansen na vrijlating en de recidivecijfers van ex-gedetineerden. Los daarvan is het belangrijk dat er in elke gevangenis een onderwijsaanbod aanwezig is aangezien zowel internationale als Belgische regelgeving het recht geven aan gedetineerden om te kunnen deelnemen aan onderwijs tijdens hun detentietijd. In dat opzicht is het dus van belang om zoveel mogelijk gevangenen de kans te geven om te participeren aan educatieve programma's. In deze studie werd onderzoek gevoerd naar de motivaties in het algemeen en naar de motivaties en barrières, specifiek voor educatieve transfers. De resultaten kunnen dan ook waardevolle informatie vormen voor het beleid om het onderwijsaanbod goed te kunnen uitwerken in de gevangenissen. Het eigenlijke onderzoek start met een probleemformulering die bestaat uit een probleemstelling en de bijhorende onderzoeksvragen. Daarna volgt een bespreking van de gebruikte methodologie in het hele onderzoeksproces.

2.1. Probleemformulering

Vooraleer te starten met het onderzoek is het van belang om te beginnen met het opstellen van een probleemformulering. Die geeft richting aan het onderzoek en bepaalt de centrale vraag waar de studie zich over zal buigen. Die centrale vraag bestaat uit een aantal hoofd- en deelonderzoeksvragen die aan de hand van het onderzoek dienen beantwoord te worden (Mortelmans, 2009).

2.1.1. Probleemstelling

Onderwijs is niet alleen van belang voor personen buiten de gevangenis, maar evenzeer voor diegenen die tijdelijk verblijven in een penitentiaire inrichting. Dat omwille van twee redenen. Ten eerste kan onderwijs mogelijks zorgen voor een meerwaarde voor zowel de participanten als voor de bredere samenleving. Ten tweede hebben gedetineerden er wettelijk recht op. Personen in detentie hebben zowel volgens internationale als Belgische/Vlaamse regelgeving het recht om te participeren aan onderwijs. Het merendeel van de wetenschappelijke studies omtrent detentieonderwijs focust zich op de reden waarom het belangrijk is om educatieve programma's aan te bieden in een gevangeniscontext terwijl er weinig aandacht uitgaat naar de motivaties van gedetineerden om deel te nemen. Het is namelijk zo dat onderwijs een recht is maar geen plicht. Gevangenen kiezen er met andere woorden zelf voor of ze al dan niet participeren. Door de motivaties in kaart te brengen, kan het mogelijk zijn om hierop te anticiperen en op die manier eventueel meer gedetineerden aan te spreken om opleidingen te

volgen in de gevangenis. Naast de motivaties kunnen er ook redenen zijn waarom een gedetineerde niet deelneemt aan onderwijs. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat een persoon geen onderwijs wil volgen om de reden dat het aanbod dat aanwezig is in de gevangenis niet aansluit bij de interesses van het individu. Niet in elke strafinrichting is hetzelfde onderwijsaanbod aanwezig. Zo zou het kunnen dat er in een andere gevangenis wel een opleiding voorhanden is die binnen het interesseveld valt van de gedetineerde. Een transfer omwille van onderwijs zou een oplossing kunnen bieden in die situatie. Aangezien dergelijke overplaatsingen nog niet veel voorkomen is er nog weinig afstemming van het opleidingsaanbod over de gevangensmuren heen. Om een efficiënt beleid te kunnen ontwikkelen omtrent het uittekenen van onderwijstrajecten over verschillende strafinrichtingen heen, is het zeker zinvol om na te gaan hoeveel gedetineerden werkelijk openstaan voor dergelijke transfers en wat de mogelijke barrières zijn die een gedetineerde ervaart. De info die voortvloeit uit het onderzoek zou indien mogelijk kunnen gebruikt worden om het beleid uit te schrijven dat eventueel kan anticiperen op die barrières en ze zoveel mogelijk poogt te elimineren. Dat zou voor gedetineerden de mogelijkheid kunnen bieden om alsnog te kunnen deelnemen aan onderwijs door middel van een overplaatsing naar een andere gevangenis met een opleidingsaanbod dat wel past binnen het interesseveld van de gedetineerde.

Overplaatsingen van gedetineerden naar andere strafinrichtingen zijn op zich geen nieuw gegeven en worden regelmatig toegepast om diverse redenen. Naast het feit dat de Dienst Detentiebeheer beslist naar welke gevangenis een gedetineerde overgeplaatst zal worden, is er daaromtrent niet echt regelgeving opgesteld (Beernaert, 2012). Op Europees niveau bepaalt de EPR wel dat gedetineerden moeten geraadpleegd worden over hun initiële overplaatsing naar een andere gevangenis in zoverre dat mogelijk is. Uit een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) dat handelt over een klacht van Farid Bahouhammad, blijkt dat er weinig regelgeving te vinden is omtrent transfers in het Belgisch recht. Farid 'le fou' is een gedetineerde die in de periode van januari 2006 tot november 2014 maar liefst 40 keer werd overgeplaatst naar een andere strafinrichting omwille van tucht en geweld. Volgens het EHRM bezorgden die overplaatsingen naar andere gevangensissen heel wat stress bij Farid Bahouhammad. Daarnaast stelt het EHRM dat België een wettelijke procedure moet voorzien om gedetineerden de mogelijkheid te geven om een beroep in te dienen tegen een beslissing van overplaatsing²⁵. Het is met name wel zo dat in de basiswet gevangeniswezen een procedure

²⁵ EHRM 17 november 2015, nr. 47687/13, België.

wordt uitgeschreven om beroep aan te tekenen tegen bijvoorbeeld een beslissing van overplaatsing, maar dit is tot de dag van vandaag nog niet in werking getreden. Tot op heden hebben gedetineerden dus nog niet de mogelijkheid om een beroep in te dienen bij een onafhankelijk orgaan tegen een uitgesproken overplaatsing naar een andere strafinrichting (Daems, Eechaudt, Maes & Vander Beken, 2014).

Zoals uit bovenstaande blijkt, wordt een overplaatsing vaak geassocieerd met iets negatiefs. Een gevangenstransfer gebeurt in de meeste gevallen ten nadele van de gedetineerden ten gevolge van bijvoorbeeld een tuchtsanctie. De overplaatsing van een gedetineerde zou daarentegen evenzeer kunnen beschouwd worden als een opportuniteit, die ten voordele van de gedetineerde speelt bijvoorbeeld omwille van bezoek, omwille van hun reclassering, etc. Naar de toekomst toe is het dan ook opportuun om de gevangene de kans te bieden om dergelijke transfer aan te vragen omwille van onderwijs en/of andere redenen. Vooraleer dat beleidsmatig wordt uitgewerkt is het van belang om een onderwijsaanbod uit te tekenen over de gevangensmuren heen en kan het zinvol zijn om bij het ontwikkelen van dat beleid te anticiperen op de barrières die gedetineerden ervaren bij dergelijke transfers.

2.1.2. Onderzoeksvragen

Uit bovenstaande probleemstelling kunnen de volgende onderzoeksvragen geformuleerd worden:

1. Wat zijn de motivaties van gedetineerden om deel te nemen aan detentieonderwijs?
2. In welke mate is een overplaatsing omwille van onderwijs zinvol?
 - a. Wat is het profiel van gedetineerden die onderwijstransfers al dan niet overwegen?
 - b. Wat zijn de motivaties/barrières van een gedetineerde voor een onderwijstransfer?

Zoals blijkt uit de onderzoeksvragen, handelt de eerste hoofdonderzoeksvraag over het deelnemen aan detentieonderwijs en meer specifiek over de redenen waarom gedetineerden participeren in dergelijke activiteiten. Daarnaast focust de studie zich op overplaatsingen naar een andere strafinrichting omwille van onderwijs. Het onderzoek wil een antwoord bieden op de vraag wat het profiel is van zowel de gedetineerden die dergelijke transfers overwegen als van diegenen die een onderwijstransfer weigeren. Daarnaast zal er ook worden bestudeerd wat de eventuele motivaties en barrières zijn om al dan niet te kiezen voor een overplaatsing naar een andere gevangenis.

Het doel van het onderzoek is om de motivaties en barrières van detentieonderwijs in kaart te brengen. Met die informatie kan er een beleid uitgewerkt worden dat anticipeert op de motivaties en barrières, waardoor meer gedetineerden kunnen deelnemen aan educatieve programma's. Zoals al een paar keer vermeld werd, kan het zijn dat een gedetineerde geen interesse heeft in het opleidingsaanbod in de gevangenis waar hij verblijft, maar wel in het opleidingsaanbod in een andere gevangenis. Gedetineerden een kans geven op een overplaatsing naar een andere gevangenis omwille van onderwijs zou ervoor kunnen zorgen dat meer gevangenen zullen deelnemen aan onderwijs. Naast het in kaart brengen van de motivaties en barrières voor detentieonderwijs wil het onderzoek dan ook nagaan of er al dan niet interesse is van gedetineerden voor een educatieve overplaatsing en wat de onderliggende redenen daarvoor zijn. Onderwijs aanbieden aan gedetineerden is niet alleen van belang omwille van de voordelen die het kan bieden aan gedetineerden, maar ook vanwege de voordelen die het kan opbrengen voor de samenleving. Daarnaast is educatie een recht voor iedereen, dus ook voor gedetineerden. Dit onderzoek tracht inzichten te verschaffen die zullen toelaten om daaromtrent een beleid te ontwikkelen dat gedetineerden maximale kansen kan geven op het volgen van onderwijs.

2.2. Methode

Hieronder volgt een bespreking van de gebruikte methode. Er wordt dieper ingegaan op de gebruikte onderzoeksmethoden, de gekozen onderzoekseenheden, de steekproeftrekking, de benutte dataverzamelmethode, de manier van data-analyse en ten slotte de kwaliteit en de beperkingen van het gevoerde onderzoek.

2.2.1. Onderzoeksmethoden

Om een antwoord te vinden op de eerder geformuleerde onderzoeksvragen is er zowel gebruik gemaakt van kwalitatief als kwantitatief onderzoek. Om na te gaan wat de drijfveren zijn van gedetineerden om deel te nemen aan detentieonderwijs, is het beter om te focussen op het emic perspectief, met name het perspectief van de gedetineerden zelf (Beyens & Tournel, 2010; Savin-Baden & Howel Major, 2013). Volgens Savin-Baden en Howel Major (2013) worden bij dat perspectief het gedrag of de opvattingen beschreven die betekenisvol zijn voor de respondent. Hetzelfde geldt voor de barrières die gevangenen ervaren omtrent educatieve transfers. Hierbij is het de bedoeling om de mening van de gedetineerden met betrekking tot zowel het participeren aan detentieonderwijs als voor educatieve overplaatsingen te leren begrijpen vanuit hun oogpunt. Om te begrijpen vanuit het oogpunt van de gedetineerden is een kwalitatieve aanpak de meest geschikte methode (Staring & Van Swaaningen, 2010). Die

aanpak laat toe om de individuele aspecten van het gedrag tot hun recht te laten komen en om de meningen van de gedetineerden meer in de diepte te bekijken met de nodige nuanceringen (Beyens & Tournel, 2010). Een van de beperkingen is wel dat het enkel het gezichtspunt beschrijft van een klein aantal individuen. Dit onderzoek wil echter ook zicht krijgen op een grotere groep gedetineerden. Daarom werd ervoor gekozen om een aantal aspecten te onderzoeken via een kwantitatieve aanpak. Zo wil het onderzoek niet alleen nagaan wat de motivaties en barrières zijn die gedetineerden eventueel kunnen ervaren maar ook hoeveel gedetineerden er effectief geholpen kunnen worden door het opzetten van een procedure voor onderwijstransfers. Voor dat laatste is het zinvol om een groter aantal gedetineerden te betrekken bij de studie. Kwantitatief onderzoek biedt daarvoor de gelegenheid (Bijleveld, 2009). Kortom, de uitgevoerde studie focust zich dus niet alleen op diepgaande resultaten maar ook op resultaten die iets kunnen zeggen over een groter aantal gevangenen.

2.2.2. Onderzoekseenheden

Gezien het onderzoek zich richt op het in kaart brengen van motivaties en barrières van gedetineerden, is het vanzelfsprekend dat gedetineerden de onderzoekspopulatie zijn in deze studie. Volgens de basiswet gevangeniswezen is een gedetineerde een persoon ten aanzien van wie een tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf of van een vrijheidsbenemende maatregel geheel of gedeeltelijk plaatsvindt in een gevangenis²⁶. Personen die in een gevangenis verblijven kunnen zowel geïnterneerden, personen in voorlopige hechtenis als definitief veroordeelden zijn. In dit onderzoek is er gekozen om enkel de definitief veroordeelden te betrekken. Bij de geïnterneerden en de personen in voorlopige hechtenis is het namelijk niet zo eenvoudig om een transfer aan te vragen omwille van onderwijs. Daarom ligt de focus in dit onderzoek enkel en alleen op definitief veroordeelden. Dat geldt zowel voor het kwalitatieve als het kwantitatieve deel.

Omwille van de gevangeniscontext zijn gedetineerden geen makkelijke doelgroep om te bereiken. Voor deze studie kon er beroep worden gedaan op de medewerking van het Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs (VOCVO). Zoals reeds hoger vermeld, staat die organisatie met hulp van onderwijscoördinatoren in voor de coördinatie van het onderwijs in alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen. De contacten met gedetineerden zijn dan ook zoveel mogelijk verlopen via de onderwijscoördinatoren.

²⁶ Wet 12 januari 2005 basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden; *BS* 1 februari 2005, 2815.

2.2.3. Steekproeftrekking

Uit de onderzoekspopulatie is vervolgens een kleinere groep personen geselecteerd. De wijze waarop die selectie is verlopen is afhankelijk van het soort onderzoek. Voor het kwalitatieve deel is het niet de bedoeling om de resultaten te generaliseren naar een bredere populatie en is het daarom dus ook niet zinvol om te werken met een random steekproef. Voor kwalitatief onderzoek is het beter om te werken met een doelgerichte steekproef (Mortelmans, 2010). Aangezien er een klein aantal kwalitatief bevestigd worden, is het van belang om respondenten te zoeken die nuttige informatie kunnen opleveren voor het onderzoek. Bij een random steekproef loopt de onderzoeker het risico dat er geen relevante informatie naar boven komt. Een random steekproef is eerder aangewezen wanneer het onderzoek tot doel zou hebben om de resultaten te generaliseren naar de bredere samenleving (Bijleveld, 2009).

Voor het kwalitatieve deel is er gekozen voor een pragmatische steekproef. Dit omdat het aantal veroordeelden groot is en ze niet allemaal even relevant zijn voor het beantwoorden van de eerder geformuleerde onderzoeksvragen (Mortelmans, 2010). Via de onderwijscoördinatoren is nagegaan welke gedetineerden het meest geschikt kunnen zijn voor het onderzoek. Gedetineerden kunnen reeds een educatieve transfer aanvragen naar de gevangenis van Oudenaarde. Om die reden werden door de onderwijscoördinator van Oudenaarde gedetineerden aangesproken die omwille van onderwijs overgeplaatst zijn naar de gevangenis in Oudenaarde. Daarnaast zijn er ook gedetineerden gekend die wel een educatieve transfer hadden aangevraagd, maar die dat verzoek uiteindelijk toch hebben ingetrokken. Die twee groepen bieden de mogelijkheid om na te gaan waarom iemand kiest voor dergelijke overplaatsing of waarom iemand er juist niet voor kiest. De uiteindelijke steekproef bestond uit negen gedetineerden verspreid over vier gevangenissen, zijnde Oudenaarde (n=6), Hasselt (n=1), Gent (n=1) en Leuven Centraal (n=1). De gegevens van de personen in de steekproef staan weergegeven in tabel 1. De namen in deze tabel zijn denkbeeldige om de anonimiteit van de respondenten niet de schaden (bijlage 1). Alle gedetineerden namen vrijwillig deel aan het onderzoek en werden op de hoogte gesteld van het doel van het onderzoek en de vertrouwelijkheid.

Aangezien het contact met de gedetineerden verliep via de onderwijscoördinatoren is er bij het kwantitatieve deel gebruik gemaakt van de convenience steekproef (Bijleveld, 2009). Er werd gekozen om alleen veroordeelden te selecteren die op het moment van de bevestiging deelnamen aan een opleiding in de gevangenis. Voor het uitvoeren van deze kwantitatieve bevestiging is er eerst en vooral goedkeuring gevraagd bij DG EPI voor alle strafhuizen. Voor zeven

gevangenissen werd uiteindelijk een toelating verkregen, met name de gevangenissen van Brugge, Beveren, Hasselt, Leuven-Centraal, Merksplas, Oudenaarde en Ruiselede. Een zwakte van een dergelijke steekproef is dat ze geen enkele garantie van representativiteit kan bieden voor de bredere gevangenispopulatie (Bijleveld, 2009). Zo zou het kunnen zijn dat degenen die geen onderwijs volgen meer of minder interesse tonen voor dergelijke onderwijstransfers. Daarnaast was het mogelijk ook interessant geweest om gedetineerden die geen onderwijs volgen te bevragen naar de redenen waarom ze juist niet participeren. Beleidsmakers zouden vervolgens daarmee rekening kunnen houden en op die manier meer gedetineerden trachten aan te spreken om onderwijs te volgen. In totaal zijn er 214 vragenlijsten verspreid in die gevangenissen²⁷, waarvan er 82 ingevuld zijn door de gedetineerden²⁸. In de gevangenis van Brugge was er op het ogenblik van de bevraging geen groepsaanbod voor onderwijs. Gedetineerden in die strafinrichting hebben enkel de mogelijkheid om deel te nemen aan individueel onderwijsaanbod. Bijgevolg konden de enquêtes niet verspreid worden in de lessen en moesten ze gewoon afgeleverd worden aan de gedetineerde op hun cel. Dat zou een mogelijke verklaring kunnen zijn dat er slechts één gedetineerde uit de gevangenis van Brugge de vragenlijst heeft ingevuld. Voor dit onderzoek is er dus sprake van een respons van 38%. De lage responsgraad kan onder andere verklaard worden door het feit dat de vragenlijsten verspreid zijn tijdens de lessen. Het is vaak zo dat door bepaalde omstandigheden niet alle participanten aanwezig zijn omdat ze bv. de voorkeur geven om te gaan werken in plaats van deel te nemen aan de les. Een tweede mogelijke verklaring werd aangegeven door de onderwijscoördinator van Oudenaarde. De gedetineerden in die gevangenis hadden op korte tijd al meerdere vragenlijsten moeten invullen voor ander onderzoek waardoor sommige gedetineerden hun engagement verloren om de zoveelste enquête in te vullen. Alle respondenten die de vragenlijst beantwoord hebben zijn mannen die definitief veroordeeld zijn tot een bepaalde straf, dus met andere woorden geen geïnterneerden of personen in voorlopige hechtenis. De leeftijd van de bevroegde gedetineerden ligt tussen de 18 en de 70 met 37,2 als gemiddelde leeftijd. Binnen de steekproef gaf 70% aan dat hun geboorteland België is, bij 27% is dit een ander land zoals Marokko, Turkije, Nederland, Duitsland, etc. en 3% vulde die vraag niet in. De meerderheid van de respondenten was tewerkgesteld voor hun detentie (61%) maar op het moment van de bevraging heeft slechts de minderheid werk in de gevangenis (48%). In

²⁷ Brugge (n=5) Merksplas (n= 32), Oudenaarde (n=34), Leuven-Centraal (n=55), Ruiselede (n=22), Hasselt (n=25) en Beveren (n=40).

²⁸ Brugge (n=1), Merksplas (n=10), Oudenaarde (n=8), Leuven-Centraal (n=19), Ruiselede (n=12), Hasselt (n=19) en Beveren (n=14).

tegenstelling tot de eerder besproken wetenschappelijke studies die stellen dat gedetineerden vaak laaggeschoold zijn, beschikt de meerderheid van de respondenten over een middelbaar diploma (60%).

2.2.4. Dataverzamelmethode

Voor de dataverzameling zijn er twee soorten methodes gebruikt. Een methode specifiek voor het kwalitatieve deel en een methode voor het kwantitatieve deel.

Kwalitatief

Voor het verzamelen van de kwalitatieve data is er niet gekozen voor focusgroepen of participerende observaties. Focusgroepen zijn namelijk meer gericht op interactie tussen verschillende individuen, waardoor die geen meerwaarde bieden voor dit onderzoek (Vander Laenen, 2010). Ook participerende observaties geven, in verhouding tot de tijdinvestering voor dergelijk onderzoek, geen meerwaarde (Zaitch, Mortelman & Decorte, 2010). De voorkeur bij dit onderzoek gaat uit naar face-to-face interviews, vermits het een flexibele onderzoekstechniek is, die ruimte laat voor spontaniteit (Beyens & Tournel, 2010). Het afnemen van interviews is aangewezen bij onderzoeken omtrent beslissingsprocessen. Op die wijze is het niet alleen mogelijk om na te gaan welke beslissingen iemand neemt maar ook de achterliggende redenen van die beslissingen (Beyens & Tournel, 2010). Om de face-to-face interviews eenvoudig te structureren en om te vermijden dat er te veel wordt afgeweken van de onderzoeksvragen is ervoor gekozen om gebruik te maken van semigestructureerde interviews (Beyens & Tournel, 2010). Zulke interviews maken namelijk gebruik van een topiclijst bestaande uit logisch opgebouwde open vragen die zeker aan bod dienen te komen tijdens het interview (Beyens & Tournel, 2010). Half-open interviews bieden de mogelijkheid om flexibel om te gaan met de topiclijst aangezien die niet volledig vastliggen (Beyens & Tournel, 2010). Zo laten open vragen de respondent toe om vrij te antwoorden op de gestelde vragen (Baarda, Van der Hulst, De Goede, 2012), biedt het de gelegenheid aan de interviewer om door te vragen op antwoorden die de respondenten geven en die geïnterviewde verduidelijking vragen als hij de vraag niet goed begrijpt. Om het gesprek gestructureerd te laten verlopen zijn er tijdens het interview aantekeningen gemaakt. De interviews werden met de instemming van de gedetineerden opgenomen met een dictafoon. Er is toestemming nodig van de lokale gevangenisdirectie om dergelijke elektronica te mogen meenemen in de strafinrichting. Voor elke gevangenis werd een toestemming verkregen, met uitzondering van de gevangenis in Gent.

Bijgevolg kon het gesprek met de gedetineerden in Gent niet opgenomen worden, maar zijn de antwoorden van de respondent zo goed mogelijk genoteerd tijdens het gesprek.

In de semigestructureerde interviews komen verscheidene topics aan bod (cf. bijlage 2). Ten eerste zijn er een aantal algemene vragen gesteld om het ijs te breken en de respondenten te laten wennen aan de situatie. Daarna volgt een topic waarin gevraagd wordt naar de opleidingsachtergrond van de gedetineerde en meer informatie over het onderwijs dat de gedetineerde volgt in de gevangenis. De motivaties om te participeren aan onderwijs is het volgende topic dat aan bod komt. Het laatste topic gaat in op de educatieve transfers, onder meer of er nog andere redenen mee speelden of wat de redenen waren om niet te kiezen voor een dergelijke overplaatsing.

Kwantitatief

Voor het kwantitatieve deel is gekozen om schriftelijke vragenlijsten af te nemen van de gedetineerden. De vragenlijsten werden doorgestuurd naar de onderwijscoördinatoren van de zeven gevangenissen, die op hun beurt de vragenlijsten doorgaven aan de leerkrachten zodat de gedetineerden ze konden invullen tijdens de lessen. Dergelijke schriftelijke bevraging brengt wel vaak een lage respons met zich mee, wat – zoals eerder gemeld - voor dit onderzoek ook het geval was. Daarnaast is er geen mogelijkheid om te controleren wat de respondent heeft ingevuld, de wijze waarop de vragenlijst is ingevuld en of de vragenlijst volledig is ingevuld. Dat laatste kan ervoor zorgen dat de vragenlijst niet meer bruikbaar is om te analyseren en convergeert de respons naar non-respons (Bijleveld, 2009). In dit onderzoek zijn er vier vragenlijsten onvolledig ingevuld en bijgevolg dus niet meer geschikt voor de verdere data-analyse.

De vragenlijsten zijn samengesteld op basis van literatuur (Eikeland et al., 2009) en de eerder gevoerde interviews (zie bijlage 3). In een eerste deel van de vragenlijst worden er een aantal algemene vragen gesteld. Het tweede deel gaat in op de opleidingsachtergrond van de gedetineerden, het onderwijs in de gevangenis en de motivaties van gedetineerden om deel te nemen aan educatieve programma's in de gevangenis. Op het einde van het tweede deel worden vragen gesteld die polsen naar het gegeven of ze interesse tonen voor educatieve transfers, waarom ze die eventueel zouden weigeren en welke redenen er nog kunnen meespelen bij dergelijke overplaatsingen. Ten slotte handelt het laatste deel over overige informatie met name over de strafduur en het aantal overplaatsingen van de gedetineerde.

2.2.5. Data-analyse

Voor de analyse van de kwalitatieve data werden de interviews zo letterlijk mogelijk uitgeschreven. Veel gebruikte stopwoorden, euh-gebruik en overbodige informatie die geen meerwaarde bieden bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen, werden weggelaten uit de transcripts. Voor het gesprek dat niet kon worden opgenomen is gebruik gemaakt van de notities bij het uitschrijven. De verdere data-analyse gebeurde aan de hand van het software programma Nvivo. Dat biedt de mogelijkheid om de verkregen data snel en op een overzichtelijke wijze te exploiteren (Silverman, 2013). Vervolgens werd de dataset onderverdeeld aan de hand van hoofd- en subcodes. Een hoofdcode voor dit onderzoek was bijvoorbeeld ‘motivaties voor detentieonderwijs’. Op basis van de data werden voor die hoofdcode een aantal subcodes toegevoegd, namelijk ‘tewerkstellingskansen’, ‘om bezig te zijn in de gevangenis’, ‘om iets bij te leren over een bepaald onderwerp/om kennis op te doen’ en ‘om een diploma te behalen’. Daardoor was het mogelijk om de data in een overzichtelijk codeboom te gieten en op die manier betekenis te geven aan de verzamelde gegevens (Mortelmans, 2007). De codeboom die voor de data-analyse gebruikt is, is terug te vinden in bijlage 4.

Door het kleine aantal vragenlijsten is er voor de kwantitatieve data beschrijvend te werk gegaan. Om die reden is er geen gebruik gemaakt van SPSS maar werden de data verwerkt aan de hand van Excel. Met beschrijvende statistiek werden de bekomen data geanalyseerd. Daardoor is het niet mogelijk om significante verbanden na te gaan tussen bepaalde factoren.

2.2.6. Kwaliteit en beperkingen

De mate van validiteit en betrouwbaarheid bepaalt de kwaliteit van het onderzoek. Voor het kwalitatieve deel werden een aantal strategieën toegepast om zoveel mogelijk te komen tot een valide en betrouwbaar onderzoek. Een hulpmiddel dat gehanteerd is om de validiteit te verbeteren was het vragen van feedback aan de respondenten. Die feedback kan plaatsvinden zowel na het interview als na het uitschrijven van de rapportage. Vermits gedetineerden een moeilijk te bereiken populatie is, was het beter dat de terugkoppeling plaatsvond na het eigenlijke interview. De respondenten kregen een snelle en korte samenlegging van het gesprek waarna de geïnterviewde de gelegenheid had om de eventuele veronderstellingen te ontkennen of te bevestigen. Wanneer de respondent bevestiging gaf, is het uiteraard nog niet zeker dat de veronderstelling klopt, maar er is hierdoor wel meer zekerheid (Silverman, 2013). Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen zijn onder andere de interviews heel gedetailleerd uitgeschreven. Op die manier wordt getracht te vermijden dat bepaalde uitspraken

van de respondenten verkeerd geïnterpreteerd worden. Om die reden is het belangrijk dat de transcripts van de interviews uitgeschreven worden door de onderzoeker zelf (Silverman, 2013). De laatste strategie die werd toegepast om de kwaliteit van het onderzoek te garanderen is transparantie. Transparant rapporteren over het gevoerde onderzoek en de procedurestappen zorgt ervoor dat een andere onderzoeker een replicatie van het onderzoek zou kunnen voeren. Bij het voeren van een soortgelijk onderzoek zouden ook dezelfde resultaten naar voren moeten komen. Dat kan alleen indien de studie op exact dezelfde wijze gebeurt en het is dan ook van belang om elke stap uitgebreid aan bod te laten komen (Maesschalck, 2010).

Het onderzoek ondervond ook een aantal beperkingen. Voor het kwalitatieve onderzoek is er gekozen om eerst de interviews af te nemen en vervolgens die te gebruiken bij de opstelling van de vragenlijsten. Voor het kwantitatieve onderzoek lijkt het achteraf bekeken beter om de interviews te laten plaatsvinden, na het afnemen van de enquêtes. Op die manier was het mogelijk geweest om tijdens de interviews meer in de diepte te bevragen terwijl deze nu minder diepgaand zijn. Idealiter hadden de vragenlijsten eerst verspreid en de data al geanalyseerd moeten worden voor de afname van de interviews. In die omstandigheden en bij meer tijd, zou het mogelijk geweest zijn om via de vragenlijsten na te gaan welke gedetineerden educatieve transfers weigeren om zo meer relevante respondenten te vinden voor het onderzoek. Op die manier zouden de barrières die gedetineerden ondervinden meer aan het licht kunnen komen. De eigenlijke steekproef is namelijk beperkt, zeker voor de gedetineerden die een onderwijstransfer weigeren. Bijgevolg zijn er weinig redenen gekend waarom gevangenen een educatieve overplaatsing weigeren. Theoretische saturatie werd niet bereikt (Mortelmans, 2010). Ook is het zo dat er bij het afnemen van interviews hoge eisen gesteld worden aan de persoon. De onderzoeker dient namelijk te beschikken over voldoende communicatieve en verbale competenties waaronder het goed doorvragen. Voor deze studie is er op dit vlak te kort geschoten en kon er meer doorgevraagd worden tijdens de interviews met de gedetineerden. Uit de afgenomen interviews blijkt dat de respondenten vaak afweken van het eigenlijke gesprek en veel informatie gaven die niet zinvol was voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Dat werd door de onderzoeker opgevangen door steeds terug te vallen op het interviewschema. Daarnaast is het zo dat een van interviews niet opgenomen kon worden, wat de data-analyse bemoeilijkte. Ten slotte werd één interview afgenomen in het bijzijn van een onderwijscoördinator. Dat kan eventueel een invloed uitgeoefend hebben op de antwoorden van de respondent.

Voor het kwantitatieve deel is de grootste beperking de lage responsgraad op de vragenlijsten. Het geeft wel een meerwaarde dat de enquêtes zijn verspreid in zeven verschillende gevangenissen waardoor de geografische spreiding goed is; de lage respons zorgt er echter voor dat de resultaten niet veralgemeend kunnen worden naar de bredere populatie, namelijk de gedetineerden die onderwijs volgen. Daarnaast had het zeker een meerwaarde gegeven aan het onderzoek wanneer ook gedetineerden bevroegd werden die niet deelnemen aan onderwijs. Dan zouden zowel de redenen van participatie als niet participatie (beter) in kaart gebracht kunnen worden. Een beperking is het feit dat sommige vragen niet helemaal juist beantwoord werden door de gedetineerden. De vraag die polste naar hoeveel keer de respondent als overgeplaatst is, kon verkeerd geïnterpreteerd worden. Het was hierbij de bedoeling dat ze het aantal overplaatsingen invulden en niet de gevangenissen waar ze gezeten hebben. De onderzoeker had dit kunnen vermijden door bijvoorbeeld achter de vraag het woord 'aantal' tussen haakjes te zetten.

3. Resultaten

Hieronder volgt een bespreking van de resultaten die voortkomen uit het gevoerde empirisch onderzoek. Die resultaten trachten met name een antwoord te bieden op de eerder geformuleerde onderzoeksvragen. Ten eerste poogt het onderzoek na te gaan wat de motivaties zijn van gedetineerden om deel te nemen aan onderwijs in de gevangenis en of er eventueel verschillen zijn in de drijfveren tussen diverse groepen gedetineerden. Het tweede deel buigt zich over de educatieve overplaatsingen. Daarin is nagegaan of gedetineerden interesse tonen in dergelijke transfers en wat de eventuele bijkomende motivaties of barrières kunnen zijn om een educatieve transfer al dan niet te overwegen. De onderstaande resultaten zijn bekomen door gebruik te maken van zowel de verzamelde kwantitatieve als de kwalitatieve data. Voor de respondenten van de interviews is gebruikgemaakt van denkbeeldige namen waarvan de karakteristieken beschreven staan in bijlage 1.

3.1. Motivaties voor detentieonderwijs

De gedetineerden die deelnamen aan het onderzoek gaven verscheidene redenen aan tijdens de face-to-face interviews waarom ze gestart zijn met het volgen van onderwijs in de gevangenis. Zo participeert Tom aan onderwijs omdat de dagen dan sneller vooruit gaan dan wanneer je niets te doen hebt en gewoon je tijd in de gevangenis uitzit. Ook Bart gaf tijdens het interview aan dat hij begonnen was aan de opleiding computers om bezig te zijn tijdens zijn verblijf in de strafinrichting. Ben neemt evenzeer deel aan detentieonderwijs omdat hij niet teveel tijd wil verdoen tijdens zijn detentie en liever participeert in interessante activiteiten zoals het volgen van onderwijs. Voor Pieter betekent het deelnemen aan dergelijke activiteiten een mogelijkheid om geestelijk bezig te zijn en om gestimuleerd te blijven. Hij is van mening dat je dom wordt in de gevangenis doordat je steeds de hele dag door dezelfde bezigheden hebt en op die manier in routine vervalt. Door te participeren in onderwijs tracht hij te ontsnappen aan het negatieve aspect van de gevangenis.

Ten eerste om geestelijk bezig te zijn, een beetje gestimuleerd te blijven want hier word je dom. Zo simpel is dat. Het is van 's morgens tot 's avonds altijd hetzelfde. (...) Anders geraak je in het slechte en dan ben je helemaal weg. Als je je laat gaan is het gedaan inderdaad. (Pieter)

Net zoals de voorgaande respondenten, neemt hij dus met andere woorden deel aan onderwijs om met iets bezig te kunnen zijn de gevangenis. Luk geeft aan dat hij een opleiding volgt om bezig te zijn, maar ook om meer sociaal contact te hebben met medege-detineerden en om iets bij te leren over een bepaald onderwerp. Kortom, vijf van de zeven respondenten geven aan te participeren aan detentieonderwijs om tijdens de periode in de gevangenis met iets bezig te kunnen zijn. Dat betreft een motivatie op korte termijn. Ze volgen met name onderwijs om er op korte termijn genot van te hebben, namelijk bezig zijn. Het betreft echter niet de enige drijfveer. Zo zijn er ook een aantal respondenten die onderwijs volgen voor een betere toekomst, meer bepaald voor de voordelen die detentieonderwijs kan bieden wat betreft hun toekomstperspectieven. Tom geeft niet alleen aan dat hij een opleiding volgt om gewoon bezig te zijn, maar ook om zijn reclassering beter te kunnen voorbereiden. Pieter deelt een soortgelijke mening en participeert aan detentieonderwijs in de hoop na zijn vrijlating iets te kunnen doen met de opleiding. Hij volgde op het moment van het interview de opleiding autocad (technisch tekenen) en zou daarmee graag na zijn vrijlating professioneel aan te slag gaan. Ook voor Stijn is dat een belangrijke drijfveer. De gedetineerde volgt vooral opleidingen voor knelpuntberoepen om op die manier makkelijker aan werk te komen na het uitzitten van zijn gevangenisstraf. Hij volgt zoals hij zelf zegt onderwijs om klaargestoomd te worden voor de arbeidsmarkt buiten de gevangenis en meer specifiek voor knelpuntberoepen omdat hij vanwege zijn leeftijd bij vrijlating niet makkelijk werk gaat vinden, aldus Stijn. Kortom, hij tracht zijn kansen niet alleen te vergroten door deel te nemen aan onderwijs, hij kiest ook voor opleidingen tot knelpuntberoepen.

Als ik nu een opleiding voor een knelpuntberoep, autocad, volg. Omdat tegen dat ik buiten ben, ga ik waarschijnlijk 50 zijn. Dat is een moeilijke leeftijd. Als je dan niet in een knelpuntberoep werk kunt doen, is het moeilijk om aan werk te geraken. (Stijn)

Bart ziet evenzeer voordelen in het volgen van onderwijs in de gevangenis. Hij meent dat hij dan na zijn vrijlating makkelijker aan de slag kan op de arbeidsmarkt en op die manier iets kan bijleren wat hij kan toepassen in de wereld buiten de gevangensmuren, zoals loodgieterij. Naast het volgen van een opleiding kunnen gedetineerden ook werken in de gevangenis waarvoor ze een bepaalde vergoeding krijgen. Ondanks het feit dat ze hiervoor betaald worden, kiest Geert om onderwijs te volgen in plaats van te werken. Hij geeft hierbij aan dat hij een bepaalde periode gewerkt heeft in de gevangenis maar ermee gestopt is om te kunnen deelnemen aan educatieve programma's. Hij is namelijk van mening dat het beter is voor zijn toekomst om te participeren in dergelijke activiteiten. Eenmaal buiten de gevangenis kijken ze namelijk niet

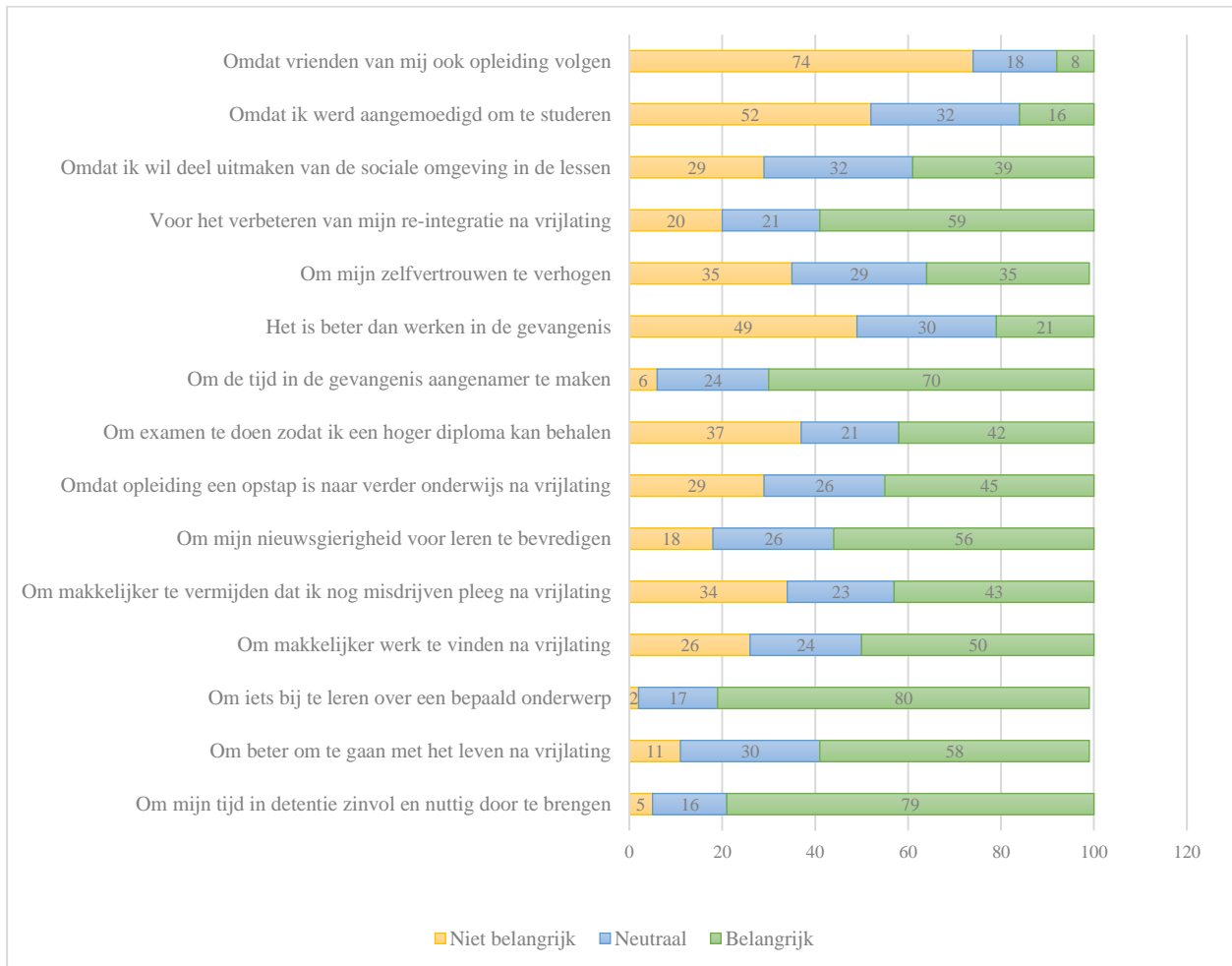
naar hoeveel je gewerkt hebt tijdens je detentieperiode maar eerder naar je behaalde diploma's, aldus Geert. Hij neemt met andere woorden deel aan onderwijs om een diploma te behalen en op die manier makkelijker aan werk te geraken na zijn vrijlating. Daarnaast wil hij zijn tijd in de gevangenis ook maximaal gebruiken, met het oog op een beter leven na het verlaten van de strafinrichting. Hij wil zijn tijd in de gevangenis niet zomaar vergooien. Hij verkiest dus eerder de voordelen op lange termijn.

Alleen maar voordelen. Ik werkte daar, ik had de beste job en verdiende bijna 700 euro per maand. Bij Durasol had ik alles wat ik nodig had. Maar op de lange duur heb ik niets. Veel mensen doen 5, 6, 7, 8 jaar niets en dan komen die buiten en hebben geen werk uiteindelijk. Buiten vragen ze niet wat je gedaan hebt maar wel welke diploma's je hebt. (Geert)

Jef vertelt tijdens het interview dat hij met Nederlandse les gestart is zodat hij meer mogelijkheden heeft om na zijn vrijlating een job te vinden, vermits Nederlands vaak een vooropgestelde eis is om ergens aan de slag te gaan.

Ook in de enquêtes zijn de motivaties van gedetineerden om deel te nemen aan detentieonderwijs gepeild aan de hand van een 15-tal stellingen die hen werden voorgelegd. Die stellingen zijn mogelijke redenen waarom gevangenen kiezen om een opleiding te volgen tijdens hun detentie. De respondenten hadden voor elke stelling de mogelijkheid om aan te duiden hoe belangrijk de reden voor hen is om te participeren aan dergelijke activiteiten en dit werd aangegeven aan de hand van een cijfer van een (helemaal niet belangrijk) tot en met vijf (heel belangrijk). Voor de verdere data-analyse is er gekozen om de antwoorden een en twee samen te voegen en te benoemen als 'niet belangrijk'. Hetzelfde is gedaan voor de antwoorden vier en vijf en worden beschouwd als 'belangrijk'. Wanneer drie is aangeduid, geeft de gedetineerde aan dat de reden noch belangrijk, noch onbelangrijk is en neemt de persoon dus een neutrale positie in voor die bepaalde motivatie. In onderstaande tabel zijn de verschillende potentiële redenen om deel te nemen aan onderwijs op een overzichtelijk manier samengebracht.

Uit grafiek 1 blijkt dat de meerderheid van de gedetineerden die de vragenlijst heeft ingevuld, vooral onderwijs volgt ‘om hun tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen’, ‘om iets bij te leren over een bepaald onderwerp’ en ‘om de tijd in de gevangenis aangenamer te maken’. Een minderheid van de gedetineerden participeert aan onderwijs omdat hun vrienden ook onderwijs volgen.

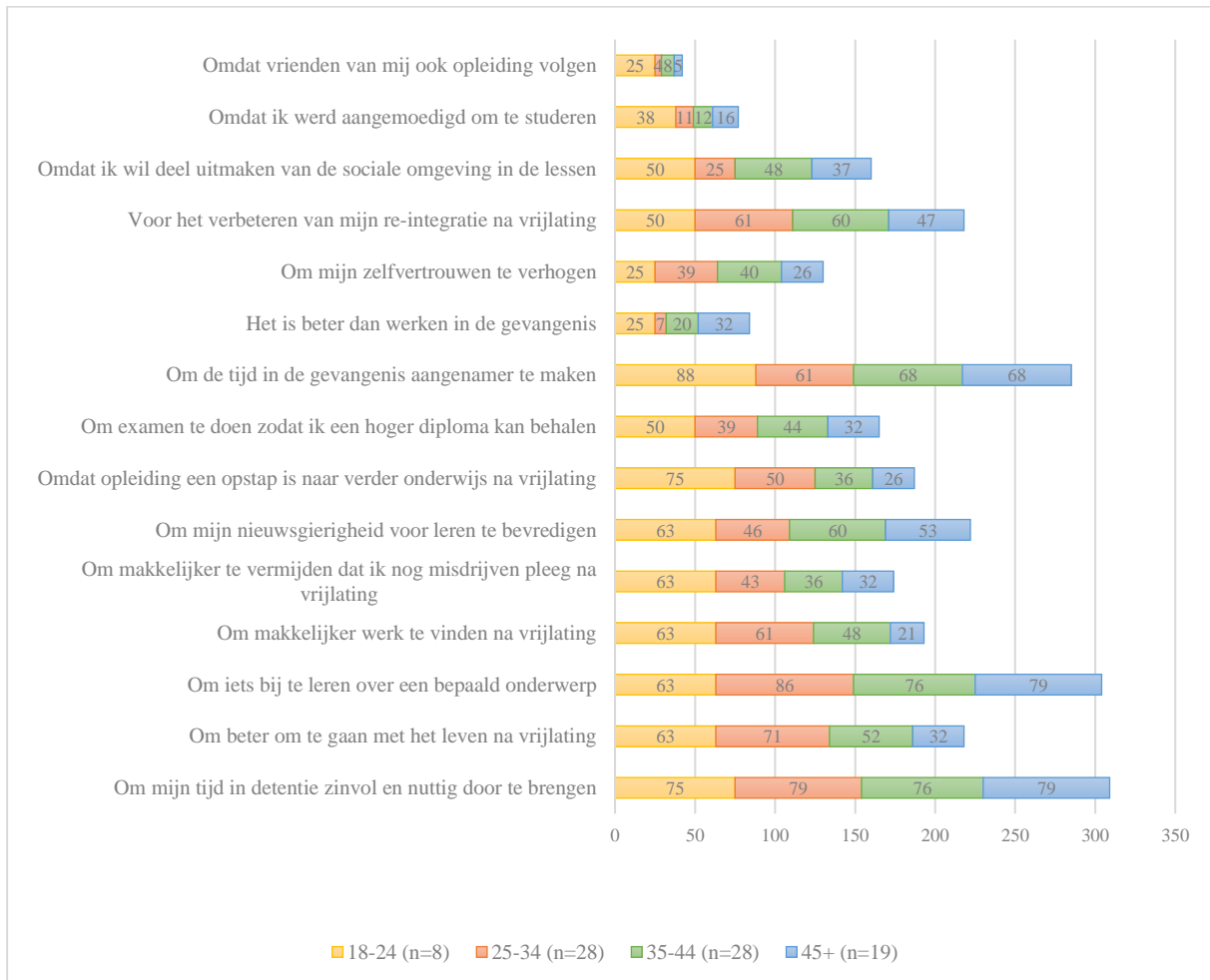

Grafiek 1. Redenen om deel te nemen aan educatieve programma's (n=82)

Ondanks het feit dat het niet mogelijk is om significante verschillen vast te stellen omwille van het kleine aantal respondenten is er toch gekeken of de motivaties eventueel kunnen variëren tussen verschillende soorten groepen gedetineerden. Zo is er gekeken of de motivaties van gedetineerden kunnen afwijken op basis de leeftijd, land van herkomst, scholingsgraad, de strafduur en de verwachting om vrij te komen uit de gevangenis. Er werd hierbij gekeken naar hoeveel gedetineerden een bepaalde motivatie als belangrijk beschouwen.

Voor de vergelijking op vlak van leeftijd is er gekozen om de respondenten onder te verdelen in vier leeftijdsgroepen, met name gedetineerden van 18 tot en met 24, van 25 tot en met 34, van 35 tot en met 44 en 45 en ouder. In onderstaande grafiek is af te leiden dat de motivatie

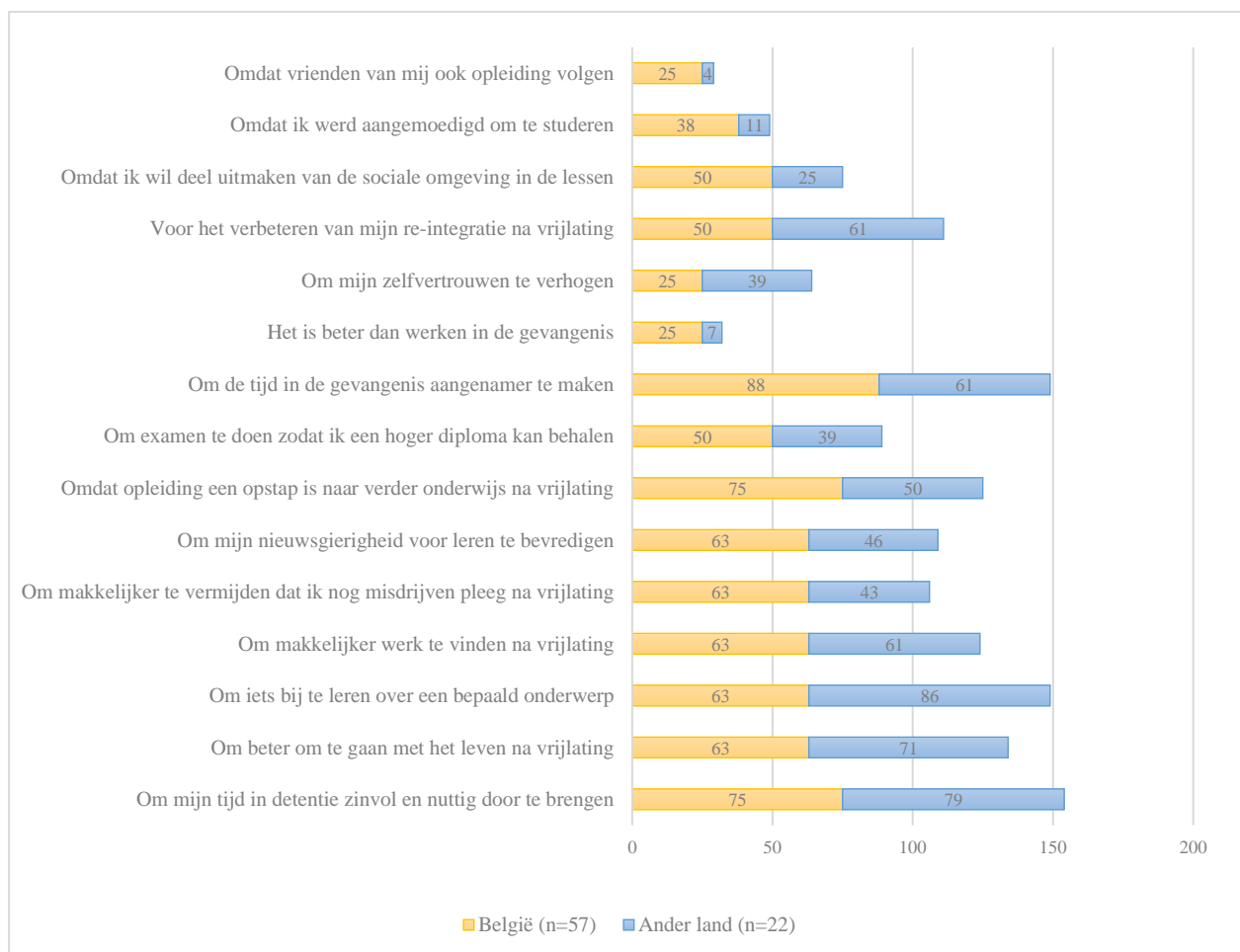
‘omdat opleiding een opstap is naar verder onderwijs na vrijlating’ voor de jongere respondenten beduidend belangrijker is dan voor de oudere. De minderheid van de oudere respondenten volgt onderwijs in de gevangenis ‘om onderwijs na vrijlating te kunnen verderzetten’. Daarnaast zijn het ook vooral de respondenten jonger dan 35 jaar die deelnemen aan onderwijs ‘om vervolgens na vrijlating makkelijker werk te vinden’.

Grafiek 2. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per leeftijdsgroep (%) (n=80)

Wanneer er gekeken wordt naar de motivaties per leeftijdscategorie blijkt dat de gedetineerden tussen 18 en 24 jaar, die de vragenlijst ingevuld hebben, vooral participeren ‘om de tijd in de gevangenis aangenamer te maken’. Voor de bevroegde gedetineerden tussen 35 en 44 jaar gaat het er vooral over ‘om iets bij te leren over een bepaald onderwerp’. ‘Om de tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen’ en ‘om iets bij te leren over een bepaald onderwerp’ zijn de meest gekozen motivaties bij de overige twee leeftijdsgroepen.

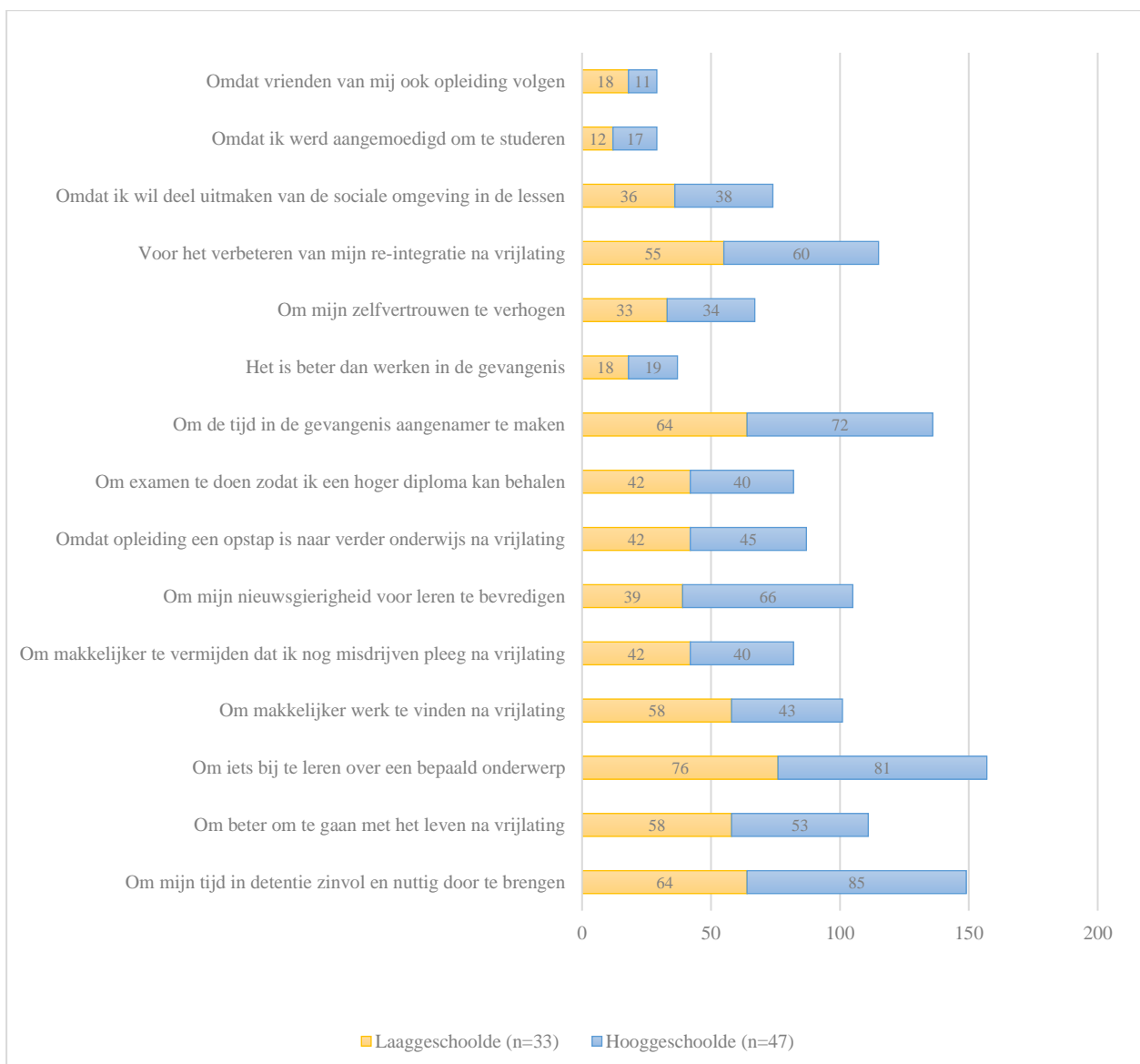
Voor het land van herkomst zijn de motivaties van de respondenten met Belgische afkomst vergeleken met de motivaties van de respondenten met een andere afkomst. De reden om te kiezen voor twee groepen is omdat er onvoldoende respondenten van hetzelfde land zijn. Bij vergelijking van de motivaties tussen de twee groepen werden er geen grote verschillen vastgesteld (grafiek 3). Wel blijkt dat driekwart van de respondenten met Belgische afkomst vooral onderwijs volgen ‘omdat opleiding een opstap is naar verder onderwijs na vrijlating’ terwijl maar de helft van de bevroegde personen van een andere afkomst hier belang aan hecht. Beide groepen verschillen op vlak van de meest gekozen motivatie. ‘Het verblijf in de gevangenis aangenamer maken’ is het meest gekozen antwoord door de gedetineerden van Belgische afkomst. Voor de meeste met een andere afkomst blijkt uit de afgenomen enquête dat het vooral van belang ‘om iets bij te leren over een bepaald onderwerp’.

Grafiek 3. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per land van afkomst (n=79)

Ook is er onderstaande grafiek een vergelijking gemaakt van de motivaties tussen laaggeschoolde en hooggeschoolde respondenten. Laaggeschoolden hebben geen middelbaar diploma en de hooggeschoolden hebben een middelbaar diploma behaald of hoger. Er zijn

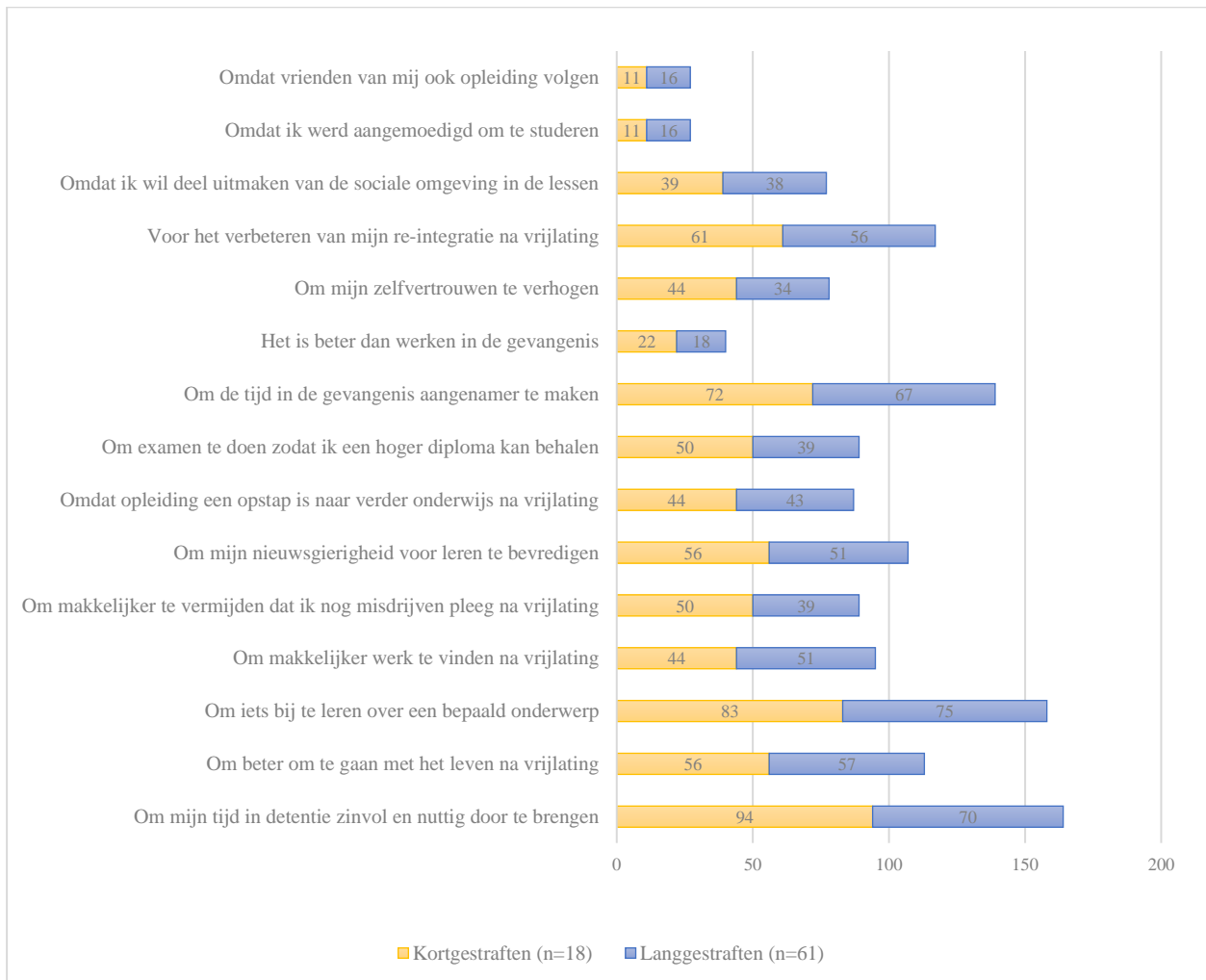
evenzeer weinig grote verschillen vastgesteld tussen de redenen die ze aangeven. Wat wel opvallend is, is dat de meerderheid van de hooggeschoolde respondenten belang hecht aan de reden 'om mijn nieuwsgierigheid voor leren te bevredigen' terwijl dit voor de laaggeschoolden een minderheid betreft. De motivatie die door de lager geschoolden het vaakst werd aangeduid als 'belangrijk' of 'heel belangrijk' is 'om iets bij te leren over een bepaald onderwerp' en bij de hooggeschoolde is dit 'om mijn tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen'. Ondanks het feit dat de laaggeschoolde niet beschikt over een middelbaar diploma volgt een minderheid van deze groep onderwijs om een hoger diploma te behalen.

Grafiek 4. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per scholingsgraad (n=80)

Grote verschillen tussen de motivaties van kort- en langgestraften zijn er niet vastgesteld. Kortgestraften in dit onderzoek zijn de respondenten die een strafduur hebben van minder dan vijf jaar. Langgestraften zijn diegene met een gevangenis van vijf jaar of meer. Uit grafiek 5

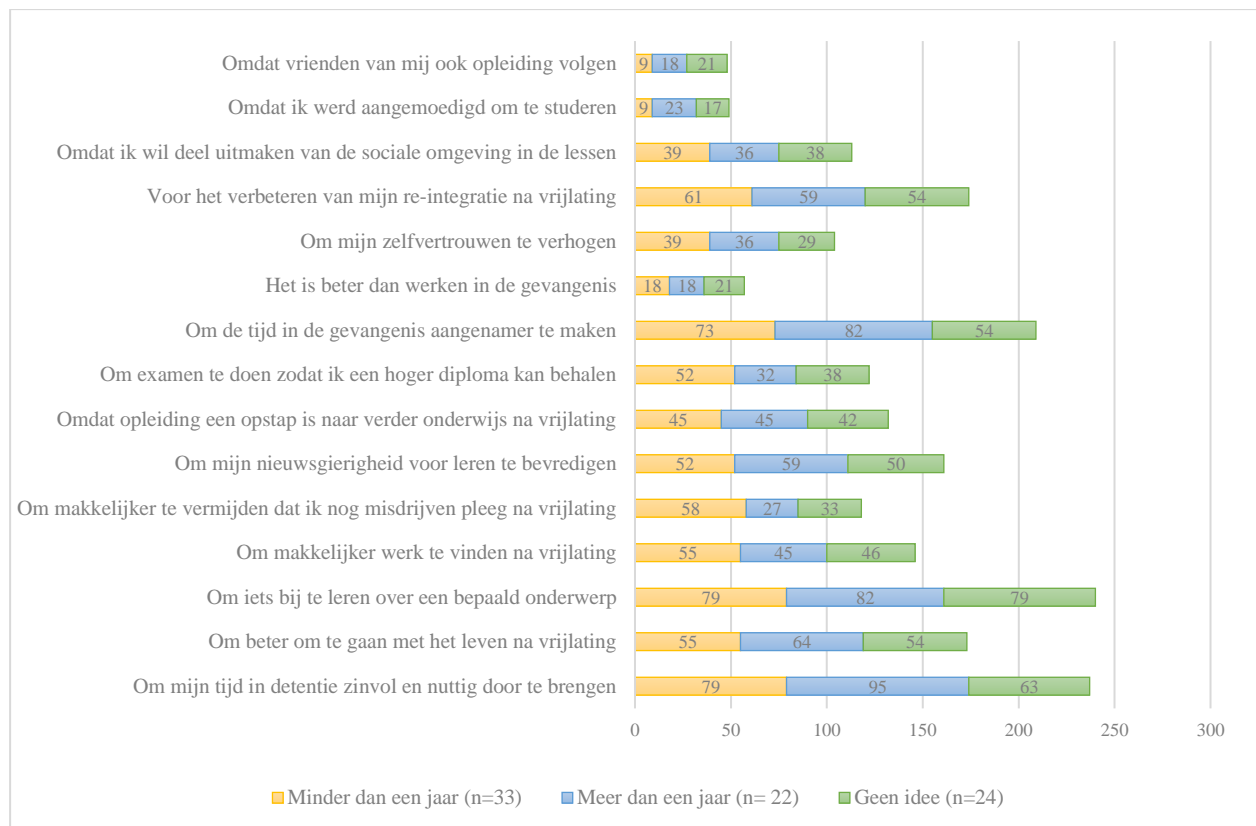
blijkt de belangrijkste reden te zijn voor kortgestraften om deel te nemen aan educatieve programma's 'om de tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen'. Bij de langgestrafte respondenten is dat ook een belangrijke motivatie, maar de meest gekozen drijfveer voor die groep is om iets bij te leren over een bepaald onderwerp.

Grafiek 5. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per strafduur (n=79)

Er is ook aan de gedetineerden gevraagd wanneer ze in aanmerking komen voor vrijlating. Bij de data-analyse werd hiervoor een onderscheid gemaakt tussen gedetineerden die over minder dan een jaar vrijkomen, over een jaar of meer vrijkomen en een groep die niet weet wanneer ze gaan vrijkomen. Bij grafiek 6 springt in het oog dat de respondenten die over minder dan een jaar vrijkomen ook als reden hebben opgegeven dat ze onderwijs volgen om te vermijden dat nog misdrijven plegen na vrijlating. Ook is het opvallend dat de bevroegde gedetineerden die geen zicht hebben op wanneer ze vrijkomen, weinig belang hechten aan de meeste van de motivaties. Enkel 'om mijn tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen' en 'om iets bij te leren over een bepaald onderwerp' zijn motivaties die deze groep belangrijk acht. Wanneer de respondent wel een idee heeft wanneer hij vrij komt maakt het niet veel verschil of dat minder

of meer dan een jaar is. Bij beide groepen zijn de belangrijkste motivaties dezelfde, namelijk ‘om mijn tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen’, ‘om iets bij te leren over een bepaald onderwerp’ en om de tijd in de gevangenis aangenamer te maken’.

Grafiek 6. Classificatie redenen aangegeven als 'belangrijk' per resterende strafduur (n=79)

Bij de interviews die afgenomen werden van een aantal gedetineerden bleek dat zes van de zeven gedetineerden onderwijs volgden om makkelijker werk te vinden na vrijlating. Andere redenen die werden aangehaald waren ‘om iets bij te leren’ of ‘om bezig te kunnen zijn tijdens hun tijd in de gevangenis’. Die laatste motivatie komt ook als belangrijkste drijfveer naar boven bij de afgenomen vragenlijsten. In de vragenlijst werden de volgende redenen als belangrijk vermeld ‘om mijn detentie zinvol en nuttig door te brengen’, ‘om iets bij te leren over een bepaald onderwerp’ en ‘om de tijd in de gevangenis aangenamer te maken’. Daarnaast blijkt dat een minderheid van de gedetineerden die de vragenlijst hebben ingevuld belang hecht aan de motivatie ‘om makkelijker werk te vinden na vrijlating’ terwijl dat in de interviews werd aangegeven als een van de belangrijkste redenen om een opleiding te volgen in een strafinrichting. Het verschil in antwoorden kan eventueel te maken hebben met de manier van bevraging. Bij de interviews werd naar de motivaties gepolst via een open vraag zonder vooropgestelde antwoorden, dat was wel het geval bij de enquêtes.

3.2. Educatieve transfers

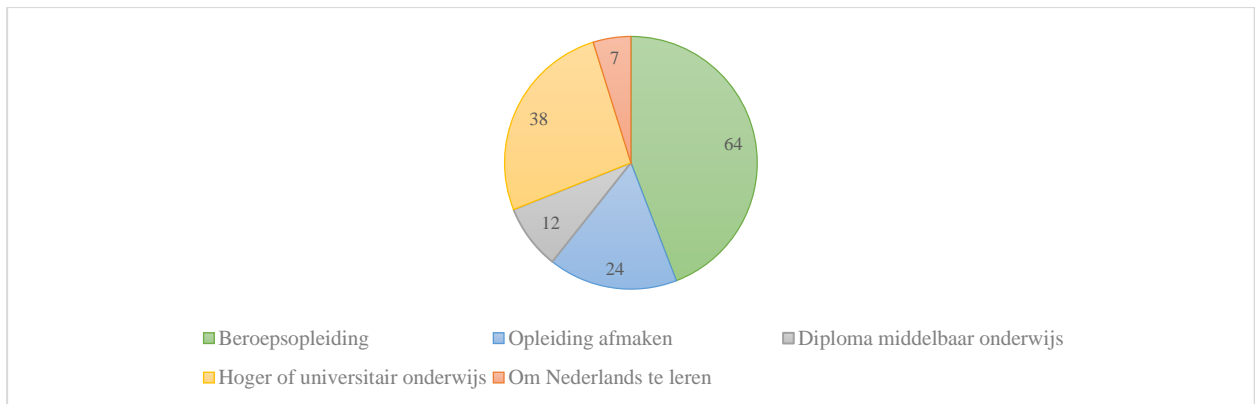
Na het in kaart brengen van de redenen waarom gedetineerden deelnemen aan onderwijs in de gevangenis, gaat het onderzoek ook na hoe ver die motivaties reiken en of ze bijgevolg voor een opleiding bereid zijn tot een overplaatsing naar een andere gevangenis. Op die manier kan er nagegaan worden in welke mate het opzetten van een procedure voor onderwijstransfers zinvol is voor gedetineerden. In wat volgt hieronder, wordt eerst nagegaan hoeveel gedetineerden effectief interesse toonden in dergelijke overplaatsingen en wat het profiel is van die gedetineerden. Voor deze analyse werd enkel gebruikgemaakt van de kwantitatief verkregen data. Vervolgens wordt ingegaan op de mogelijk bijkomende motivaties en barrières die de gedetineerden mogelijkwijs kunnen ervaren. Daarvoor werd zowel gekeken naar de kwantitatieve als de kwalitatieve data.

3.2.1. Profiel van gedetineerden

Aan de hand van de schriftelijk afgenomen enquêtes is aan de gedetineerden gevraagd voor welke bepaalde opleidingen ze een overplaatsing naar een andere gevangenis zouden overwegen. De respondenten hadden de keuze uit vijf verschillende opleidingen, met name voor een beroepsopleiding, om een bepaalde opleiding af te maken, om een middelbaar diploma te behalen, om hoger of universitair onderwijs te volgen of om Nederlands te leren. Indien de gedetineerden geen interesse toonden voor een educatieve transfer, konden ze aanduiden dat in geen van deze gevallen een overplaatsing naar een andere gevangenis zouden overwegen. Afhankelijk van het antwoord daarop werd aan de gedetineerden gevraagd naar de eventueel bijkomende motivaties of barrières die zij ervaren om al dan niet te kiezen voor een educatieve transfer. Op deze redenen wordt later in de resultaten dieper op ingegaan.

Uit de bekomen resultaten blijkt dat 51% van de respondenten interesse toont in een educatieve transfer. Van de bevroegde gedetineerden geeft 43% aan dat ze voor geen enkele van de opgesomde opleidingen een overplaatsing overweegt. De overige 6% van de respondenten koos ervoor om die vraag niet in te vullen. Van die 6% is dan ook niet geweten of ze al dan niet interesse tonen voor een onderwijstransfer. Bij de gedetineerden die een educatieve transfer in aanmerking zouden nemen, is gekeken in welke bepaalde situatie(s) ze overgeplaatst willen worden naar een andere penitentiaire inrichting. De respondenten hadden de mogelijkheid om meerdere antwoorden aan te duiden waardoor sommigen wellicht in meerdere groepen kunnen zitten. In grafiek 7 wordt duidelijk dat een transfer naar een andere strafinrichting voor het volgen van een beroepsopleiding het meest gekozen antwoord is onder de gedetineerden (64%). Dit in tegenstelling tot het volgen van Nederlandse les waar slechts 7% van de bevroegde

gedetineerden interesse voor heeft. Die lage interesse kan eventueel verklaard worden door het feit dat de gedetineerden die deze vragenlijst ingevuld hebben, de Nederlandse taal voldoende beheersen.

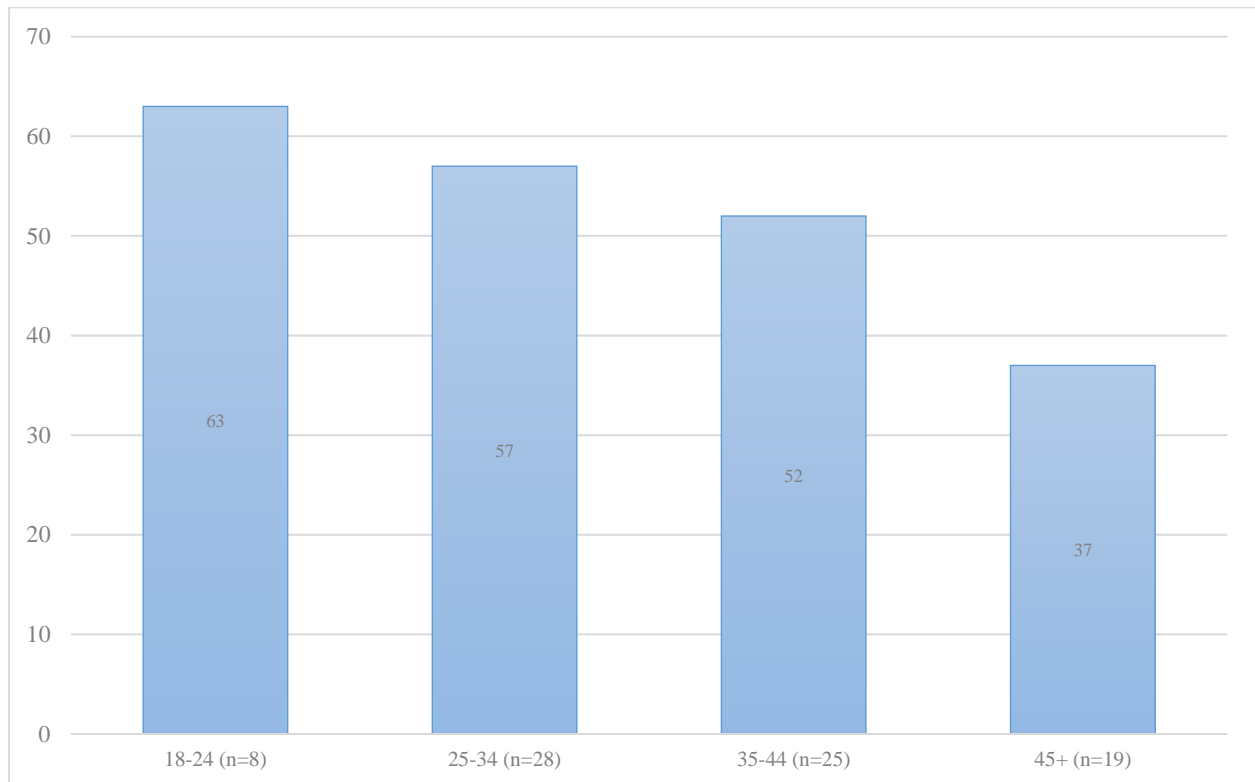

Grafiek 7. Soorten opleidingen voor educatieve transfers (n=42)

Uit de resultaten komt naar voren dat slechts 19% van deze groep een overplaatsing wenst omwille van meerdere opleidingen. De meerderheid kiest met andere woorden slechts voor een overplaatsing bij één opleiding. Een beroepsopleiding is het meest gekozen antwoord. Bij de face-to-face interviews gaf een van de gedetineerden aan dat hij enkel naar een andere gevangenis wou gaan voor een langer durende opleiding en niet voor een cursus van korte duur.

Maar kleine cursussen van 3, 4 maanden of 6 maanden vind ik niks. Langdurige opleidingen zijn beter. Dan is een diploma meer waard buiten en de kennis is dan groter.

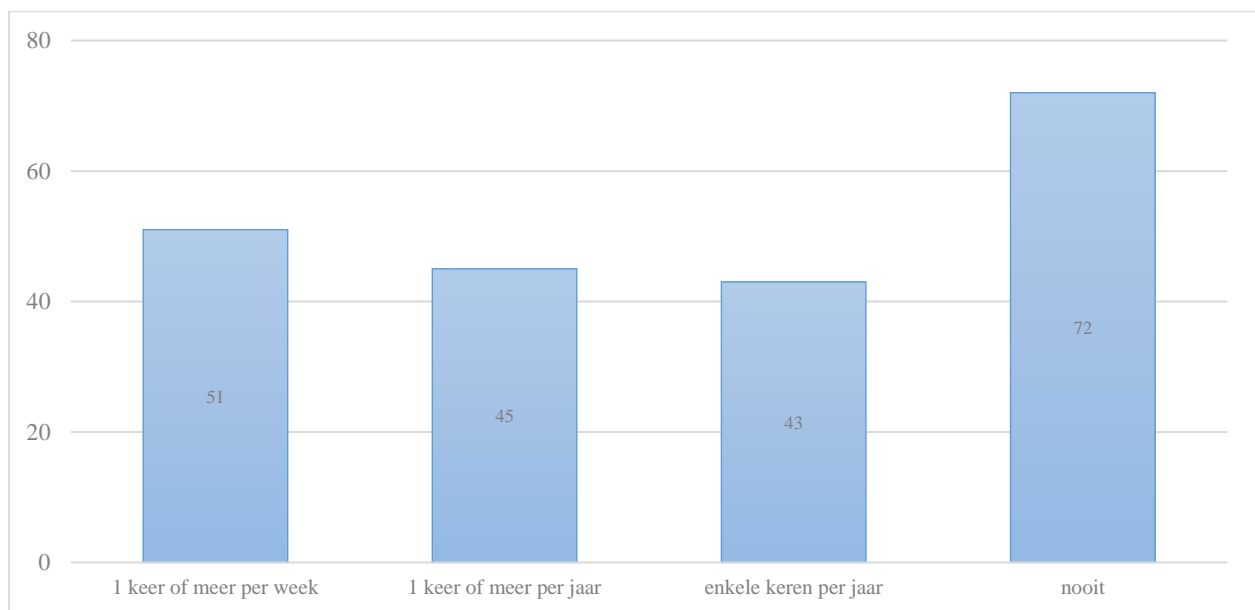
Bij de analyse van het profiel van de gedetineerden die een onderwijstransfer overwegen blijkt dat vooral de jongere respondenten meer interesse tonen. In grafiek 8 is te zien dat in de leeftijdsgroep van 45+ minder respondenten interesse hebben om omwille van onderwijs naar een andere gevangenis overgeplaatst te worden dan in de leeftijdsgroep 18 tot en met 24 jaar.

Grafiek 8. Leeftijd gedetineerden die educatieve transfer overwegen (n=42)

Daarnaast werd ook gekeken naar de interesse voor dergelijke transfers op basis van het land van herkomst van de respondenten. Bij de respondenten van Belgische afkomst is 51% geïnteresseerd in een overplaatsing vanwege onderwijs en bij de niet-Belgen is dat 50%. Beide groepen hebben met andere woorden quasi dezelfde mate van interesse met betrekking tot een educatieve transfer. Bij de opdeling van de respondenten in hogeschoolden en laaggeschoolden blijkt de interesse tot zulke transfers, ook gelijklopend te zijn met respectievelijk 51% en 52%.

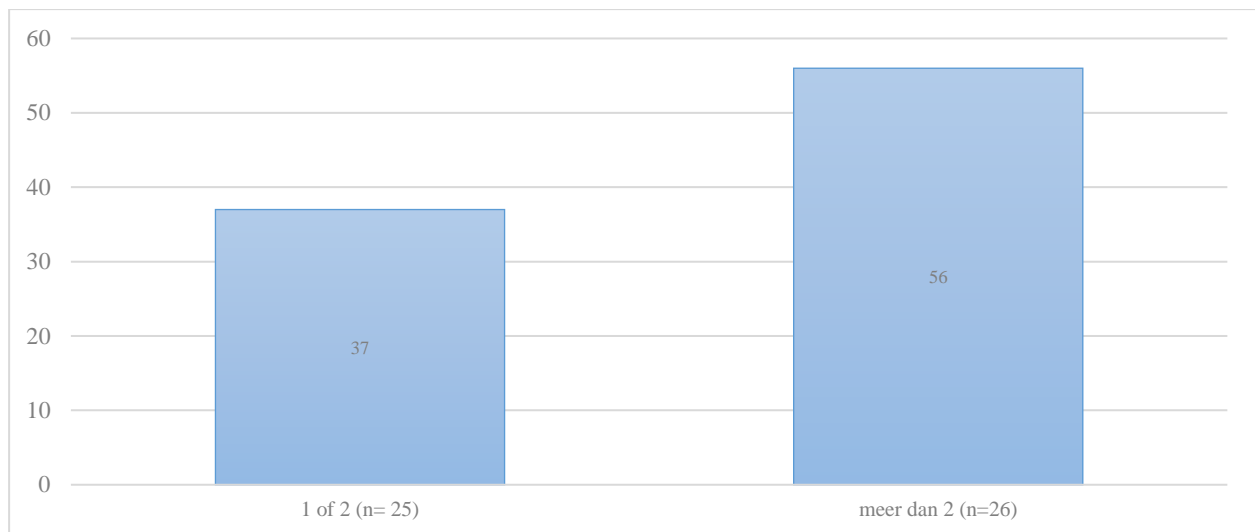
Vervolgens is er nagegaan of er, op basis van de bezoekfrequentie van de gedetineerden, een verschillende belangstelling is voor een overplaatsing omwille van educatieve programma's. Dat is weergegeven in grafiek 9. De gedetineerden worden hier opgedeeld volgens de bezoekfrequentie, namelijk één of meerdere keren per week, één of meerdere keren per maand, enkele keren per jaar of nooit bezoek. Tussen de eerste drie groepen respondenten is er niet echt een groot verschil waar te nemen. Wel is het opvallend dat de respondenten die aangeven nooit bezoek te ontvangen in de gevangenis, meer interesse tonen tot een verhuis naar een andere penitentiaire inrichting om daar een opleiding te volgen.

Grafiek 9. Bezoekfrequentie gedetineerden die educatieve transfer overwegen (n=42)

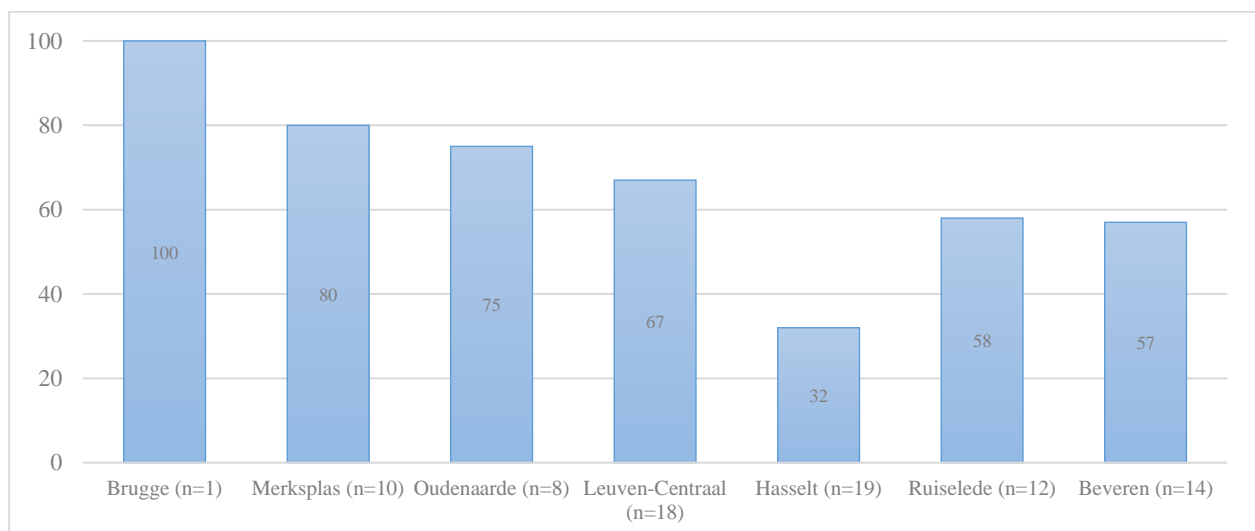
Bij het vergelijken van de strafduur van de gedetineerden die interesse tonen voor educatieve transfers, blijkt dat kortgestraften (44%) evenveel belangstelling vertonen dan de respondenten die langgestraft zijn (43%). Indien gekeken wordt of de gedetineerde die interesse toont voor een educatieve transfer al dan niet eerder al is overgeplaatst om divers mogelijke redenen, blijkt dat de respondenten die nog nooit eerder overgeplaatst zijn evenveel interesse tonen als diegenen die al eerder overgeplaatst zijn naar een andere strafinrichting.

Wel blijkt uit onderstaande grafiek dat de respondenten die eerder al meer dan twee keer overgeplaatst zijn naar een andere strafinrichting, meer interesse tonen voor een educatieve transfer dan diegenen die één of twee keer overgeplaatst zijn.

Grafiek 10. Aantal overplaatsingen gedetineerden die educatieve transfer overwegen

Uit grafiek 11 komt naar voren dat in bijna alle bevroegde gevangenissen de meerderheid van de respondenten een overplaatsing overweegt. In Brugge gaat het over 100% aangezien er voor die gevangenis slechts één respondent de vragenlijst heeft ingevuld.

Grafiek 11. Gevangenis gedetineerden die educatieve transfer overwegen

Ook is uit deze grafiek af te leiden dat er minder gedetineerden interesse tonen voor educatieve transfers in de gevangenis van Hasselt in vergelijking met de andere gevangenissen. In de gevangenis van Hasselt toont de minderheid van de respondenten (32%) belangstelling voor zulke overplaatsingen terwijl dit voor de overige gevangenissen toch de meerderheid is die een onderwijstransfer overwegen.

3.2.2. Motivaties en barrières educatieve transfers

Na het bestuderen van zowel het aantal gedetineerden dat interesse toont voor een educatieve transfer als hun profiel wordt hieronder ingegaan op de redenen waarom er al dan niet voor een onderwijstransfer gekozen wordt. De focus ligt dus niet enkel op de barrières die de gedetineerden eventueel ervaren maar ook de redenen die kunnen meespelen om een educatieve transfer aan te vragen. Uit de interviews bleek namelijk dat er nog andere motivaties naast het volgen van een opleiding een rol kunnen spelen bij het aanvragen van dergelijke transfers. Bijgevolg is er verder ingegaan op zowel de barrières van gedetineerden om niet te kiezen voor educatieve transfers als wat de bijkomende motivaties kunnen zijn die meespelen bij de keuze voor een onderwijstransfer.

Wat opvalt tijdens de interviews is dat veel van de respondenten aangeven een educatieve transfer aangevraagd te hebben, niet per se voor een specifieke opleiding, maar meer om überhaupt te kunnen deelnemen aan onderwijs tijdens hun detentie. De meeste van de respondenten hadden in de gevangenis waar ze verbleven niet de mogelijkheid om een opleiding te volgen omdat er geen onderwijsaanbod aanwezig was in die strafinrichting. Om toch te kunnen deelnemen aan educatieve programma's hebben ze dus een educatieve transfer aangevraagd naar de gevangenis van Oudenaarde. Daar worden wel opleidingen aangeboden. Zo vertelde een respondent, met name Tom, dat hij een overplaatsing aangevraagd had van Beveren naar Oudenaarde. De gevangenis van Beveren was op dat moment net geopend, waardoor er dus nog niet veel opleidingen aangeboden werden. Om toch te kunnen deelnemen aan onderwijs heeft hij dus een overplaatsing aangevraagd naar een andere strafinrichting. Het verzoek tot overplaatsing was echter voor de gedetineerde niet alleen omwille van onderwijs maar ook omdat hij niet graag in de gevangenis van Beveren verbleef. Hij voelde zich daar behandeld als een proefkonijn. Het feit dat bij het aanvragen van educatieve transfers nog andere redenen meespelen dan alleen het volgen van een opleiding komt in meerdere interviews naar boven. Zo heeft Pieter een verzoek ingediend voor een overplaatsing naar Oudenaarde. Niet alleen omdat hij graag wou deelnemen aan onderwijs maar vooral voor de combinatie werk en opleiding die mogelijk is in deze penitentiaire inrichting. Een tweede reden die voor Pieter meespeelde, is het feit dat Oudenaarde een kleine gevangenis is, waar je meer privacy geniet en waar een opendeur systeem toegepast wordt. Hij geeft dus ook aan dat er nog andere motivaties een rol gespeeld hebben bij de beslissing om te kiezen voor een educatieve transfer en meer bepaald de strafinrichting. Naast die twee bijkomende redenen zijn er heel wat respondenten die bezoek als een belangrijke meespelende factor aanwijzen. Tom koos zoals

eerder al gezegd voor een overplaatsing naar de gevangenis van Oudenaarde. Dit was in de eerste plaats vooral om te kunnen participeren aan educatieve activiteiten in dat strafinrichting maar daarnaast was het volgens hem ook ‘mooi meegenomen’ dat deze gevangenis dichterbij familie en vrienden die hem regelmatig komen bezoeken. Ook Bart is niet enkel en alleen voor onderwijs naar de gevangenis van Oudenaarde verhuisd, maar ook omwille van het bezoek. Het betreft dus gedetineerden die wel gemotiveerd zijn om een opleiding te volgen in de gevangenis, maar waarbij andere factoren mogelijk mee een rol hebben gespeeld bij de effectieve beslissing voor een overplaatsing. Een aantal van de geïnterviewden geeft ook aan dat er veel gedetineerden hun overplaatsing naar de gevangenis van Oudenaarde aanvragen, zogenaamd voor het onderwijs, terwijl achteraf blijkt dat ze naar Oudenaarde willen komen voor de gevangenis zelf. Dat wordt volgens hen duidelijk door het feit dat er veel uitval is bij de opleidingen en dat veel van de gedetineerden die een educatieve transfer aangevraagd hebben naar Oudenaarde, de opleiding waarvoor ze gekomen waren helemaal niet afronden.

Zo vertelde Tom:

Ja toch, mijn eerste jaar hier was loodgieterij en wij zijn met 18 begonnen maar op het laatste bleven er nog maar vijf over. (Tom)

Ook Bart stoort zich aan het feit dat ze bij het begin van de opleiding starten met 20 of 30 personen waarna ze op het einde overblijven met vijf. Volgens hem zou er een betere selectie moeten doorgevoerd worden bij gedetineerden die een overplaatsing aanvragen omwille van onderwijs.

Uit bovenstaande blijkt dat een strafinrichting dichterbij familie en vrienden een factor is die meespeelt bij het effectief kiezen voor een educatieve transfer. Alleen is het niet zo dat bezoek altijd een positieve rol speelt. Bezoek kan er ook voor zorgen dat iemand niet kiest voor dergelijke overplaatsingen. Een overplaatsing naar een andere gevangenis omwille van onderwijs waarbij de gedetineerde te ver verwijderd wordt van familie en vrienden en bijgevolg minder of zelfs geen bezoek meer ontvangt, kan een persoon weerhouden om over te gaan tot een educatieve transfer. Mogelijks heeft een gedetineerde wel interesse om een opleiding te volgen in een andere gevangenis maar is het belang van het krijgen van bezoek essentiëler dan de deelname aan onderwijs. Zo is Tom overgeplaatst van Beveren naar Oudenaarde om daar een opleiding te volgen. Dat toont dus aan dat hij wel openstaat voor educatieve transfers. De overweging voor een transfer omwille van onderwijs verdwijnt voor deze respondent wanneer de gevangenis in kwestie te ver gelegen zou zijn van familie en vrienden. Onderwijs is met

andere woorden belangrijk, maar het krijgen van bezoek krijgt voor hem toch eerder de voorrang:

Bezoek is belangrijk voor mij want als je zonder bezoek valt dan heb je niets meer eigenlijk. (Tom)

Ook voor Pieter, die bij zijn overplaatsing naar de gevangenis van Oudenaarde het belangrijk vond dat de afstand doenbaar was voor zijn familie. Indien het bezoek zou verminderen of wegvallen, haakt ook hij af om een educatieve transfer aan te vragen. Zo was voor Pieter de gevangenis van Hoogstraten geen optie, ook al is het open gevangenis, omdat hij dan minder bezoek verwacht van familieleden. Er zijn ook respondenten die het niet erg vinden om door zulke overplaatsingen minder bezoek te ontvangen. Stijn ontvangt namelijk sinds zijn verhuis naar de gevangenis van Oudenaarde minder bezoek, maar maakt hier geen probleem van. Ook Ben heeft, ondanks het minder frequente bezoek, toch gekozen voor een onderwijstransfer. Een eventuele overplaatsing naar een gevangenis aan de andere kant van het land waarbij het bezoek nagenoeg zou wegvallen, is voor Ben een reden om geen transfer omwille van onderwijs aan te vragen. Kortom, hij verkiest detentieonderwijs boven het krijgen van frequent bezoek, maar indien het bezoek helemaal zou wegvallen door bijvoorbeeld een te grote afstand, haakt hij toch af voor dergelijke overplaatsingen. Voor bovenstaande respondenten blijkt toch dat de factor bezoek een enorme struikelblok kan vormen voor het aanvragen van educatieve transfers. Het is vanzelfsprekend dat dat enkel een barrière is wanneer de gedetineerde ook effectief bezoek krijgt in de gevangenis. Wanneer een gevangene weinig of geen bezoek krijgt valt de barrière om niet te kiezen voor een educatieve transfer weg. Zo geeft Geert aan dat hij nooit bezoek krijgt in de gevangenis. Het maakt voor hem dan ook niet uit naar welke gevangenis hij precies verhuist aangezien hij toch geen rekening moet houden met zijn bezoek. Op het moment van de bevraging overwoog hij nog niet om een nieuwe educatieve transfer aan te vragen omdat hij eerst graag zijn opleiding wil afronden in de gevangenis van Oudenaarde. Indien hij klaar is met de cursus, wil hij weer een overplaatsing aanvragen naar een andere gevangenis als dat mogelijk is. Zo vertelt Geert:

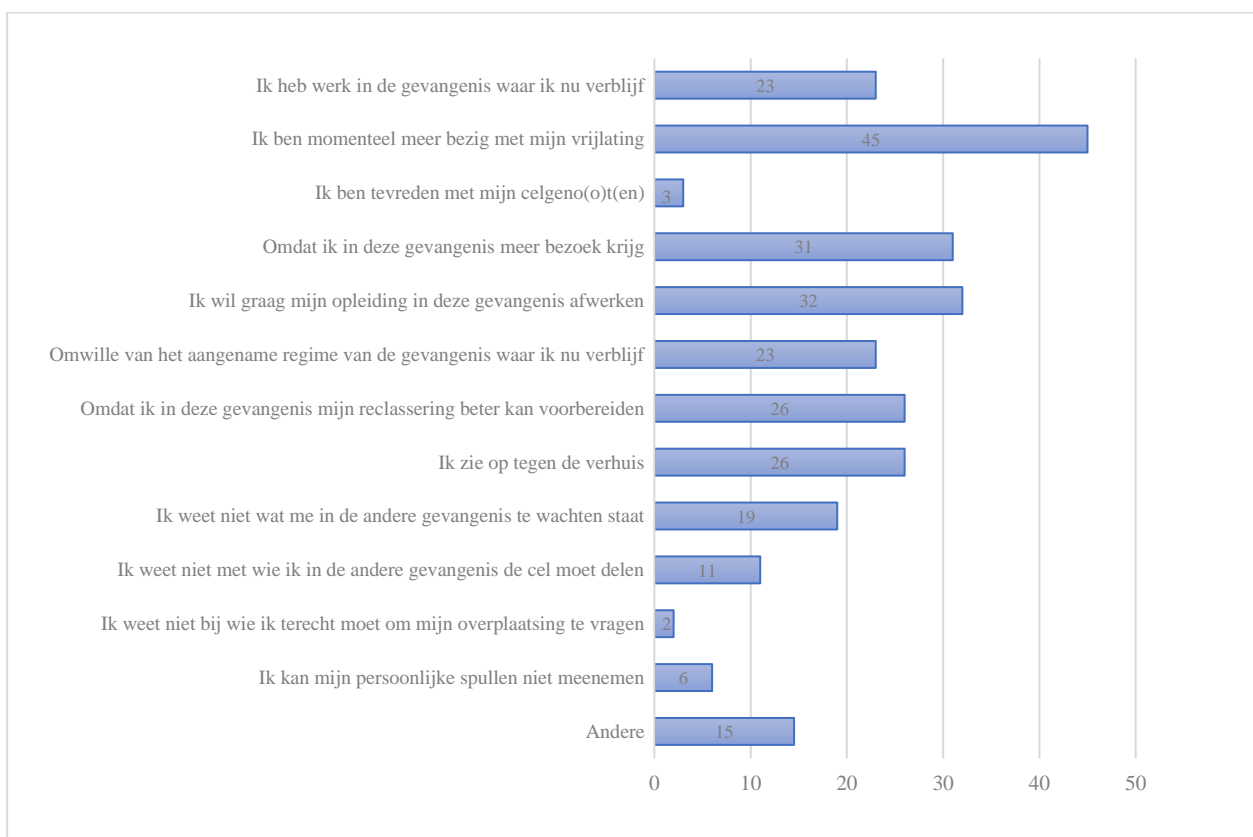
Dan ga ik hier direct. Ik vraag onmiddellijk mijn overplaatsing aan. Leuven-Centraal, Hoogstraten, maakt niet uit. Ik probeer alles te krijgen wat ik kan. Zo is mijn tijd niet voor niets. (Geert)

Bezoek kan dus zowel een motivatie zijn als een barrière om dergelijke overplaatsingen aan te vragen. Dat ligt in de lijn van wat uit de kwantitatieve vragenlijsten naar voren kwam. Respondenten die nooit bezoek kregen in de gevangenis hadden meer interesse in educatieve transfers dan diegenen die regelmatig tot af en toe bezoek krijgen. Ook zou die bevinding kunnen verklaren waarom er zo weinig interesse is bij de respondenten van de enquête in de gevangenis van Hasselt. Bij een overplaatsing van Hasselt naar een andere gevangenis is de afstand al direct veel groter aangezien dat de enige gevangenis is in Limburg, waardoor de gedetineerde al snel verder van zijn familie en vrienden zal verwijderd zijn.

Drie van de negen respondenten hadden een overplaatsing aangevraagd omwille van onderwijs maar hebben dat verzoek uiteindelijk ingetrokken. Wout gaf aan dat hij geen overplaatsing meer wilde omwille van familiale redenen. Zijn vader was ernstig ziek en hij wou dus in een gevangenis verblijven die dicht bij de woonplaats van zijn vader gelegen is. Bij een transfer naar een andere gevangenis zou hij te ver van zijn familie verwijderd zijn. Ook hier is het duidelijk dat bezoek een belangrijke drempel is om niet te kiezen voor een educatieve transfer. Voor Jef had de weigering van de educatieve transfer naar Oudenaarde niets te maken met bezoek. Het was juist door naar Oudenaarde te verhuizen dat hij dicht bij zijn familie zou zijn maar hij heeft het geweigerd omdat hij in de gevangenis van Hasselt sneller een uitgaansvergunning zou kunnen krijgen. Dat komt doordat hij in de buurt van Hasselt een appartement heeft waar hij tijdens zijn uitgang kan verblijven. Daarnaast heeft hij ook al werk gevonden in de buurt van de gevangenis. Wanneer hij overgeplaatst zou worden naar de gevangenis van Oudenaarde zou de volledige procedure voor een uitgaansvergunning opnieuw opgestart moeten worden. Luk heeft de educatieve transfer naar Oudenaarde geweigerd omdat hij in Oost-Vlaanderen niet vrij mag bewegen tot een bepaalde datum, waardoor een uitgaansvergunning voor hem niet mogelijk is in de gevangenis van Oudenaarde. Hij vertelt wel dat hij een overplaatsing naar de gevangenis van Hoogstraten wel zou overwegen, maar vooral omdat het in die strafinstelling een vrij regime is en niet per se om een opleiding te volgen.

Omdat het een vrij regime is en ja je kunt er opleiding volgen maar opleiding volgen om opleiding te volgen is niet mijn bedoeling. In de gevangenis van Hoogstraten, ja, en dan zit je feitelijk al met ene voet buiten. Niet met de bedoeling van te ontsnappen of zo he maar omdat de overgang naar de maatschappij, omdat dat toch wel na 5 jaar voel ik wel. (Luk)

Onder meer op basis van de interviews zijn een 13-tal redenen opgenomen in de vragenlijst die de gedetineerden ervan kunnen weerhouden om over te gaan tot een onderwijstransfer. Enkel diegenen die een overplaatsing omwille van onderwijs weigeren, dienden die vraag in te vullen. Desondanks zijn er respondenten die positief staan ten opzichte van transfers, die ze toch hebben beantwoord. Er werd ervoor geopteerd om ook hun antwoorden op te nemen in de analyse, aangezien gedetineerden die interesse tonen voor dergelijke transfer, eveneens barrières kunnen ondervinden. De respondenten kregen de mogelijkheid om meerdere antwoorden aan te duiden wanneer ze diverse barrières ervaren. 63% van de respondenten heeft meer dan één reden aangeduid om niet te kiezen voor een overplaatsing.

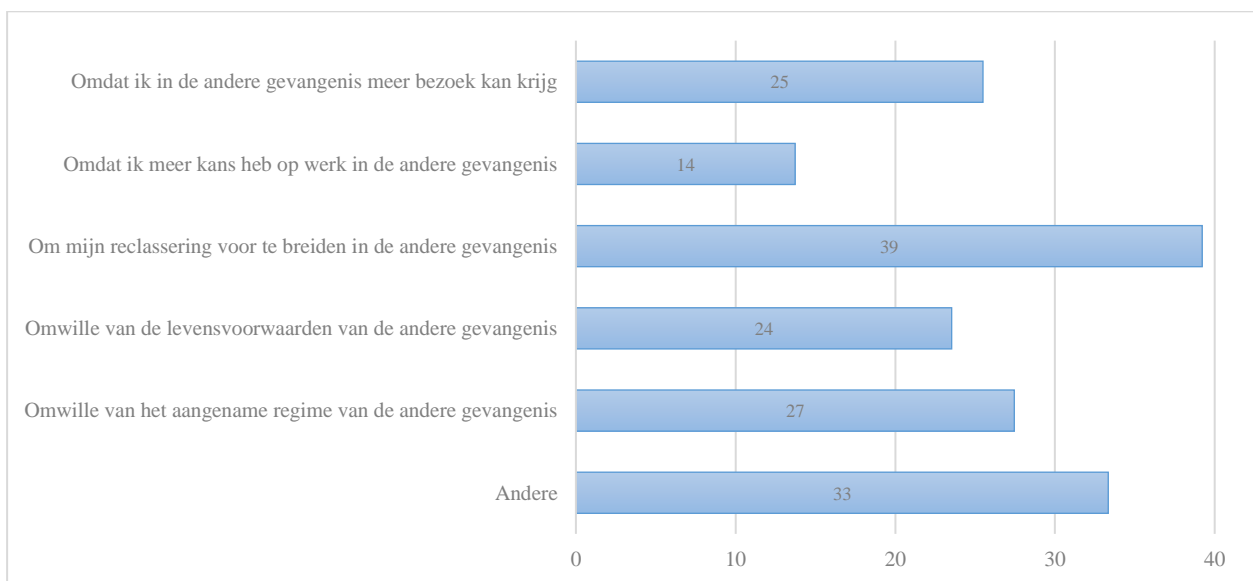

Grafiek 12. Mogelijke barrières voor educatieve transfers (n=62)

De resultaten van de antwoorden die de gevraagde gedetineerden gegeven hebben, is weergegeven in grafiek 12, waaruit globaal gezien blijkt dat de redenen van de gedetineerden heel uiteenlopend zijn. Dat kan eventueel verklaard worden door het grote aantal mogelijke antwoorden. De meest gekozen barrière die respondenten ervaren is dat ze meer bezig zijn met hun vrijlating dan met het volgen van een opleiding in de gevangenis. Daarnaast is het krijgen van bezoek en het afwerken van een opleiding in de gevangenis ook een vaker gekozen reden om juist niet te kiezen voor een transfer. Wel blijkt dat het geen probleem is voor de respondenten om een overplaatsing aan te vragen en weten ze ook waar ze daarvoor terecht

kunnen. Dat was namelijk de minst gekozen barrière. Het tevreden zijn met (een) celgeno(o)t(en) is evenzeer een weinig gekozen reden om een transfer te weigeren. Van de respondenten koos 15% antwoordcategorie ‘andere’ waarbij enkele respondenten een reden hebben opgegeven. Zo was er een respondent bang om een deel van zijn bezittingen te verliezen door de verhuis. Daarnaast was er ook een gedetineerde die binnen vier maanden vrijkwam en van mening was dat hij buiten de gevangenis ook zou kunnen studeren. Een van de respondenten overweegt ook geen overplaatsing wegens familiale redenen.

Uit de afgenomen interviews van een aantal gedetineerden bleek dat er behalve een opleiding volgen, nog bijkomende redenen zijn om te kiezen voor een overplaatsing. Om die reden werd in de vragenlijst een vraag opgenomen die polst naar de eventueel bijkomende redenen om te kiezen voor een educatieve transfer. De respondenten hadden de mogelijkheid om te kiezen uit zes verschillende motivaties. Van de respondenten waren er 62% die bijkomende redenen opgeven. Voor wat betreft de overige groep respondenten kan het zijn dat er geen bijkomende reden is of dat ze er bewust voor gekozen hebben om die vraag niet in te vullen. Een van de meest gekozen motivaties die gedetineerden aangeven om voor een educatieve transfer te kiezen die blijkt uit onderstaande grafiek, was om de reclassering beter te kunnen voorbereiden.

Grafiek 13. Mogelijk bijkomende motivaties voor educatieve transfers (n=51)

Er zijn ook respondenten die een educatieve transfer overwegen omwille van nog andere redenen dan opgesomd in de vragenlijst. Eén van de respondenten geeft aan dat hij omwille van veiligheidsredenen kiest voor een onderwijstransfer. Nog een andere respondent wenst een eventuele transfer omdat er in de andere gevangenis meer mogelijkheden zijn om te sporten.

4. Discussie

In onderstaande discussie zal het literatuuronderzoek samengebracht worden met de resultaten die voortkomen uit de hierboven gevoerde studie. Het is niet echt mogelijk de bekomen vaststellingen in het literatuuronderzoek te vergelijken met de onderzoeksresultaten. De literatuurstudie richt zich namelijk eerder op het belang van onderwijs in een gevangeniscontext terwijl het empirisch onderzoek de motivaties van gedetineerden om deel te nemen aan educatieve programma is gaan bestuderen. Bovendien is er geen literatuur voorhanden over educatieve transfers. Dat neemt niet weg dat er eventueel een link kan gelegd worden tussen de literatuur en het empirisch onderzoek. Zo kan er worden nagegaan of de motivaties van gedetineerden om deel te nemen aan onderwijs overeenkomen met de voordelen die het mogelijkwerijs met zich mee kan brengen. Ten slotte worden er een aantal kritische bedenkingen gesteld bij het onderzoek.

Het aanbieden van onderwijs in een penitentiaire inrichting is onder meer van belang omdat gedetineerden er evenveel recht op hebben als personen buiten de gevangensmuren. Het recht op onderwijs is impliciet en expliciet opgenomen in zowel internationale als Belgische/Vlaamse regelgeving zoals het UVRM, EVRM, EPR, Grondwet, etc. Vermits het gaat over een recht, impliceert het dat gedetineerden daartoe niet verplicht zijn. Het empirisch gevoerd onderzoek is dan onder andere nagegaan wat juist de redenen zijn waarom gedetineerden ervoor kiezen om deel te nemen aan educatieve programma's in de gevangenis. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat het aanreiken van detentieonderwijs mogelijkwerijs een meerwaarde biedt voor de gedetineerde als individu en voor de bredere samenleving. Zo is de meerderheid van de besproken studies het erover eens dat educatie een positieve impact kan hebben op de levenskwaliteit in de gevangenis, op de tewerkstellingskansen na vrijlating en op de recidivecijfers van ex-gedetineerden. Ook biedt de deelname aan onderwijs de mogelijkheid om een hogere scholingsgraad te behalen. Volgens het merendeel van de studies blijkt namelijk dat hoger geschoolde gedetineerden minder conflicten en overtredingen begaan, meer kansen hebben om werk te vinden en minder snel zullen recidiveren dan lager geschoolde gedetineerden. De vraag kan dus gesteld worden of de gedetineerden ook participeren omwille van de voordelen die detentieonderwijs kan bieden.

Uit de interviews blijkt dat de belangrijkste reden bij de meerderheid van de respondenten om te participeren is dat het op die manier makkelijker is om aan werk te geraken na vrijlating. Ze hopen met andere woorden op die manier hun kansen op de arbeidsmarkt te verhogen bij het verlaten van de gevangenis. Het is namelijk zo dat één van de onbedoelde gevolgen van een vrijheidsstraf is dat de ex-gedetineerden vaak moeilijk aan een job raken door hun crimineel verleden en daardoor vaak lang werkloos blijven (Dirkzwager et al., 2009). Door een opleiding te volgen tijdens hun gevangenisstraf pogen de respondenten de kansen op werk te verhogen, hetzij door het behalen van diploma's, hetzij door extra kennis op te doen. Dat dit een belangrijk drijfveer is voor gedetineerden blijkt evenzeer uit een studie die werd uitgevoerd in vijf Scandinavische landen (Eikeland, 2009). De vraag of gevangenen effectief meer kans hebben op tewerkstelling buiten de muren van de gevangenis is, zoals eerder al vermeld, in diverse studies onderzocht. Er zijn studies die wel degelijk een verband aantonen tussen deelname aan educatieve programma's en tewerkstellingskansen na vrijlating (Cho & Tyler, 2001; Duwe & Clark, 2014; Wilson et al., 2000; Davis et al., 2013; Ellison et al., 2017). Ongeacht of detentieonderwijs de kansen op de arbeidsmarkt zullen verhogen, is het voor de respondenten een belangrijke motivatie om te participeren aan educatie in de gevangenis. In tegenstelling tot de interviews, komen bij de vragenlijsten andere belangrijke motivaties naar de voorgrond. De meerderheid van de gedetineerden die de vragenlijsten invulden, blijkt namelijk deel te nemen aan onderwijs om hun tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen, om iets bij te leren over een bepaald onderwerp en om de tijd in de gevangenis aangenamer te maken. Die drijfveren komen evenzeer ter sprake in de interviews waarbij de meerderheid van de respondenten aangeeft dat ze vooral willen bezig zijn tijdens hun periode in de gevangenis. Uit de studie uitgevoerd in vijf Scandinavische landen blijkt 'de tijd in de gevangenis zinvol en nuttig gebruiken' evenzeer een belangrijke motivatie te zijn voor het deelnemen aan onderwijs (Eikeland et al., 2009). Het feit dat ze dankzij de opleiding bezig zijn met iets, kan een mogelijke verklaring zijn voor de eventuele daling van conflicten en overtredingen in de gevangenis. Een groot deel van de eerder besproken studies toont aan dat gedetineerden die deelnemen aan detentieonderwijs minder betrokken zijn bij conflicten en overtredingen (Alzua et al., 2009; Lahm, 2009; Steiner & Wooldredge, 2014; French & Gendreau, 2006). Doordat ze bezig zijn met de opleiding, hebben ze mogelijk minder tijd om conflicten aan te gaan en overtredingen te maken. Ondanks dat ze niet participeren aan educatie met als bedoeling om wangedrag in de gevangenis te reduceren, kan het dat wel onbewust tot gevolg hebben. Net zoals in de studie van Eikeland et al. (2009) participeert geen enkele geïnterviewde gedetineerde aan detentieonderwijs om hunzelf te weerhouden van criminele gedragingen. Ook in de

vragenlijsten is dit een weinig gekozen motivatie. Uit het merendeel van de besproken studies blijkt nochtans dat gedetineerden die deelnamen aan detentieonderwijs minder kans hebben om opnieuw criminele feiten te plegen (Steurer et al., 2001; Davis et al., 2013; Ellison et al., 2017; Kim & Clark, 2013; Chappel, 2004; Ministry of Justice, 2015). Het zou wel kunnen zijn dat ze net omdat ze hun kansen op tewerkstelling willen verhogen, ze op die manier onbewust trachten om niet opnieuw in hun criminele gewoontes te hervallen.

Conclusie en aanbevelingen

Het bovenstaande empirisch onderzoek trachtte na te gaan wat de redenen zijn waarom gedetineerden ervoor kiezen om deel te nemen aan educatieve programma's in de gevangenis. Daarnaast had het onderzoek evenzeer tot doel om na te gaan in hoeverre gedetineerden interesse tonen om voor zulke programma's naar een andere gevangenis te gaan en wat de eventuele bijkomende motivaties en barrières kunnen zijn om al dan niet te kiezen voor educatieve transfers. Die informatie kan gebruikt worden bij de ontwikkeling van beleid omtrent detentieonderwijs. Dat kan het mogelijk maken om gedetineerden meer te motiveren om deel te nemen aan dergelijke activiteiten en zo een grotere groep aan te spreken om onderwijs te volgen. Hieronder zullen de eerder geformuleerde onderzoeksvragen beantwoord worden aan de hand van de bekomen onderzoeksresultaten. Ten slotte volgen er wat aanbevelingen, zowel voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek als voor beleidsmakers.

De eerste onderzoeksvraag vraagt naar de drijfveren van gedetineerden om te participeren aan opleidingen binnen de muren van een strafinrichting. Een van de redenen die de meerderheid van de respondenten motiveren, is om hun tijd in de gevangenis zo goed mogelijk door te komen en de tijd sneller te laten vooruitgaan. Ook vinden een aantal respondenten het belangrijk om op die manier iets bij te leren over een bepaald onderwerp of om sociaal contact te kunnen houden met medegedetineerden. Die aangehaalde redenen zijn eerder motivaties die van toepassing zijn op het leven binnen de gevangenis en op korte termijn. Daarnaast kijken de respondenten ook naar hun toekomst en meer bepaald het leven buiten de gevangenis. De meeste van de geïnterviewde gedetineerden zijn dan ook vooral gestart met het deelnemen aan detentieonderwijs om op die manier meer kansen te krijgen op de arbeidsmarkt op het moment dat ze de gevangenis mogen verlaten. Het merendeel van de geïnterviewden volgt met andere woorden detentieonderwijs voor voordelen op korte termijn, maar daarnaast kijken ze ook naar de voordelen die het eventueel kan bieden voor hun verdere toekomst na vrijlating. Voor de respondenten van de schriftelijke vragenlijsten liggen de motivaties lichtelijk anders. Zij nemen vooral deel aan educatie om hun tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen, om iets bij te leren over een bepaald onderwerp en om de tijd in de gevangenis aangener te maken. De motivaties komen in zekere mate overeen met de motivaties die aangegeven zijn in de interviews. Het grote verschil is dat slechts de helft van de respondenten van de vragenlijst onderwijs volgt om makkelijker werk te vinden na vrijlating, terwijl dat toch een van de belangrijkste redenen was voor de geïnterviewde gedetineerden. Dat kan eventueel verklaard worden door het verschil in bevraging. Bij de interviews werden naar de motivaties gepolst via

open vagen zonder vooropgestelde antwoorden. Dat was wel het geval bij de enquêtes. Dat zou het verschil in antwoorden mogelijk kunnen verklaren.

De tweede hoofdonderzoeksvraag ging over educatieve transfers en meer bepaald naar de mate waarin een overplaatsing omwille van onderwijs zinvol kan zijn voor gedetineerden. Om die vraag uiteindelijk te kunnen beantwoorden, waren er twee deelvragen. De eerste deelonderzoeksvraag betreft het profiel van gedetineerden die een onderwijstransfer overwegen. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat slechts de helft van de respondenten van de vragenlijst (51%) interesse toont om omwille van onderwijs een overplaatsing naar een andere strafinrichting aan te vragen. Van de gedetineerden die een transfer omwille van opleiding overwegen, kiest de meerderheid voor een beroepsopleiding (61%). De jongere respondenten tonen meer belangstelling voor een educatieve transfer dan de oudere respondenten. Ook is het zo dat er meer respondenten interesse hebben indien ze nooit bezoek ontvangen dan wanneer ze minstens één keer per jaar bezoek krijgen. De belangstelling ligt eveneens hoger bij de respondenten die al meer dan twee keer overgeplaatst zijn omwille van diverse redenen.

De bijkomende motivaties en barrières voor educatieve transfers zijn het antwoord op de tweede deelonderzoeksvraag. Het merendeel van de geïnterviewden heeft een transfer aangevraagd om überhaupt te kunnen deelnemen aan detentieonderwijs en niet noodzakelijk voor een specifieke opleiding. Het ontvangen van bezoek speelt een belangrijke rol voor het al dan niet aanvragen van zulke overplaatsingen. Zo kan bezoek van familie en vrienden meespelen om te kiezen voor een transfer vanwege onderwijs. De meerderheid van de geïnterviewden geeft aan dat ze de overplaatsing niet alleen hebben aangevraagd omwille van educatie, maar evenzeer om dichterbij familie en vrienden te zijn. Een aantal respondenten geven aan dat er soms ook misbruik gemaakt wordt van educatieve transfers. Zo zijn er heel wat gedetineerden die overgeplaatst zijn, zogezegd omwille van onderwijs. Door de grote uitval in de loop van de opleiding, wordt echter al snel duidelijk dat sommige gedetineerden niet-educatieve intenties hadden voor de overplaatsing. Een andere factor die volgens een aantal respondenten heeft meegespeeld bij de aanvraag van de educatieve transfer is het regime van de gevangenis waarnaar de transfer zal plaatsvinden. Daarnaast kunnen factoren zoals het bezoek en het regime van de gevangenis ervoor zorgen dat een gedetineerde juist niet kiest voor een overplaatsing omwille van onderwijs. Indien de gevangenis in kwestie te ver gelegen is van familie en vrienden haken de meeste respondenten af. Ook is de interesse voor educatieve transfer afhankelijk van de gevangenis. De belangrijkste reden om niet te gaan voor een overplaatsing vanwege onderwijs

die voortkomt uit de vragenlijsten blijkt te zijn dat ze bezig zijn met hun vrijlating en dus minder met opleidingen.

Aangezien dat er tot dusver nog weinig wetenschappelijk onderzoek is gebeurd naar educatieve transfers bij gedetineerden, is het aangewezen om daar nog verder onderzoek naar te verrichten. Zo zouden er meer gedetineerden geïnterviewd kunnen worden die dergelijke overplaatsingen weigeren. Op die manier is het eventueel mogelijk om meer redenen in kaarten te brengen die gedetineerden weerhouden om over te gaan tot een onderwijstransfer. Die barrières zijn namelijk belangrijk om een beleid te ontwikkelen dat daarop kan anticiperen en op die manier indien mogelijk elimineren. Het kan zijn dat gedetineerden die normaal geen onderwijs kunnen volgen in de gevangenis omdat er geen aanbod aanwezig is of omdat de aangeboden opleidingen de gedetineerden niet interesseert, door educatieve transfers wel zullen deelnemen aan onderwijs. Onderwijs is namelijk een recht dat niet aan gedetineerden ontzegd mag worden doordat het bijvoorbeeld niet aangeboden wordt in de desbetreffende gevangenis.

In bovenstaand onderzoek blijkt dat slechts de helft van de respondenten een overplaatsing overweegt omwille van onderwijs. Die bevinding kan door de lage respons weliswaar niet veralgemeend worden naar de bredere gevangenispopulatie. Daardoor is het nog steeds mogelijk dat er in de bredere populatie meer of misschien wel minder interesse is voor educatieve transfers. Omwille van die reden is het van belang om een groter aantal gedetineerden te bevragen naar hun belangstelling voor dergelijke overplaatsingen en ook gedetineerden die niet participeren aan onderwijs te betrekken bij het onderzoek. Door die laatste groep te laten deelnemen aan het onderzoek kan er niet alleen bestudeerd worden wat de motivaties zijn om onderwijs te volgen, maar ook welke de barrières zijn. Die redenen kunnen meegenomen worden in de ontwikkeling van beleid omtrent detentieonderwijs om meer gedetineerden aan te spreken en beter te motiveren om een opleiding te volgen.

Niet alleen is het belangrijk om de barrières van de gedetineerden in kaart te brengen voor educatieve transfers, maar ook kan het zinvol zijn om te gaan kijken op welke problemen die gepaard gaan met de gevangeniscontext dergelijke overplaatsingen kunnen stoten. Zo kan het relevant zijn om de meningen van gevangenispersoneel te bestuderen en eventueel het belang van detentieonderwijs in het algemeen en educatieve transfer in het bijzonder benadrukken.

Daarnaast zijn er ook een aantal aanbevelingen voor beleidsmakers. Aangezien het ontvangen van bezoek een belangrijke reden kan zijn om niet te kiezen educatieve transfers is het eventueel zinvol om de overplaatsingen te beperken tot gevangenis in een bepaalde regio. Om die reden is het van het belang dat er in elke regio voldoende opleidingsaanbod is. Het is bijvoorbeeld niet zinvol om een specifieke beroepsopleiding te voorzien in slechts een gevangenis, maar is het eventueel beter om die bepaalde opleiding in elke regio aan te bieden zodat de gevangenis niet ver gelegen is van familie en vrienden. Voor de gevangenis van Hasselt zou dat geen oplossing bieden, vermits dat de enige gevangenis is in de regio Limburg. Het is evenzeer onmogelijk om het aanbod aan opleidingen die in de andere regio's verspreid zullen worden over verschillende gevangenis, hier in één gevangenis allemaal aan te bieden. Een mogelijke oplossing om de gedetineerden in de gevangenis van Hasselt toch de kans te geven om een opleiding te volgen die hen interesseert, kan zijn door verder te kijken dan de muren van de gevangenis. Door sommige gedetineerden de mogelijkheid te geven om een opleiding te volgen buiten de strafinrichting door middel van een uitgaansvergunning, is het niet nodig om het aanbod aan onderwijs in de gevangenis van Hasselt uit te breiden. Dat kan niet alleen toegepast worden op de gevangenis van Hasselt maar ook op de andere Vlaamse en Brusselse gevangenis vermits het niet mogelijk is om in elke gevangenis alle soorten opleidingen aan te bieden omwille van de gevangeniscontext. Die oplossing biedt de gelegenheid om meer tegemoet te komen aan het normaliseringsbeginsel, dat stelt dat het leven binnen de gevangenis zoveel mogelijk moet overeenkomen met het leven buiten de gevangenis.

Bij een persoonlijke reflectie komt naar boven dat de interviews die gebeurd zijn tijdens het onderzoek beter konden, zoals bijvoorbeeld meer in de diepte te bevragen. Dit zal door de onderzoeker meegenomen worden naar de toekomst toe. Ook heeft de onderzoeker geleerd dat het beter is om eerst de vragenlijsten te laten invullen door een klein aantal respondenten, zodat de meeste fouten die in de enquêtes geslopen zijn eruit gehaald kunnen worden.

Bibliografie

Juridisch

UVRM

Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, Resolution 663 C (XXIV) adopted by ECOSOC on 17 December 2015.

Eerste aanvullend protocol bij het verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 20 maart 1952, *BS* 19 augustus 1955, 5038

EHRM 17 november 2015, nr. 47687/13, België.

European Committee for the prevention of torture, The CPT Standards, CPT/Inf(2001)16, p. 5

European Prison Rules

Grondwet

Wet 12 januari 2005 basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden; *BS* 1 februari 2005, 2815.

Decr. VI. 15 juni 2007 betreffende volwassenenonderwijs, *BS* 31 augustus 2007.

Decr. VI. 8 maart 2013 betreffende de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, *BS* 11 april 2013, 22457.

Decr. VI. 25 april 2014 betreffende de leerplicht, *BS* 25 september 2014.

KB 21 mei 1965 houdende algemeen reglement van de strafinrichtingen, *B.S.* 16 mei 2003.

Eindverslag van de commissie «basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden», Parl.St. Kamer 2000-01, nr. 1076/001, 4-5

Sociaal wetenschappelijk

- Alzua, M.L., Rodriquez, C. & Villa, E. (2009). The quality of life in prisons: Do educational programs reduce in-prison conflicts? Centro de estudios distributivos, laborales y sociales, 91, pp. 1-21.
- Beernaert, M. A. (2007). *Manuel de droit pénitentiaire*. Anthemis.
- Beyens, K. & Tournel, H. (2010). Kwalitatieve methode en technieken in de criminologie. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.) *Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview* (pp. 200-232). Leuven/Den Haag: Acco.
- Bijleveld, C.C.J.H. (2009). *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Buonanno, P. & L. Leonid (2006), Education and Crime: Evidence from Italian Regions, *Applied Economics Letters* 13, 709-13.
- Cao, L., Zhao, J., & Van Dine, S. (1997). Prison disciplinary tickets: A test of the deprivation and importation models. *Journal of Criminal Justice*, 25, 103-113.
- Chappell, C.A. (2004). Post-secondary correctional education and recidivism: a meta-analysis of research conducted 1990-1999. *The journal of correctional education*, 55(2), pp. 148- 166.
- Cho, R.M. & Tyler, J.H. (2013). Does Prison-Based Adult Basic Education Improve Postrelease Outcomes for Male Prisoners in Florida? *Crime & Delinquency*, 59(7), pp. 975-1005.
- Claes, B., & Brosens, D. (2015). Verdiepingen en verschuivingen in het hulp- en dienstverleningslandschap aan gedetineerden.: Reflecties bij het nieuwe strategisch plan. . *Panopticon*, 36(6), 519-534.
- Clark, K., & Rydberg, J. (2016). The effect of institutional educational programming on prisoner misconduct. *Criminal Justice Studies*, 29(4), 325-344.
- Council of Europe (2017). *About CPT*. [29.04.2017, Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/cpt/about-the-cpt>]
- CPT (2016). *Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prevention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 24 septembre au 4 octobre 2013*. CPT/Inf (2016) 14, 13 maart 2016.
- Cronin, J. (2011) *The Path to Successful Reentry: The Relationship Between Correctional Education, Employment and Recidivism*, Institute of Public Policy, report 15-2011, pp. 1-6.
- Cunningham, M. D., & Sorensen, J. R. (2007). Predictive factors for violent misconduct in close custody. *The Prison Journal*, 87, 241-253.

- Daems T. 2010. Twintig jaar CPT: een terugblik. *Panopticon: Tijdschrift voor Strafrecht, Criminologie en Forensisch Welzijnswerk*. vol.31 (2) , pp. 79-83.
- Daems, T., Eechaudt, V., Maes, E. & Vander Beken, T. (2014). De basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, een status questionis. *Tijdschrift voor Strafrecht*, 15(1), 2-46.
- Davis, R. C., Davis, R. C., Jensen, C., & Kitchens, K. E. (2011). This research was sponsored by the National Institute of Justice and was conducted in the RAND Center on Quality Policing within the Safety and Justice Program of RAND Infrastructure, Safety, and Environment.
- de Jonge, G. (2006). De Europese gevangenisregels zijn vernieuwd. De rechtskracht ervan blijft echter gering. *Sancties: Tijdschrift over Straffen en Maatregelen*, 6, 340-354.
- De Greef, M., Verté, D., & Segers, M. (2012). Evaluation of the outcome of lifelong learning programmes for social inclusion: A phenomenographic research. *International Journal of Lifelong Education*, 31(4), 453-476.
- Dirkzwager, A. J. E., Nieuwbeerta, P., & Fiselier, J. P. S. (2009). *Onbedoelde gevolgen van vrijheidsstraffen: Een literatuurstudie*. *Tijdschrift voor Criminologie*, 51(1), 21-41.
- Duwe, G. & Clark, V. (2014). The effects of prison-based educational programming on recidivism and employment. *The Prison Journal*, 94, 454-478.
- Eikeland, O. J., Manger, T., Asbjørnsen, A., Diseth, Å., Gunnlaugsson, H., Eriksson Gustavsson, A. L. & Samuelsson, S. (2009). Education in Nordic prisons: Prisoners' educational backgrounds, preferences and motivation.
- Ellison, M., Szifris, K., Horan, R., & Fox, C. (2017). A Rapid Evidence Assessment of the effectiveness of prison education in reducing recidivism and increasing employment. *Probation Journal*, 0264550517699290.
- Fabelo, T. (2002). The impact of prison education on community reintegration of inmates: The Texas case. *Journal of Correctional Education*, 53, 106-110.
- French, S. A., & Gendreau, P. (2006). Reducing prison misconducts: What works! *Criminal Justice and Behavior*, 33, 185-218.
- Gunnlaugson, H. & Ragnarsson, B. (2009). Iceland. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjørnsen (Eds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 99-126). Copenhagen, Denmark: TemaNord.
- Gustavsson, A.E. & Samuelsson, S. (2009). Sweden. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjørnsen (Eds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 153-176). Copenhagen, Denmark: TemaNord.

- Harer Miles D. & Langan Neal P. (2001) Gender Differences in Predictors of Prison Violent: Assessing the Predictive Validity of a Risk Classification System, *Crime and Delinquency*, 47(4), pp. 513-536.
- Hellemans, A., Aertsen, I. & Goethals, J. (2008). *Externe evaluatie strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. Leuven: Leuven Instituut voor Criminologie.
- Huebner, B. M. (2003). Administrative determinants of inmate violence: A multilevel analysis. *Journal of Criminal Justice*, 31, 107-117.
- Jovanic, G. (2011) The role of education in the treatment of offenders. *Support for Learning*, 26(2), pp. 79-82.
- Kim, R. H., & Clark, D. (2013) 'The effect of prison-based college education programs on recidivism: Propensity Score Matching approach', *Journal of Criminal Justice*, Vol. 41, No. 3, p. 196-204
- Koski, L. (2009). Finland. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Reds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 67-98). Copenhagen, Denmark: TemaNord.
- Koudahl, P. (2009). Denmark. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Reds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 41-66). Copenhagen, Denmark: TemaNord.
- Lahm, K. F. (2008). Educational participation and inmate misconduct. *Journal of Offender Rehabilitation*, 48, pp. 37-52.
- Lockwood, S., Nally, J.M., Ho, T. & Knutson, K. (2012). The Effect of Correctional Education on Postrelease Employment and Recidivism: A 5-Year Follow-Up Study in the State of Indiana. *Crime & Delinquency*, 58(3), pp. 380-396.
- Maesschalck, J. (2010). Methodologische kwaliteit in het kwalitatief criminologisch onderzoek. In T. Decorte en D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 120-146). Leuven/Den Haag: Acco.
- Martinson R (1974) What works? Questions and answers about prison reform. *The Public Interest* 35: 22-54.
- Manger, T., Eikeland, O. J., & Diseth, A. (2009). Norway. In O. J. Eikeland, T. Manger, & A. Asbjornsen (Reds.), *Prisoners' Educational Backgrounds, Preferences and Motivation* (pp. 127-152). Copenhagen, Denmark: TemaNord.
- Minister van Justitie (1996). Oriëntatienota Strafbeleid en Gevangenisbeleid (juni 1996). In T. Peters & J. Vanacker (Eds.), *Van Oriëntatienota naar penaal beleid?*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven, I-86.

- Ministry of Justice (2015) Justice Data Lab Re-offending Analysis: Prisoners Education Trust. London: Ministry of Justice.
- Mortelmans, D. (2007). Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden. Leuven: Acco.
- Mortelmans, D. (2010). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. Decorte en D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 75-118). Leuven/Den Haag: Acco
- Paterson, N. (2017). *Detentie*. [29.04.2017, Kennisplein: <https://www.kennisplein.be/Pages/Detetie.aspx>]
- Savin-Baden, M., & Howell Major, C. (2013). *Qualitative Research. The essential guide to theory and practice*. New York: Routledge.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research*. Londen: Sage Publications.
- Staring, R. & Van Swaaningen, R. (2010). Naar een kwalitatieve criminologie. De relatie tussen theorie, onderzoeksvragen en methode. In T. Decorte en D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 34-74). Leuven/Den Haag: Acco.
- Steiner, B., & Wooldredge, J. (2014). Sex differences in the predictors of prisoner misconduct. *Criminal Justice and Behavior*, 41(4), 433–452.
- Steurer, S. J., Smith, L., & Tracy, A. (2001). OCE/CEA Three State Recidivism Study.
- Vanhouche, A.S. (2016, 10 november). Recht op hulp en dienstverlening aan gedetineerden: geen stilstand maar achteruitgang. *De Morgen*. Geraadpleegd via: <https://www.demorgen.be/opinie/recht-op-hulp-en-dienstverlening-aan-gedetineerden-geen-stilstand-maar-achteruitgang-b76f65ca/>
- Van Haegendoren, M., Lenaers, S. & Valgaeren, E. (2001). *De gemeenschap achter de tralies. Onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*. Diepenbeek: Sociaal Economisch Instituut.
- van Zyl Smit, D., & Snacken, S. (2009). *Principles of European prison law and policy: penology and human rights*. OUP Oxford.
- Vander Laenen, F. (2010). Kwalitatieve methode en technieken in de criminologie. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.) *Focusgroepen*. (pp. 234-260). Leuven/Den Haag: Acco.
- Visher, C. A., Debus-Sherrill, S. A., & Yahner, J. (2011). Employment after prison: A longitudinal study of former prisoners. *Justice Quarterly*, 28, 698–718.
- Vlaamse Regering (2015). Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. [26.10.2015, <http://klasbak.net/doc/Omgevingsanalyse%20en%20strategisch%20kader%20H&D%202015-2020.pdf>] via

Vlaamse Overheid (2014). Samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Brussel.

VOCVO (2017). *Gedetineerden*. [29.04.2017, VOCVO: <https://vocvo.be/content/gedetineerden>]

Wilson, D. B., Gallagher, C. A., & Mackenzie, D. L. (2000). A Meta-Analysis of Corrections Based Education, Vocation, and Work Programs for Adult Offenders. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 37(4), pp. 347-368.

Zaitch, D., Mortelmans, D. & Decorte, T. (2010). Kwalitatieve methode en technieken in de criminologie. In T. Decorte & D. Zaitch (Reds.) *Participerende observatie in de criminologie*. (pp. 262-314). Leuven/Den Haag: Acco.

Bijlagen

Bijlage 1. Kenmerken van de steekproef

Tabel 1: Kenmerken van de steekproef

respondent	gevangenis	geslacht	leeftijd	overgeplaatst omwille van onderwijs	duur interview
Geert	Oudenaarde	man	40	Ja	16 min
Tom	Oudenaarde	man	32	Ja	18 min
Bart	Oudenaarde	man	52	Ja	1u15min
Ben	Oudenaarde	man	28	Ja	13 min
Stijn	Oudenaarde	man	47	Ja	46 min
Pieter	Oudenaarde	man	51	Ja	1u09min
Wouter*	Gent	man	28	Nee	45 min
Jef	Hasselt	man	35	Nee	33 min
Luk	Leuven- Centraal	man	36	Nee	29 min

*Het gesprek werd niet opgenomen omdat er geen toestemming was van de gevangenisdirectie voor de dictafoon.

Bijlage 2. Interviewschema

Goedendag, ik ben Ienke, een studente criminologische wetenschappen aan de KU Leuven. Eerst en vooral wil ik u bedanken omdat u instemde met dit interview. Ik doe onderzoek naar de motivaties en drempels voor het volgen van onderwijs in de gevangenis en de wenselijkheid van een eventuele overplaatsing omwille van onderwijs. Dit interview wordt afgenomen in verband met mijn thesis die ik dien te schrijven voor mijn masteropleiding.

Dit interview zal in vertrouwelijkheid worden afgenomen, dit houdt in dat uw identiteit niet wordt prijsgegeven voor andere doeleinden. In het uiteindelijk verslag kunnen uitspraken van u staan, maar die zal niemand kunnen herkennen. Het interview zal opgenomen worden om het zo later te kunnen herbeluisteren. Op die manier kunnen uw exacte antwoorden in het onderzoek gebruikt worden. Hierna zal de opname gewist worden. Hebt u bezwaar tegen de opname van dit interview? Hiernaast zullen ook aantekeningen gemaakt worden. Dat is handig voor mezelf om het gesprek te kunnen volgen. Het gesprek zal maximaal drie kwartier duren. Hebt u tot nu toe vragen?

Vooraleer ik over ga tot het eigenlijke interview zou ik graag nog enkele persoonsgegevens van u weten.

Achtergrond:

- Wat is uw geboortedatum?
- Wat is uw land van herkomst?
- Wat is uw leefsituatie (bent u getrouwd, hebt u kinderen)?
- Krijg je regelmatig bezoek?
- Was je tewerkgesteld buiten de gevangenis?
 - Zo ja, welk werk deed je?
 - Zo nee, was hier een specifieke reden voor?
- Werk je op dit moment?
 - Zo ja, welk werk doe je?
 - Zo nee, is hier een specifieke reden voor?

Als eerste ga ik wat vragen stellen omtrent jouw opleidingsgeschiedenis om vervolgens in te gaan op je motivaties en eventueel barrières voor het volgen van onderwijs in het algemeen en voor overplaatsingen omwille van onderwijs.

Specifiek opleiding

- Wat was je hoogste behaalde diploma voor je in de gevangenis kwam?
- Heb je ondertussen in de gevangenis al een hoger diploma behaald?
- Welke opleidingen heb je al gevolgd, volg je op dit moment en zou je nog graag willen volgen?
- Vanaf wanneer ben je ingestapt in het onderwijs in de gevangenis?
 - Was dit direct bij aankomst of heeft dit even geduurd?
 - Na bepaalde tijd: wat heeft ervoor gezorgd dat je toch gekozen hebt voor een opleiding te volgen?
- Is je houding ten aanzien van onderwijs veranderd tijdens je detentieperiode in vergelijking met wat je vroeger dacht over onderwijs? Wat ligt hier aan de basis van?

Motivatie algemeen detentieonderwijs:

- Om welke redenen volg je onderwijs?
- Zijn je motivaties veranderd in de loop der tijd en in welke zin zijn ze dan veranderd?
- Wat zou hier aan de basis kunnen liggen?

Motivatie educatieve transfer:

- Je bent omwille van onderwijs naar deze gevangenis gekomen, klopt dat?
- Om welke reden ben je naar hier gekomen?
 - Voor welke opleiding?
 - Speelden enkel de opleiding een rol of waren er nog andere redenen voor de overplaatsing?
- Op welke manier ben je geïnformeerd geweest over de mogelijkheid voor een overplaatsing naar hier?
- Hoe sta jij tegenover een overplaatsing omwille van onderwijs?
- Waren er volgens jou ook nadelen aan de overplaatsing?
 - Welke nadelen heb jij persoonlijk ondervonden bij de overplaatsing?
- Eerder sprake we over welke opleidingen je nog wou volgen, zijn er ook opleidingen in andere gevangenissen die jou interesseren?
 - Zou je opnieuw bereid zijn voor een overplaatsing omwille van die opleiding? Waarom wel/waarom niet?
- Zou je het andere ook aanraden en waarom wel/niet?

Afronding:

- Bijkomende vragen interview
 - Is het doel van het onderzoek duidelijk toegelicht?
 - Zijn de vragen duidelijk?
 - Zijn er nog interessante elementen die niet aan bod gekomen zijn?
 - Hebt u zich gestoord aan iets tijdens het interview?
 - Hebt u nog nuttige tips voor verdere interviews?

- Doorvragen
 - Kunt u mij hier iets meer over vertellen?
 - Wat bedoelt u hiermee?
 - Kunt u mij daar een voorbeeld van geven?
 - Kunt u dat verduidelijken?
 - Kunt u daar wat nader op in gaan?
 - Hoe verloopt dat dan?
 - Zou u misschien kunnen zeggen wat daar de redenen voor zijn?

Ik ben aan het einde gekomen van het interview, wilt u nog iets toe voegen? Bedankt voor uw tijd en medewerking. Indien u nog verdere vragen of opmerkingen heeft, kunt u mij deze nu melden.

Bijlage 3. Vragenlijst

Beste

Ik ben Jenke en ben een studente criminologische wetenschappen aan de KULeuven. In het kader van mijn masterscriptie voer ik een onderzoek uit naar onderwijs in de gevangenis en meer bepaald de redenen om al dan niet deel te nemen. We geven je de zekerheid dat deze vragenlijst volledig **vertrouwelijk** is. Het is onmogelijk om na te gaan wat je geantwoord hebt aangezien deze vragenlijst helemaal **anoniem** verwerkt wordt. De antwoorden zijn ook strikt vertrouwelijk en zullen enkel gebruikt worden voor onderzoeksdoeleinden.

Gelieve per vraag het juiste antwoord aan te duiden door het vakje dat naar jouw mening het meest op jou van toepassing is, in te kleuren of aan te kruisen. Indien je je bedenkt, zet dan een groot kruis over het vakje van het foute antwoord en duid het juiste aan. Indien de antwoordcategorieën niet op jou van toepassing zijn, is er bij sommige vragen de mogelijkheid om zelf je antwoord te noteren.

Voor de kwaliteit van het onderzoek is het van belang dat je eerlijk en zo volledig mogelijk antwoordt. Denk goed na over de gestelde vragen. Als je twijfelt over het antwoord, dan is het beste om het antwoord aan te duiden wat het dichtst aansluit.

De vragenlijst start met een aantal algemene vragen waarna er vragen gesteld worden omtrent het onderwijs in de gevangenis.

Indien je bijkomende vragen hebt, kan je deze altijd aan mij stellen via de onderwijscoördinator.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

1. Algemene informatie

1.1. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw

1.2. Wat is je leeftijd?

- jaar

1.3. Wat is je geboorteland?

-

1.4. Wat was je woonsituatie voor detentie?

- Alleenstaand
- Alleenstaand met kinderen
- Samenwonend
- Samenwonend met kinderen
- Getrouwd
- Getrouwd met kinderen
- Andere:

1.5. Had je werk voor detentie?

- Ja
- Nee

1.6. Heb je momenteel werk in de gevangenis?

- Ja
- Nee

1.7. Hoe vaak krijg je bezoek in de gevangenis?

- Dagelijks
- Meerdere keren per week
- Eén keer per week
- Meerdere keren per maand
- Eén keer per maand
- Minder dan één keer per maand
- Nooit

2. Onderwijs

2.1. Hoeveel jaar ben je naar school geweest voor detentie? (Kleuteronderwijs niet meegerekend)

- jaar

2.2. Wat is je hoogst behaalde diploma? (Diploma tijdens detentieperiode niet meegerekend)

- Lager onderwijs
- Lager secundair onderwijs (algemeen vormend)
- Lager secundair onderwijs (beroeps)
- Lager secundair onderwijs (technisch)
- Hoger secundair onderwijs (algemeen vormend)
- Hoger secundair onderwijs (beroeps)
- Hoger secundair onderwijs (technisch)
- Hoger onderwijs (hogeschool)
- Hoger onderwijs (universiteit)
- Andere:

2.3. Volg je op dit moment onderwijs in de gevangenis?

- Nee
- Ja, zelfstudie
- Ja, groepsopleiding

2.4. Heb je tijdens je detentie een diploma behaald?

- Nee, ik heb (nog) geen diploma behaald in de gevangenis
- Ja, ik heb diploma middelbaar onderwijs behaald
- Ja, ik heb een diploma hoger onderwijs behaald
- Ja, andere

2.5. Hoe ben je te weten gekomen dat je onderwijs kan volgen in de gevangenis?

- Ik wist dat al voor ik in de gevangenis terecht kwam
- Van de onderwijscoördinator
- Van de psychosociale dienst (PSD)
- Van justitieel welzijnswerk (JWW)
- Van medege-detineerden
- Van een chef
- Ik heb het ergens gelezen (brochure, poster, ...)
- Andere:

**2.6. Hoe belangrijk waren volgende redenen voor jou om deel te nemen aan onderwijs?
(1 helemaal niet belangrijk – 5 heel belangrijk)**

		1	2	3	4	5
1	Om mijn tijd in detentie zinvol en nuttig door te brengen	☐	☐	☐	☐	☐
2	Om beter om te gaan met het leven na vrijlating	☐	☐	☐	☐	☐
3	Om iets bij te leren over een bepaald onderwerp	☐	☐	☐	☐	☐
4	Om makkelijker werk te vinden na vrijlating	☐	☐	☐	☐	☐
5	Om makkelijker te vermijden dat ik nog misdrijven pleeg na vrijlating	☐	☐	☐	☐	☐
6	Om mijn nieuwsgierigheid voor leren te bevredigen	☐	☐	☐	☐	☐
7	Omdat opleiding een opstap is naar verder onderwijs na vrijlating	☐	☐	☐	☐	☐
8	Om examens te doen zodat ik een hoger diploma kan behalen	☐	☐	☐	☐	☐
9	Om de tijd in de gevangenis aangenamer te maken	☐	☐	☐	☐	☐
10	Het is beter dan werken in de gevangenis	☐	☐	☐	☐	☐
11	Om mijn zelfvertrouwen te verhogen	☐	☐	☐	☐	☐
12	Voor het verbeteren van mijn re-integratie na vrijlating	☐	☐	☐	☐	☐
13	Omdat ik wil deel uitmaken van de sociale omgeving in de lessen	☐	☐	☐	☐	☐
14	Omdat ik werd aangemoedigd om te studeren	☐	☐	☐	☐	☐
15	Omdat vrienden van mij ook opleiding volgen	☐	☐	☐	☐	☐

2.7. Zou je nog graag een opleiding volgen in de gevangenis? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ja, een beroepsopleiding
- Ja, om een bepaalde opleiding af te maken
- Ja, een diploma middelbaar onderwijs halen
- Ja, hoger of universitair onderwijs
- Ja, Nederlands leren
- Nee

2.8. In welke situaties zou je een overplaatsing naar een andere gevangenis overwegen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Om een bepaalde beroepsopleiding te volgen (ga naar vraag 2.10)
- Om een bepaalde opleiding af te maken (ga naar vraag 2.10)
- Om een diploma middelbaar onderwijs te halen (ga naar vraag 2.10)
- Om een hoger of universitair onderwijs te volgen (ga naar vraag 2.10)
- Om Nederlands te leren
- Ik overweeg in geen van deze gevallen een overplaatsing naar een andere gevangenis (ga naar vraag 2.9)

2.9. Wat is de reden dat je geen overplaatsing overweegt? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Ik heb werk in de gevangenis waar ik nu verblijf
- Ik ben momenteel meer bezig met mijn vrijlating
- Ik ben tevreden met mijn celgeno(o)t(en)
- Omdat ik in deze gevangenis meer bezoek krijg
- Ik wil graag mijn opleiding in deze gevangenis afwerken
- Omwille van het aangename regime van de gevangenis waar ik nu verblijf
- Omdat ik in deze gevangenis mijn reclassering beter kan voorbereiden
- Ik zie op tegen de verhuis
- Ik weet niet wat me in de andere gevangenis te wachten staat
- Ik weet niet met wie ik in de andere gevangenis de cel moet delen
- Ik weet niet bij wie ik terecht moet om mijn overplaatsing te vragen
- Ik kan mijn persoonlijke spullen niet meenemen
- Andere reden

2.10. Zijn er nog andere, bijkomende redenen om te kiezen voor een overplaatsing naar een andere gevangenis?

- Omdat ik in de andere gevangenis meer bezoek kan krijg
- Omdat ik meer kans heb op werk in de andere gevangenis
- Om mijn reclassering voor te breiden in de andere gevangenis
- Omwille van de levensvoorwaarden van de andere gevangenis
- Omwille van het aangename regime van de andere gevangenis
- Andere reden

3. Overige informatie

3.1. Tot welke straf ben je veroordeeld?

- Minder dan 1 jaar
- 1 tot 3 jaar
- 3 tot 5 jaar
- 5 tot 10 jaar
- Langer dan 10 jaar
- Levenslang

3.2. Wanneer kom je in aanmerking voor vrijlating

- Over minder dan een week
- Over minder dan een maand
- Over minder dan een half jaar
- Over minder dan een jaar
- Over 1 tot 3 jaar
- Over 3 tot 5 jaar
- Over meer dan 5 jaar
- Geen idee

3.3. Ben je ooit al een overgeplaatst naar een andere gevangenis?

- Nee
- Ja, (vul in) overplaatsingen

3.4. Om welke reden ben je toen overgeplaatst? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Tuchttransfer
- Omwille van medische redenen (gevangenis – ziekenhuis)
- Omwille van overbevolking in de gevangenis
- Omwille van onderwijs
- Bezoektransfer
- In het kader van de strafuitvoering
- Op eigen vraag
- Zonder gekende reden
- Andere reden

Bijlage 4. Codeboom

1. Motivaties voor detentieonderwijs
 - Tewerkstellingskansen
 - Om bezig te zijn in de gevangenis
 - Om iets bij te leren over een bepaald onderwerp/om kennis op te doen
 - Om een diploma te behalen
2. Barrières voor educatieve transfers
 - Bezoek
 - Uitgaansvergunning
 - Geen goede gevangenis
3. Bijkomende motivaties voor educatieve transfers
 - Bezoek
 - Betere gevangenis
 - Combinatie werk en opleiding
4. Geen code